

Funded by
the European Union

EUCultCom

European Studies of Intercultural Communication:
the EU experience for Ukraine

Діалог між культурами: цінності, принципи, перспективи

Матеріали Міжнародної наукової конференції
(м. Острог, 08 листопада 2024 р.)

**Національний університет «Острозька академія»
Кафедра філософії та культурного менеджменту
Кафедра журналістики та PR менеджменту**

Діалог між культурами: цінності, принципи, перспективи

Матеріали Міжнародної наукової конференції
(м. Острог, 08 листопада 2024 р.)

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2024

В рамках реалізації проекту:

European Studies of Intercultural Communication: the EU experience for Ukraine

№ 101126800 — EuCultCom— ERASMUS-JMO-2023-HEITCH-RSCH

Редакційна колегія:

Дмитро ШЕВЧУК, доктор філософських наук, професор;

Марія ПЕТРУШКЕВИЧ, докторка філософських наук, доцентка
(відповідальна за випуск);

Микола ЗАЙЦЕВ, доктор філософських наук, професор;

Максим КАРПОВЕЦЬ, кандидат філософських наук, доцент;

Роман ШУЛИК, кандидат філологічних наук, доцент;

Ольга ШЛЯХОВА, кандидатка філософських наук, ст. викладачка.

Рецензенти:

Катерина Якуніна, кандидатка історичних наук, доцентка;

Віталій Лебедюк, кандидат наук з державного управління, доцент.

Діалог між культурами: цінності, принципи, перспективи. Матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Острого, 08 листопада 2024 р.). Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2024. 204 с.

Збірник містить матеріали міжнародної наукової конференції «Діалог між культурами: цінності, принципи, перспективи». Автори тез доповідей презентують результати досліджень проблематики з теорії та історії культури, філософії, інших сфер гуманітаристики. Матеріали збірника можуть бути використані для подальших досліджень культури, а також при вивченні культурологічних дисциплін.

© Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2024

© Автори матеріалів, 2024

ЗМІСТ

Андреева Тамара, Холявко Анастасія	
ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАСАДАХ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО.....	7
Березовська Юлія, Мисечко Ольга	
РОЛЬ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ.....	10
Бондаренко Анастасія	
СИМВОЛІЗМ КОЛЬОРІВ У РІЗНИХ КУЛЬТУРАХ.....	13
Буцикіна Євгенія	
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА СЛОВАЦЬКИХ ПОВСЯКДЕННИХ МІСЬКИХ ЛАНДШАФТІВ (НА ПРИКЛАДІ КИЄВА ТА ПРЯШЕВА).....	18
Гадинко Олександр	
СТОРОЖИНЕЦЬ: СЛІДИ ЄВРЕЙСЬКОЇ САМОБУТНОСТІ (СОЦІАЛЬНИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА КУЛЬТОВІ АСПЕКТИ ЖИТТЯ МІСТА У ХІХ – ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ ст.).....	20
Галуйко Роман	
ІКОНОПИС ЯК ЗАСІБ КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ В СУЧАСНОСТІ.....	23
Ганаба Світлана	
СУЧАСНІ МОДИФІКАЦІЇ КУЛЬТУРИ: РІВНІ ВЗАЄМОДІЇ З ІНШИМ.....	26
Гей Світлана	
ОБРАЗ ВОРОГА В ГРЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЯХ.....	30
Годзь Наталія, Кузьменко Наталя, Шимченко Ольга	
ОСОБЛИВОСТІ ФІЛОСОФСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ І ПИТАННЯ КОМУНІКАЦІЇ В НАУЦІ (ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОНЯТЬ).....	34
Горянський Сергій	
ОСВІТА В ЕПОХУ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	38
Данильян Олег, Дзьобань Олександр	
ТРАНСФОРМАЦІЙНА ДИНАМІКА КУЛЬТУРНИХ ПАРАДИГМ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ.....	41
Дейкун Олександр, Бодирев Дмитро	
ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	47
Дияк Вадим	
УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	50
Євсєєв Юрій	
ЗНАЧЕННЯ ТА ОСНОВА МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ.....	53
Заїчко Владислава	
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	57
Запорожченко Марина	
АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ЕЛЛІНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА АРНОЛЬДОМ ДЖОЗЕФОМ ТОЙНБІ.....	62
Карповець Максим	
ДІАЛОГІЧНИЙ ВИМІР РОЗУМІННЯ У ПЕРФОРМАТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	65
Карпюк Зоя	
ЗНАЧЕННЯ МУЗЕЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПОШИРЕННІ Й ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ.....	68

Кийков Олексій	
ГІБРИДНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР.....	73
Кістол Антон	
КИТАЙСЬКА ГРОМАДА УКРАЇНИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.: ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ ТА АКУЛЬТУРАЦІЇ.....	77
Коваленко Інна, Мелякова Юлія	
ЕЛЕКТРОННІ МЕДІА В СИСТЕМІ НОВИХ ВЛАДНИХ ПАРАДИГМ.....	83
Кокарча Юлія	
КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ.....	88
Круць Олександр	
МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ.....	92
Кулик Андрій	
ФІЛОСОФІЯ ДІАЛОГУ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	95
Kulyk Yliana	
LANGUAGE POLICY AND INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION.....	99
Кучер Тетяна	
КУЛЬТУРНА ТА ЕТНІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНШИНИ В ТРНАВІ ТА ТАРНАВСЬКОМУ КРАЇ (СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА).....	102
Лазарева Олександра, Лазарева Наталя	
ВПЛИВ РІВНЯ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДІАЛОГ КУЛЬТУР.....	107
Лю Ко	
ДІАЛОГ КУЛЬТУР МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЕМ: ПОДОЛАННЯ БАР'ЄРІВ, ПОБУДОВА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ТА МАЙБУТНІ ПЕРСПЕКТИВИ.....	110
Макода Світлана	
СОЦІАЛЬНО ВИХОВНІ АСПЕКТИ БАЛЬНОГО ТАНЦЮ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЕННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	113
Мельник Надія, Єрко Ірина, Качаровський Роман	
НОВІТНІ ЕКСПОЗИЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ МУЗЕЮ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА КОРСАКІВ У КОНТЕКСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ МІСТА ЛУЦЬКА.....	117
Миколайчук Дар'я	
ЕТИКЕТ У ДІЛОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	121
Мирошниченко Владислав	
СЕМЕНКО ЯК ЗАЧИНАТЕЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ФУТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ.....	124
Найчук Антон	
ПАРАДИГМАЛЬНІ ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	129
Овчаренко Тетяна	
КУЛЬТУРА ВОЇНА: ОСОБЛИВОСТІ ФІЛОСОФІЇ САМУРАЇВ ТА ДУХОВНИХ ТРАДИЦІЙ КОЗАЦТВА.....	134
Овчарук Ольга	
СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ПРАКТИК.....	138
Олійник Іван, Сулятицька Тетяна	
МОВНИЙ ЛАНДШАФТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: АНГЛІЦИЗМИ ЯК НОВІ РЕАЛІЇ.....	142
Панчук Андрій	
ПЕРСПЕКТИВА КОМУНІКАЦІЇ МІЖ РЕЛІГІЙНИМИ ТА НЕРЕЛІГІЙНИМИ СПІЛЬНОТАМИ.....	146

Матеріали міжнародної наукової конференції

Педченко Максим	
ФІЛОСОФІЯ ТЕКСТУ В КОНТЕКСТІ МЕРЕЖЕВОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	150
Петрова Мирослава	
«ВЕЛИКАЯ КУЛЬТУРА»: ПОЛІЛОГ (ПОСТ)ІМПЕРІЙ.....	154
Петрова Олеся	
КУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЗАХОДОМ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	157
Погуц Максим	
«ВСЕОХОПНІСТЬ» ЦІННОСТЕЙ. АКсіОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЗИЦІЙ СУЧАСНОГО КАТОЛИЦИЗМУ.....	162
Поліщук Ольга	
КУЛЬТУРНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ.....	165
Поліщук Ростислав	
СПОРТ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР.....	170
Pronoza Inna	
THE IMPACT OF INFORMATION WARFARE ON INTERCULTURAL DIALOGUE: POLITICAL STRATEGIES, MANIPULATIONS AND CONSEQUENCES.....	173
Pustova Svitlana, Miroshnichenko Valentina	
THE MAIN FACTORS OF THE DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL VALUES AMONG STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	176
Рожко Василь	
РОЛЬ АНГЛІКАНСЬКОЇ ЦЕРКВИ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ: КАМПАНІЯ «SHRINKING THE FOOTPRINT».....	179
Росоловська Єлизавета	
ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	182
Сеньовська Надія, Скуратко Тетяна	
СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ МІФИ ЯК СПОСІБ НАЦІЇ ЗАЯВИТИ ПРО СЕБЕ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	185
Терепищій Сергій	
ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР.....	189
Федоренко Ольга	
ФЕНОМЕН ХАРАКТЕРНИЦТВА В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ.....	193
Шевчук Олександр	
ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ДІАЛОГ І НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЗАРАДИ НОВИХ ПЕРСПЕКТИВ.....	196
Якубовська Марія, Даньшова Валентина	
ТВОРЧІСТЬ ПИСЬМЕННИКА АРТУРА ДРОНЯ – ПРЕДСТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У СВІТІ.....	198
Ялова Марія	
ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЗА КОРДОНОМ.....	202

Андреєва Тамара,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри психології і педагогіки
дошкільної освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Холявко Анастасія,

здобувач вищої освіти другого (магістерського)
рівня спеціальність 012 Дошкільна освіта,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАСАДАХ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Актуальність дослідження. В даний час формування етичного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку є надзвичайно актуальним, особливо в Україні і може бути розглянуте на трьох рівнях:

- *на соціально-педагогічному рівні* тема важлива тим, що формування етичного ставлення до природного довкілля дітей старшого дошкільного віку сприяє підвищенню рівня сформованості бережного дбайливого ставлення до природи дітей як майбутніх громадян України

- *науково-теоретичний рівень* передбачає ґрунтовний науково-теоретичний аналіз поглядів Василя Сухомлинського з питань формування етичного ставлення до природи та їх впровадження в дошкільну освіту в сучасних умовах, що дозволяє застосовувати його теоретичні настанови та літературну творчість для дітей в процесі ознайомлення з природою, тим самим сприяючи більш успішному моральному вихованню та розумовому розвитку. Це пояснюється тим, що його твори зацікавлюють дітей, вони доступні розумінню та впливають на емоції.

- *на науково-методичному рівні.* Методи та прийоми, засоби формування етичного ставлення до природи Василя Сухомлинського не втрачають цінності, їх осмислення та впровадження допоможе реалізувати в рамках області морального виховання дошкільнят такі чесноти як доброта, співчуття, турбота, повага та бережливе ставлення до всіх проявів життя; в області розумового

виховання вміння спостерігати, класифікувати, порівнювати узагальнювати., виділяти суттєві ознаки предметів і явищ,

На сучасному етапі модернізації та удосконалення форм і методів дошкільної освіти особлива увага приділяється забезпеченню основ морального виховання як в ставленні до людей, так і в ставленні до природного світу. що викликає необхідність пошуку оригінальних та цікавих способів і засобів проведення навчально-виховної роботи, враховуючи потреби та інтереси дошкільників та підготовку до навчання в школі. Разом з тим слід вивчати та впроваджувати в практику роботи доцільні та виправдані методи і прийоми, запропоновані видатними педагогами минулого.

Проблема формування етичного ставлення до природи у дітей дошкільного віку висвітлювалася у творах Яна Амоса Коменського, Жан Жака Руссо Йоганна Генріха Песталоцці, Фрідріха Фребеля, Марії Монтессорі та ін. Методи, прийоми і форми роботи ознайомлення дітей з природою та формування етичного ставлення до природного довкілля стали предметом наукових пошуків Г. Беленької, Н. Горопахи, Н. Лисенко, З. Плохій, Г. Тарасенко та ін.. Погляди Василя Сухомлинського на використання природи як засобу формування етичного ставлення до природи досліджували М. Антонєць, І. Баранюк, Г. Білавич, Л. Височан, О. Савченко та ін.

Необхідною та важливою умовою функціонування систем «людина – людина» та «людина – природа» є здатність вирішувати протиріччя, адже чим менше залишається невирішених проблем, тим більшою стабільністю володіє така система. Вирішенням протиріч займається етика.

В Філософському енциклопедичному словнику наведено таке визначення: «ЕТИКА (від грецьк. - звичай) - 1) філософська дисципліна, об'єктом вивчення якої є мораль, моральність; 2) система моральних норм і цінностей, що є характерною для певної культурної або релігійної спільноти, соціальної чи професійної групи людей» [1.с/205[].

Разом з тим в останній час значне поширення дістав поширення такий термін як екологічна етика. «ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА - напрям у теорії моралі, пов'язаний із процесом осмислення причин і наслідків екологічної кризи, а також із пошуком соціально прийнятних і етично обґрунтованих засобів виходу з неї.» [2. с188]. Великого значення надавав формуванню етичного ставлення до природи Василь Сухомлинський, який самовіддано працював вчителем в с. Павлиші.

Він сформулював чіткі зрозумілі принципи взаємодії з природою, які забезпечуються завдяки поєднанню традиційних етичних та екологічних цінностей – бережливого ставлення до природи, раціонального природокористування – з декларацією самоцінності природи, уведенням її світу у простір людських цінностей.

Для формування етичного ставлення до природи він сформулював систему поглядів про ставлення людини до природи, її цінність у житті людини, що можна розглядати як основи сучасної екологічної етики та екологічного виховання. тобто з формуванням екологічної свідомості екоцентричного типу як основної умови гармонійного розвитку людства в природному доквіллі. В. Сухомлинський у 50 - 60-ті роки ХХ ст. при розробці концепції виховання гармонійної особистості, розуміючи нерозривну єдність людини і навколишнього світу її обов'язковими складниками вбачав бережне і шанобливе і ставлення до природи. У 1970 році в останній рік свого життя у працях «Школа і природа», «Природа – джерело вихованості», «Природа, праця, світогляд», «Труд душі» висвітлив філософсько-освітні роздуми про роль природи у педагогічному процесі, у системі цінностей життя людини. Він приходить до висновку, що формування етичного ставлення до світу природи дітей неможлива без тісного зв'язку з довкіллям, а також без вдумливого педагогічного керівництва. Ще в 60-х роках минулого століття педагог приділив велику увагу формуванню у дітей відповідального, етично і естетично ціннісного ставлення до природного довкілля, відчуття єдності з нею. Він як мислитель планетарного виміру переймався розповсюдженими в той час ідеями підкорення природи, вважав їх шкідливими і недопустимими. Для цього він розробив «уроки мислення» в школі під голубим небом

У своїх численних працях Василь Сухомлинський постійно вказує на важливість формування у дітей ставлення до рідної природи не як до джерела, з якого можна лише брати, а як до живого самоцінного організму. Отже, видатний педагог передбачав ймовірну загрозу настання екологічних викликів і виникнення разом з тим пошуків виникнення моральних проблем.

1. Філософський енциклопедичний словник. - Київ: Абрис, 2002.- 744 с.
2. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. – Київ: КВІЦ, 2020. – 274 с.

Березовська Юлія,

курсантка 4 навчального курсу
Факультету забезпечення оперативно-службової
діяльності Національної академії
Державної прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького

Мисечко Ольга,

професор кафедри іноземних мов
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

Освіта відіграє ключову роль у формуванні здатності до міжкультурного діалогу, що є важливим аспектом сучасного глобалізованого суспільства. У світі, де взаємодія між культурами стає все більш інтенсивною, освіта сприяє не лише передачі знань, але й вихованню цінностей толерантності, емпатії та взаєморозуміння. Міжкультурний діалог – це процес, під час якого відбувається обмін думками, поглядами, ідеями між представниками різних культур з метою досягнення порозуміння і співпраці. У цьому контексті роль освіти полягає в тому, щоб підготувати молодь до ефективної міжкультурної комунікації та сприяти розвитку глобального громадянства.

Однією з основних функцій освіти є формування критичного мислення, яке дозволяє студентам ставити під сумнів стереотипи і упередження щодо інших культур. Через освітні програми, які охоплюють теми культурної різноманітності, молоді люди вчаться сприймати світ у всій його багатоманітності. Як зазначає В. Іванов, саме критичне мислення дозволяє уникати конфліктів, які можуть виникнути на ґрунті культурних відмінностей, і сприяє більш глибокому розумінню інших [1, ст. 12-13]. Це дозволяє студентам не лише збагачувати свої знання про інші культури, але й формувати толерантне ставлення до представників різних етнічних груп.

Окрім цього, важливою складовою освіти є виховання глобального громадянства, яке вимагає від молоді відповідальності за глобальну спільноту, а не лише за власне суспільство. Університети й інші навчальні заклади активно

залучають студентів до міжнародних програм обміну, що дозволяє їм взаємодіяти з представниками інших культур, отримувати досвід комунікації та розвивати міжкультурні компетенції. О. Петрова підкреслює, що такі програми сприяють вихованню у молоді відчуття відповідальності за вирішення глобальних проблем і формуванню емпатії [3, ст. 46]. Міжнародний обмін дозволяє студентам отримати реальний міжкультурний досвід, що допомагає краще зрозуміти світогляд інших народів і націй.

Роль освітян у цьому процесі є надзвичайно важливою. Викладачі мають не лише передавати знання, але й бути активними учасниками процесу налагодження міжкультурного діалогу серед молоді. А. Смирнова зазначає, що викладачі повинні бути посередниками культурних обговорень, допомагати студентам зрозуміти складність культурних взаємодій і розвивати здатність до конструктивної комунікації в мультикультурному середовищі [2, ст. 22]. Важливо також забезпечити належну підготовку викладачів у сфері міжкультурної компетентності, оскільки їхній приклад і знання відіграють вирішальну роль у формуванні у молоді необхідних навичок для діалогу.

Проте освіта, як інструмент для розвитку міжкультурного діалогу, стикається з певними викликами. Серед них — недостатнє фінансування міжнародних освітніх програм, обмежена кількість викладачів, здатних сприяти розвитку міжкультурної компетенції, а також інертність деяких освітніх систем, які недостатньо активно включають питання культурної різноманітності до навчальних програм. Ці виклики потребують особливої уваги з боку освітніх установ, адже від якості підготовки студентів до міжкультурного діалогу залежить соціальна стабільність у майбутньому.

Отже, освіта є важливим інструментом для формування міжкультурного діалогу через розвиток критичного мислення, толерантності, глобального громадянства та міжкультурної компетенції. Вона дозволяє молоді не лише здобувати знання, але й глибше розуміти інші культури, поважати їх і сприймати як частину глобального світу. Незважаючи на існуючі виклики, освіта має величезний потенціал для того, щоб сприяти миру і співпраці у світі, де різноманіття культур є його невід'ємною частиною.

1. Іванов В. Міжкультурна освіта як шлях до глобального громадянства. Журнал освіти і суспільства, 2022, №5, С. 12-15.

2. Смирнова А. Виклики міжкультурної освіти в умовах глобалізації. Соціокультурні дослідження, 2020, №2, С. 21-24.
3. Петрова О. Культурна компетенція у сучасному світі: роль університетів. Освітній огляд, 2021, №3, С. 45-48.

Бондаренко Анастасія,

студентка 3 курсу

Навчально-наукового інституту

міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-8221-9347>

СИМВОЛІЗМ КОЛЬОРІВ У РІЗНИХ КУЛЬТУРАХ

Символізм кольорів у різних культурах суттєво різниться, відіграючи центральну роль у релігійному, соціальному та історичному контекстах. Для початку я вважаю за необхідне вивчити, як кольори викликають певні емоції та передають сенс з погляду різних дослідників у цій галузі, досліджуючи психологічні, семіотичні та культурологічні теорії.

З погляду семіотики, кольори функціонують як знаки в системі візуальної комунікації. Гюнтер Кресс і Тео ван Левен у своїй книзі «Читання зображень: Граматика візуального дизайну (2020) пояснюють, що інтерпретація кольору залежить від культурних кодів, закладених у суспільстві [1].

Крім того, варто зазначити, що, згідно з лінгвістичною гіпотезою лінгвістичної відносності Бенджаміна Уорфа, не всі поняття можуть бути виражені деякими мовами. Цей мовний бар'єр здатен впливати на сприйняття людиною кольору. Наприклад, у мовах племен шона в Зімбабве та басса в Ліберії немає слів, які б відрізняли червоний колір від помаранчевого. Таким чином, люди не сприймають різні кольори через мовні обмеження [2].

Однак, згідно з теорією Берліна і Кея, офіційно представленою Брентом Берліном і Полом Кеєм у їхньому дослідженні «Основні терміни кольору: Їх універсальність та еволюція (1969), усі мови містять щонайменше два базові терміни на позначення кольору, які зазвичай позначають чорний (темний) і білий (світлий). У міру розвитку мови поступово додають більше термінів у фіксованому порядку. Третім введеним терміном для позначення кольору є червоний, за ним іде зелений або жовтий, а за ним - синій. Така послідовність свідчить про те, що деякі кольори є більш важливими з культурної та мовного погляду, ніж інші [3].

Розглянемо безпосередньо значення в різних культурах кожного з кольорів.

Чорний колір. У багатьох культурах цей колір означає смерть, зло і руйнування. Чорний також асоціюється з таємничістю та чимось потаємним.

Західні культури. Люди в Європі та Північній Америці часто асоціюють чорний з трауром, магією, злом та елегантністю. Остання характеристика особливо цікава, адже сучасна мода перетворила цей колір на символ вишуканості та наділила його надзвичайною репутацією.

Східні культури. У Китаї цей колір підкреслює авторитет і чесність.

В Індії він має позитивне значення, оскільки вважається, що відновлює життєву рівновагу та спокій. Водночас в Індії вірять, що чорні крапки, нанесені за вухами або під підборіддям, захищають людину від зла.

Білий колір. Білий колір можна визначити як абсолютний колір світла. Він символізує істину, чистоту, невинність, а також священне або божественне.

Західні культури. З давніх-давен білий колір означав відстороненість від мирського, прагнення до духовної простоти. Білі сукні та білі вуалі носили весталки у Стародавньому Римі. Це одяг королів, священників і папи римського, і в цьому випадку він символізує владу, велич, урочистість, просвітленість і духовну чистоту.

У сучасних *європейських культурах* білий колір залишається маркером невинності та досконалості. Він - символ чистоти і святості в християнстві, що проявляється в кольорі палантини католицьких священників.

Також з білим кольором асоціюється народження дитини, і батьки часто купують білий одяг для своїх малюків, особливо перед народженням, коли вони не знають їхньої статі.

Коли йдеться про добрих, слухняних дітей, а також про людей, які завжди готові прийти на допомогу, також виникає асоціація з білим кольором [4].

Варто також зазначити, що в Англії, Шотландії, Уельсі та Ірландії білий колір асоціюється з відпочинком, спортом та спокоєм, тому британці надають перевагу білому спортивному одягу, білизні та мереживам.

У Німеччині, Австрії та Швейцарії з білим кольором асоціюється природа, що пов'язано з кольором снігу та гір. У Скандинавії білий - це знак того, що відштовхує зло. Тут він є маркером природи, коли ми думаємо про колір льоду і льодовиків.

У Сполучених Штатах Північної Америки та Канаді, а також в інших західних країнах він асоціюється з чистотою, незайманістю, ясністю, елегантністю, моральною цілісністю та антисептичністю.

У культурі Південної Америки (Аргентина, Бразилія) - це світло, прохолода, чистота, досконалість, гідність, прагнення (прояви цього можна побачити в одязі).

Білий голуб вважається міжнародним знаком миру і походить з історії про Ноя як символ закінчення великого потопу. Білий прапор - міжнародний знак капітуляції.

Східні культури. На Сході білий колір має значення похорону, смерті, трауру, старості, заходу (частини світу). Цей колір домінує переважно під час поминальних днів. У Китаї та Японії цей колір також набув значення трауру і смерті.

Однак білий слон є «священним» у буддизмі, оскільки Будда, за переказами, увійшов в утробу матері саме в такому вигляді. Тварина, таким чином, символізує терпіння, мудрість і довгу пам'ять про Будду [5].

В Індії білий колір асоціюється із сумом та хворобами. Так, під час різних епідемій інфікованих людей накривали білими покривалами [6].

В Японії білий колір - знак жалоби, а біла гвоздика - символ смерті.

Цікаво, що в деяких племенах *Північної Африки та Австралії* прийнято фарбувати тіло білою фарбою після смерті близької людини. Однак бедуїнам білий колір нагадує поживне і корисне верблюже молоко. Це пояснює, чому він асоціюється з вдячністю, родючістю та радістю.

Червоний колір. Червоний - найтепліший колір. Але він також найбільш неоднозначний.

Західні культури. Як колір крові, червоний часто є символом застереження, війни, руйнування, гріха і вбивства. У римській міфології червоний асоціюється з богом війни Марсом. Червоний також означав заклик до зброї для давніх римлян. Червоні прапори використовували і соціалістичні революціонери [5].

Для сучасної західної людини червоний колір також асоціюється з чимось негативним, наприклад, зі знаком «стоп» або падінням фондового ринку (коли він зростає, графік стає зеленим).

Однак, червоний колір може бути пов'язаний з любов'ю та родючістю. У Стародавньому Римі наречених загортали у вогненно-червону фату; цього звичаю досі дотримуються в деяких частинах Греції та Вірменії.

Східні культури. На відміну від західних культур, у китайських культурних традиціях червоний колір асоціюється з удачею, щастям і святкуванням. Вони звикли бачити червоний колір як колір можливостей.

На китайській сцені актори розфарбовують обличчя в червоний колір, щоб показати, що вони чесні та порядні персонажі. На Тайвані бізнесмени захоплюються богом війни «Гуань-Ді» 關, який уособлює праведність і справедливість і має червоне обличчя.

У наш час напередодні Нового року за місячним календарем у східних культурах старші дарують дітям «червоні конверти» 紅包. Цей колір є символом самого свята Нового року за місячним календарем. Згадуючи теорію культурних вимірів Хофстеде, ці приклади відображають колективістські цінності цієї культури, які наголошують на добробуті групи.

Крім того, у Китаї весільна сукня та фата мають червоний колір. Також існує повір'я, що гроші люблять червоний колір і не «тікають» від гаманців цього кольору [6].

Якщо говорити про сферу бізнесу, то підйом на фондовому ринку позначається червоним кольором, а падіння - зеленим.

Зелений колір. Колір весняної трави символізує зростання, нове життя і природу в багатьох культурах світу. Проте на Заході він часто асоціюється з хворобою, здебільшого з нудотою.

Західні культури. Зелене світло світлофора показує, що можна йти або їхати. Голлівуд дає зелене світло новим проектам. Крім того, у Сполучених Штатах іммігранти отримують так звану «зелену карту», коли вони мають право на працевлаштування в країні.

Причому для американців зелений колір означає гроші та безпеку, а для французів, навпаки, є символом злочину.

В Ірландії зелений - це символ всієї країни. Він також асоціюється з чотирилистою конюшиною та святим Патріком. У них навіть є свято, коли вони одягаються в зелене і навіть фарбують річку в колір свята.

Не можу не згадати, що в ірландському та англійському фольклорі зелений також часто асоціюється з магією та обманом. Яскравий приклад - міфічні лепрекони, відомі своєю хитрістю, вмінням чаклувати і кумедними смарагдовими костюмами.

Загалом, у західних культурах зелений колір уособлює свіжість, початок, молодість і процвітання.

Східні культури. У Китаї цей колір уособлює зраду, а в Японії - символ життя.

У мусульманських країнах зелений колір слід використовувати з обережністю. Причина в тому, що для мусульман він є священним. Більшість молитовних додатків мають зелений дизайн.

Якщо говорити про Єгипет, то зелений - це правда.

Таким чином, вивчення символізму кольорів виявляє захоплююче поєднання універсальних біологічних реакцій та культурно-специфічних інтерпретацій. Такі кольори, як *червоний, білий і чорний*, мають широке емоційне значення в усьому світі, але унікально формуються під впливом культурних традицій та історії.

1. Kress, G., & van Leeuwen, T. (2020). Reading Images: The Grammar of Visual Design. Routledge.
2. Веклич Ю. (2013). Значення кольорів у культурах народів світу у контексті формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів початкової школи. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія 39 (3). С. 56-62.
3. Hardin, Clyde Laurence (2013). Berlin and Kay theory. Encyclopedia of color science and technology.
4. Deborah Swallow. Meaning of Colors Across Cultures. Cross-cultural Communication. Cross-cultural Differences. <http://www.deborahswallow.com/2010/02/20/meaning-of-colours-across-cultures/>
5. Yu, Hui-Chih (2014). A cross-cultural analysis of symbolic meanings of color. Chang Gung Journal of Humanities and Social Sciences 7.1. P 49-74.
6. Власюк Л. Значення кольорів у різних культурах: психологія та символіка кольору. Головні новини з України сьогодні. - Kyiv Post. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/37567>

Буцикіна Євгенія,

кандидат філософських наук,

доцент

Київського національного університету

Імені Тараса Шевченка

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА СЛОВАЦЬКИХ ПОВСЯКДЕННИХ МІСЬКИХ ЛАНДШАФТІВ (НА ПРИКЛАДІ КИЄВА ТА ПРЯШЕВА)

Сьогодні урбаністична культурологія та естетика стикаються з багатьма викликами, одним із яких є питання можливості та методологічних критеріїв реалізації «польових досліджень» у просторі міста. Базою для такого дослідження безумовно стає практика та рамка міських прогулянок, що включає залучення таких понять як ландшафт, тіло та місце (Д. Маколі). Естетичний аналіз прогулянок стосується ролі «фланера» (Ш. Бодлер, В. Беньямін).

Я маю на меті провести порівняльний аналіз досвіду прогулянок містом в Україні та Словаччині та, посилаючись на запропоновані концепції та теорії, показати спільне та специфічне в міських просторах двох міст цих країн – Києва та Пряшева, відповідно. Найбільше я звертаю увагу на такі простори, як подвір'я житлових будинків та елементи народного мистецтва в них. Вони позначають життєвий простір, який має гібридну природу публічного та приватного. Аналіз цих просторів можливий із залученням даних культурної антропології (візуальні дослідження, (напів)глибинне інтерв'ю) та особистого досвіду.

У своєму дослідженні я спираюся на ідею міської естетики «як компромісу» С. Легтинен, яка розглядає макро- та мікрорівні сприйняття міста. Говорячи про мікрорівень, вона звертає увагу на недосконалість міста, яка визначає «стратегії взаємодії» (відчуження, компроміс, виховання чуйності та емпатії), метою яких є досягнення «міської гармонії».

Крім того, визначальним для мого дослідження є застосування концепцій гетеротопії М. Фуко (зокрема, його «зіставлення в одному реальному місці кількох просторів, які самі по собі несумісні») та оселення Мартіна Гайдеггера, що є ключем до естетики. аналіз місця та перехід від його оснащеності в досвіді до об'єктивації та трансформації у знайоме та очевидне (В. Віганніньокі).

1. Foucault, M. *Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias*. (Routledge, 2008).
2. Heidegger, M. "Building Dwelling Thinking" in *Poetry, Language, Thought*. (New York: Harper & Row, 1971).
3. Lehtinen, S. "Urban Experience As Aesthetic Compromise" in *Imperfectionist Aesthetics In Art And Everyday Life*. (New York: Routledge, 2022).
4. Macauley, D. "Walking the City" in *The aesthetics of human environments*. (Peterborough, Ont.: Broadview, 2007).
5. Vihanninjoki, Vesa. (2021). *Urban Places as Aesthetic Phenomena: Framework for a Place-Based Ontology of Urban Lifeworld*. *Topoi*. 40. 10.1007/s11245-018-9601-1.

Гадинко Олександр,
магістр історії,
учитель історії Сторожинецької гімназії,
Чернівецька область, Україна
ORCID: 0009-0005-3111-0872

СТОРОЖИНЕЦЬ: СЛІДИ ЄВРЕЙСЬКОЇ САМОБУТНОСТІ (СОЦІАЛЬНИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА КУЛЬТОВІ АСПЕКТИ ЖИТТЯ МІСТА У ХІХ – ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ ст.)

Кожний народ проходить свій шлях історичного розвитку. Такий власний шлях пройшли і єврейські поселенці містечка Сторожинець у ХІХ – у першій третині ХХ ст., які тут оселилися після польського повстання 1863-1864рр. З початком Другої світової війни (1939-1945рр.) їх доля склалася інакше, трагічно, як і решта народів країн Центрально-Східної Європи [4, с.259-260], [8, с.888]. Але незважаючи на складні суспільно-політичні процеси кожний народ покладав надії на Бога, кращі часи, знаходив у собі сили на відновлення та подальше існування.

На самому початку євреї у Сторожинці мали лише невеликий молитовний дім. Визначальною датою побудови синагоги вважається 1890-1900рр., а потік імігрантів цієї національності слід краще відносити до подій польського повстання 1863-1864рр., хоча існують відомості про прихід перших поселенців ще після відомих подій 1830-1831рр. в Королівстві Польському. Велика синагога (темпл) та молитовня знаходились практично в центрі міста, на Залізничній вулиці. Це було велике та просторе приміщення, яке мало багато залів різної величини. Обидва храми оточував бук. Єврейська община міста дотримувалася ортодоксального напрямку в іудейській релігії. Забезпечення та утримання синагоги, молитовного будинку перебувало у віданні громади. Всі молитви та проповіді велися виключно на івриті [1, с.120-121], [2, с.139-141], [5, с.14]. Синагога є яскравим прикладом стилю історизму. Сьогодні культова пам'ятка знаходиться вона по вул. Ю.Федьковича,12.

Станом на 1847-й рік Нижній Сторожинець належав Георгію Флондору, Горішній Сторожинець – Абі Штайнеру. Обидва поміщики володіли 6250 йогами землі (1 йох=0,575га) кращої землі, а їх селяни (понад 500 чоловік) – всього 3.250 йогами гіршої землі. Набагато пізніше Єфросинія Флондор продала частину Сторожинця єврейській родині Оренштайнів, яка на північ від села заснувала своє

помістя. Помістя ж Флондорів було зведене на північно-східній околиці села. Тут же розташовувався мальовничий парк з цінних та рідкісних порід дерев [6, с.547]. Впродовж 1848-1853рр. Шміль Шмідт та Нафталі Амстер орендували половину маєтку «Долішній Сторожинець» у власника Тодора Флондора за 3 тисячі флоринів у рік. Після зняття в 1860р. обмежень для євреїв у покупці маєтків у 1862р. один єврейський власник купив у Сторожинці маєток (газета «Буковина» за 19 серпня 1862р.). Недивно, що вже в 1862р. до курії великих приватних землевласників Сторожинця відносилися Георг фон Флондор, Аба Штайнер та Йозеф Оренштайн [3, с.251, 254]. Це Єфросинія Флондор, одружившись з поміщиком Георгом Гормузакі, продала свою частину Сторожинця єврейській родині Оренштайнів, яка на північ від села заснувала своє помістя. Знаходилося воно на старій торговій дорозі Снятин – Сторожинець – Віков – Семигородщина. Володіння нових власників охоплювали Лісківці, Плай-Зруб та сягало Буденецької гори. На 1907р. великими маєтками у Сторожинці володіли Янку та Ніколай Флондори, а також Йозеф Оренштайн. А станом на 1914р. «Горішній Сторожинець» належав Самуелю Оренштайну та др. Оскару Бруно. На час виборів до крайового сейму в квітні 1914р. вони входили до курії великих землевласників Буковини.

В 1916р. під час третього прибуття російських військ свої маєтки в місті залишили Вольф Тітінгер та той самий Йозеф Оренштайн. Після вступу радянських військ на Буковину в червні 1940р. останній залишив місто. Проживав у Бухаресті під прізвиськом Оренські. Там і помер. Колишній маєток Оренштайна виконаний у стилі пізнього модерну. Сьогодні колишній маєток Й.Оренштайна можна побачити по вул. Крейтера,1. На його базі розпорядженням Ради Народних Комісарів СРСР від 24 липня 1945 року № 11075 був заснований Сторожинецький лісовий технікум [5, с.23], [6, с.555]. Наказом Державного комітету лісового господарства України від 5 серпня 2005 року № 392 технікум було реорганізовано у Сторожинецький лісовий коледж. Тут проходять навчальні заняття за спеціальностями лісове господарство та бухгалтерський облік.

За часів Австро-Угорщини (1867-1918рр.) поліетнічну мозаїку міста представляли численні соціокультурні, освітні, національні товариства, що свого роду були своєрідним обличчям мультинаціонального містечка. Так, з 1881р. єврейську громаду представляли товариство єврейських ремісників Бенно Кюнстліха, товариство «Сіон» 1898р. Його керівниками були Йозеф Маурюбер та др. Менчер. В 1910р. було утворено товариство ремісників Адольфа Ліппа, в

1920р. – єврейське національне академічне товариство Северина Гершдорфера, в 1936р. – благодійне товариство «Армут». Очоловав його Фільде Фауст. У 20-30-ті роки ХХ ст. (у часи королівської Румунії 1918-1940рр.) єврейська молодь була представлена такими спортивними товариствами як «Маккабі», «Гакоат», «Поалеціон» [2, с.96-97], [5, с.15-16].

У 1940р. в результаті радянсько-німецьких переговорів та приєднання бессарабсько-буковинського регіону до складу УРСР відбувся значний відтік осіб цієї національності (як і інших) закордон, особливо, після закінчення Другої світової війни у 1945р. Відомо, що протягом 1941-1944рр. у Сторожинці у міській народній школі для хлопців і дівчат (сьогодні Сторожинецька ЗОШ І-ІІІ ст. №1) був навіть влаштований тимчасовий пункт утримування євреїв [6, с.551-552], [7, с.12]. У 1944р. школа відновила свою діяльність. Місто було визволено від німецько-фашистських загарбників. Для його жителів розпочалась нова епоха.

1. Єврейське населення та розвиток єврейського національного руху на Буковині в останній чверті ХVІІІ – на початку ХХ ст.: Збірник документів та матеріалів / Упор. О.В. Добржанський, М.П. Кушнір, М.Д. Никирса. – Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2007. – 464 с.
2. Антошкіна Л. Особливості буковинського пограниччя: історія культурного полілогу: монографія/Лідія Антошкіна, Олександр Гадинко, Гелена Красовська, Петро Сигеда, Олексій Сухомлинов. – Донецьк: вид. «Ноулідж», 2010. – 237с.
3. Ботушанський В. Сільське господарство Буковини. (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – 340с.
4. Буковина. Історичний нарис. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416с.
5. Гадинко О. Сторожинець: мандрівка крізь віки. – Чернівці: Прут, 2013. – 208с.
6. Історія міст і сіл Чернівецької області – К.: УРЕ АН УРСР, 1969. - с.546-558.
7. Золота нитка поколінь. Літопис Сторожинецької ЗОШ І-ІІІ ст. №1. / Укладачі О.Гадинко, Л.Сівак / Чернівці: Прут, 2008. – 82с.
8. Квітковський Д., Бринзан Т., Жуковський А. Буковина, її минуле і сучасне. – Париж-Філадельфія-Детройт: Зелена Буковина, 1956. – 967с.

Галуйко Роман,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри теорії та історії культури
філософського факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка

ІКОНОПИС ЯК ЗАСІБ КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ В СУЧАСНОСТІ

Іконопис, як форма сакрального мистецтва, посідає особливе місце в релігійній і культурній ідентичності. Спробуємо розглянути сучасну роль іконопису як медіатора культурного діалогу та проаналізувати як іконопис може об'єднувати різні традиції, сприяючи міжкультурному порозумінню. Основна увага приділяється історичним та сучасним аспектам іконопису як формі візуального мистецтва, яке залишається актуальним і зрозумілим у мультикультурному просторі.

Безсумнівно, іконопис має глибокі корені в християнській традиції, особливо у православ'ї, де він розвивався як важливий елемент релігійного життя. Однак із розвитком глобалізації та посиленням міжкультурних контактів, ікони почали відігравати нову роль – стаючи не лише предметами культу, але й об'єктами культурного обміну та діалогу. Питання про роль іконопису в сучасності включає дискусію про його сакральний статус, естетичну цінність та можливості як форми мистецького виразу, що здатний сприяти взаєморозумінню між народами та культурами.

Історично іконопис сформувався у Візантії, де став символом духовного зв'язку з Богом і мав визначальне значення для православної традиції. Ікона сприймалася як «вікно у вічність», що передає сакральну правду через образ. Її значення виходило за межі художньої форми, адже вона мала конкретну духовну функцію – слугувати медіатором між земним і небесним. У зв'язку з цим, ікона є не просто естетичним об'єктом, а предметом глибокого релігійного значення [Зелінський, 2017].

Сьогодні ікони є предметами не лише релігійної, але й культурної спадщини, вони експонуються в музеях і на виставках, привертаючи увагу людей різних релігій та національностей [Hunt, 2020]. Ікона, що виникла як частина релігійного ритуалу, у сучасному світі стала об'єктом культурного діалогу. Наприклад, у

європейських музеях можна побачити виставки ікон, що символізують культурний обмін між Сходом та Заходом [Maguire, 2015]. В Україні іконопис також стає засобом діалогу з європейською спільнотою, представляючи національну культурну ідентичність та одночасно виступаючи універсальним мистецьким символом [Шептицький, 2018].

Більше того, іконопис сьогодні також виступає символом єднання різних релігійних традицій, стаючи медіатором у діалозі християнства з іншими релігіями. Відомий випадок обміну іконами між представниками православної та католицької церков під час екуменічних заходів є символічним прикладом взаємоповаги та пошуку спільного ґрунту [Заболотна, 2021]. Різні конфесії, зокрема, католицька та православна церкви, використовують ікони для висвітлення спільної християнської історії, що сприяє встановленню довіри та культурного діалогу [Stroganoff, 2016].

З появою нових художніх форм, таких як цифровий іконопис та використання ікон у сучасній масовій культурі, роль іконопису також зазнала змін. Ці нові форми сприяють тому, що ікона перетворюється на універсальну візуальну мову, зрозумілу в різних культурних контекстах. Наприклад, сучасні художники активно використовують іконописні мотиви, створюючи так звані «цифрові ікони», що демонструють зв'язок між сакральним мистецтвом та новітніми технологіями [Meyer, 2019].

Отже, іконопис, який упродовж багатьох віків виконував сакральну роль, набуває нових вимірів у сучасному світі, стаючи медіатором культурного діалогу. Завдяки своїй унікальній здатності викликати глибокий емоційний відгук, ікона здатна не тільки зберігати релігійні та культурні традиції, а й сприяти міжкультурному порозумінню. Використання іконопису як мистецького засобу діалогу, безумовно, сприяє укріпленню культурних та духовних зв'язків між представниками різних конфесій, різних етносів та різних народів, надаючи йому значної актуальності в сучасному глобалізованому світі.

1. Зелінський І. І. Сакральне мистецтво: Ікона як культурний феномен. Харків: Основи, 2017.
2. Hunt, H. *Icons in the Modern World: A Cultural Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
3. Maguire, H. *Byzantine Iconography and Western Europe*. London: Thames & Hudson, 2015.

4. Шептицький А. Український іконопис в контексті європейської культури. Львів: Місіонер, 2018.
5. Заболотна Л. Екуменічний діалог і роль ікон. Київ: Братство, 2021.
6. Stroganoff, B. *The Role of Icons in Ecumenical Dialogue*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
7. Meyer, C. *Digital Icons: Sacred Art in the Technological Era*. New York: Routledge, 2019.
8. Cormack R. *Icons*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2007.

Ганаба Світлана,

доктор філософських наук,
професор, професор кафедри психології,
педагогіки та соціально-економічних дисциплін
Національна академія
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

СУЧАСНІ МОДИФІКАЦІЇ КУЛЬТУРИ: РІВНІ ВЗАЄМОДІЇ З ІНШИМ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій докорінно змінює палітру сучасного світу. Вплив наукоємних інформаційних технологій сприяє “єднанню” різноманітних життєвих укладів, світоглядних цінностей та культурних надбань людства. “Прозорість” міждержавних кордонів дає змогу людині вільно подорожувати, знайомитися з чужоземними світами і культурами. Зростає інтенсивність механічної і соціальної мобільності, оскільки людина все частіше змінює місце проживання у пошуках кращих місць роботи чи заради отримання освіти або втікаючи від війни, голоду, жорстокості і злиднів[7, с.106]. Розвиток туристичної сфери дає їй можливість безперешкодно перетинати кордони у пошуках нових вражень та знайомств з раніше незаними для неї культурами. Во-чевидь, жодна сучасна держава не в змозі повноцінно функціонувати та розвива-тися ізольовано, нівелюючи впливи інших держав та культурних світів. Отож, “культурне розмаїття та культура співіснування множинного набуває виміру глобальної проблеми існування - будь-то зіткнення цивілізацій, або ж комунікацій і подолання екологічних перешкод між ними на макро-, мезо- і мікрорівнях”[3, с.31].

Во-чевидь, що наближення “інших” світів суттєво впливає на життєві прак-тики сучасної людини, визначаючи морально-світоглядні орієнтири у сприйнятті інших людей, з відмінними культурними традиціями, системою цінностей та прагнень. Отож, у неможливості сховатися за кордонами “свого” розкриваються особливості сприйняття “іншого”, які мають амбівалентну природу. З одного боку, наближення чужої, відмінної культури викликає острах в людини втратити власну культурну самобутність (один із проявів цього побоювання у сучасному світі — феномен, що був охарактеризований З. Бауманом як міграційна

паніка), а з іншого, зумовлює взаємозбагачення власної культури за рахунок взаємовпливів та культурного діалогу з іншими культурами. Постійне перебування людини у межах різних культурних комунікаційних полів робить її життя нестабільним та розмаїтим. Вона набуває нового життєвого досвіду, нових умінь та знань. У підсумку, “перебування” у інших для неї культурних світах стирає межі чужорідності між своїм та іншим. Як констатує В. Табачковський, “у тіні Декларації прав людини, Мадонни та Майкрософту виникає глобальна культура — всесвіт-ня систем а відносин, де виносять на обговорення відмінності, шукають спільні риси та співвідносять між собою різні форми життя”[6, с.12].

У сучасних модифікаціях культури Іншість постає як автономна, рівноцінна моему Я. У поясненні цієї позиції Е. Гусерль виходить із твердження, що іншість є продуктом конституювання конкретного Я, адже психофізична структура Іншого складається не тільки із тіла, але й із психіки. В цьому сенсі Інший існує не тільки як окремий Інший, але як alter Ego, оскільки у процесі творення Іншого/зустрічі з Іншим ніхто не може абстрагуватися від власного життєвого досвіду і своєї ситуації у бутті. Важливе методологічне значення має ідея “...розрізняти дві форми чужості: чужість всередині рідного світу, яка належить до його внутрішнього горизонту, і чужість поза рідним світом, яка належить до його зовнішнього горизонту. Зовнішню чужість можна позначити як чужорідність, яка відрізняється від внутрішньої чужості. Внутрішня чужість стосується всього невідомого, яке ми не знаємо, але яке відповідає стилю знайомості, аналогії стилю, в якому викреслюється все нове” [2, с.34].

Між тим, у стосунку до іншого, взаєминах з ним має значення епістемологічний рівень. На цьому рівні слід вирішити питання: хто він, цей Інший?, яка його історія?, які особливості його культурного світу? яка історія моїх взаємин з ним і як мені надалі вибудувати з ним стосунки? Збереження гуманістичної спрямованості до розвитку толерантних стосунків з Іншим буде залежати від відповіді на ці питання. Ми до сьогодні змушені визначати категорії Іншого як Свій/Чужий, Друг/Ворог, Близький/Далекий, особливо в умовах війни. “Інший як партнер по взаємодії в соціокультурному просторі існує за допомогою соціо-перцептивних категорій “свій”, “чужий”, “сторонній”, “незнайомиць”, “ворог”, які складають соціокультурну номенклатуру Іншого[5, с.42]. Один із способів усвідомлення, з-поміж іншого, ким є Чужий і самоусвідомлення своїх зв'язків з ним є розгортання щодо нього наукового (міждисциплінарного) і публічного дискурсу, в якому іншому також надано право бути почутим.

Ще один рівень, який слід взяти до уваги при розбудові стосунків з Іншим – морально-емоційний. В цьому контексті доречно згадати працю З. Баумана “Чужі біля наших дверей”. У цій праці дослідник говорить про кризу міграції, виявом якої стала підживлена діями політиків міграційна паніка. З. Бауману належить ідея побудови мостів у пошуку прийнятних для обох сторін рішень су-проти ненависті, страху і люті перед іншими (у цьому випадку – мігрантами) [7, с.44].

Наше ставлення до Іншого існує ще на одному рівні – ціннісному. Йдеться про гуманістичну спрямованість стосунків з Іншими: визнання а рїогї загально-людських і особистісних прав людей, які належать до різних культурних спільнот. Власне, ця ціннісна позиція виражена у міркуваннях Б. Ванденфельса. У праці “Топографія Чужого: студії з феноменології Чужого” дослідник зображує новий гуманістичний модус у взаємодії з Чужим (Іншим). Засадничою позицією у його міркуваннях є визнання за Чужим (Іншим) його права на суверенність і самобутність. Це право дозволяє поціновувати Іншого у його інакшості й визначати його як рівноцінного автономного суб’єкта щодо конкретного Я. У процесі поціновування автономність не означає відособлення та закритість, а взаємодію та взаємовпливи, який виявляється не лише зовнішньо – як світ комунікацій, а й у внутрішній присутності: Своє не позбавлене Чужого, Чуже містить Своє. Взаємодоповнюваність Свого і Чужого Взаємодоповнюваність Свого і Чужого зумовлює створення не єдиної універсальної єдності, а передбачає між-світи, культурний між-простір [1, с.35]. Водночас, наявність Чужого у Своєму відкриває, на думку філософа, “дикий регіон”, який не залучено до своєї культури і через який ми перебуваємо у зв’язку з іншими культурами.. Чуже та Своє розуміються як кореляти інтрасуб’єктивного конституювання дійсності. По справжньому ціннісним є процес взаємодії різних культурних світів, де кожен із учасників не втрачає свого “культурного обличчя”, однак кожного цей діалог збагачує. У цьому контексті “глобальна культура постає структурою спільних відмінностей[8, с.304].

В умовах глобалізації світ стає все більше взаємозалежним і людство виробляє правила і механізми цивілізованої дії і взаємодії навіть у випадку найгостріших конфліктів, якими є війни. Ці правила і механізми проходять постійну перевірку під час кризових ситуацій на дієвість. Коли Інший проводить агресивну ворожу політику, порушує узгоджені міжнародною спільнотою правила цивілізованої поведінки, виявляє нездатність до діалогу, вступають в дію механізми військових, економічних і, політичних і дипломатичних санкцій, а також

санкцій у сфері культури. Стрижнем інтеграційно-об'єднавчих процесів слугує ідея розуміння сучасного світу як “ансамблю культурних унікальностей та різностей”, що перетинаються, взаємодіють, взаємовпливають та розвиваються у комунікативно-діалоговому просторі.

1. Вальденфельс, Б. Топографія Чужого: студії по феноменології Чужого / пер. В.І. Кебуладзе. Київ: ППС-2002, 2004. 206 с.
2. Гусерль. Е. Картезіанські медитації. Вступ до феноменології / пер. з нім. Андрій Вахтель. Київ: Темпора, 2021. 266 с.
3. Култаєва, М. Мультикультуралізм та його альтернативи: теоретичні розвідки німецької соціально-філософської думки. Концепція мультикультуралізму: зб. наук. пр.; відп. ред. О. Є. Гомілко. К.: Стилос, 2005. С. 30-42.
4. Могдальова І., Фесенко А. Феномен Чужого у філософії Е. Гусерля. Наукові записки національного університету “Острозька академія». Серія «Культурологія». 2013. Вип. 11. С. 119-124.
5. Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття іншого: монографія. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 332с.
6. Табачковський, В. Гуманізм та проблема діалогу культур. Філософська думка. 2001. № 1, С.6-25.
7. Bauman Z. (2016). Strangers at Our Door. Cambridge: Polity Press. 188с.
8. Hanaba S. (2020). Image of the Other in Teaching History: Humanistic Potential of the Intersubjective Approach. History: Bulgarian Journal of Historical Education, 28 (3), 302-321.

Гей Світлана,

аспірантка Запорізького національного університету

ОБРАЗ ВОРОГА В ГРЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЯХ

Слово «паремія» (гр. παροιμία) є запозиченням (калькою) з грецької мови і перекладається як прислів'я та приказки. У Словнику української мови зазначається, що прислів'я це – «влучний образний вислів, часто ритмічний за будовою, який у стислій формі узагальнює, типізує різні явища життя» [6]. Близькими до прислів'їв є приказки під якими розуміють «поширений у мові влучний, часто римований вислів, близький до прислів'я, але без властивого прислів'ю повчального змісту» [5].

За своєю суттю паремії є висловлюваннями, часто ритмічної форми, в яких акумульований світогляд певного народу. Оскільки вони, як і інші жанри фольклору, тісно пов'язані з історією народу, то в них знайшли відбиття різноманітні історичні події, які, як правило, відіграли важливу роль в історії народу та/або держави. Оскільки протягом своєї історії українці змушені були воювати з сусідніми народами, то недивно, що вони зображуються у пареміях як вороги. Як слушно зазначає Катерина Близнюк, у багатьох мовах семантика концепту «ворога» містить універсальні домінанти [1, с. 191]. По-перше, це означає, що при зображенні ворога використовуються такі характеристики, які підкреслюють його агресивність, підступність, лицемірство, віроломність, а, також, неосвіченість та некультурність. По-друге, при творенні паремій використовуються різноманітні тропи, найпоширенішим з яких є порівняння: в його основі лежить перенос характеристик з порівнювального предмета на порівнюваний [3, с. 59]. Тому, з огляду на вищенаведене, можемо зазначити, що при конструюванні образу ворога в пареміях широко використовується порівняння з предметами (чи об'єктами), які є уособленням негативних рис. До таких, належать, наприклад, деякі свійські тварини (оскільки вони можуть бути неохайними), предмети оточуючого середовища тощо.

Одним з народів, з якими межують українці, є поляки. Протягом століть обидва народи знаходились як у добросусідських відносинах, так і у стані війни. Саме цим зумовлене амбівалентне ставлення українців до поляків, яке знайшло відображення у пареміях. Зокрема, у достатньо великій кількості паремій поляки (ляхи) зображуються як вороги українського народу, з якими постійно воювали:

«Тікай, Ляше, бо все, що на тобі, то наше» [7, с. 79], «Висипався Хміль із міха та наробив панам ляхам лиха» [4]. Також в українських пареміях наголошується разюча відмінність поляків від українців: «Провадь і мене і до Вени, а не зробиш Ляха з мене» [7, с. 79], «Мужик свиню любить, а Лях курку» [7, с. 80], «Поснься, Ляше, най Русин сяде» [7, с. 79]. Загалом, у пареміях закарбувалось зневажливе ставлення українців до поляків: «Ляхові курка, а мужикові шабля» [7, с. 80].

В значній кількості українських паремій в образі ворога зображується москаль : «З москалем бувай, а камінь у пазусі тримай» [7, с. 77], «Казав москаль право, та й збрехав браво» [7, с. 77], «Мабуть москаль тоді красти перестане, як чорт молиться Богу стане» [7, с. 77], «Москаль з бісом порадились, та й на лихо понадились» [7, с. 76].

Таким чином, традиційні суперники українців – поляки й росіяни – зображуються в українських пареміях вкрай негативно, тобто в образі ворога. (Зауважимо, що значно менша кількість українських паремій стосується німців : «Ой дай, жінко, нога – проучити Німчя» [7, с. 83], «Німець на душі не лежить» [7, с. 83] та інші. Однак, у вищенаведених пареміях німці зображуються радше не як вороги, а як недобрі люди, яких треба провчити за їх погані вчинки.)

З аналізу грецьких прислів'їв видно, що в образі ворога часто зображені болгари. Цей факт пояснюється боротьбою греків та болгар за суміжні території з часів раннього середньовіччя, тобто з самого початку поселення останніх на Балканському півострові (додамо також, що північна Греція впродовж двох світових війн 20 століття знаходилась під болгарською окупацією). Саме тому у грецьких прислів'ях болгари показані як підступні люди, що й закарбувалось у прислів'ях типу «Якщо робиш болгарина своїм другом, тримай палицю» [9]. Окрім того, в грецьких прислів'ях болгари зображуються як некультурні люди, які не вміють себе поводити: «Коли шерсть свині перетвориться на шовк, тоді болгарин навчиться порядку» [9]. Вкрай негативний образ болгар як неосвічених та некультурних людей зафіксувався й у такій грецькій паремії: «Як до свині личить дзвінок, так для болгарина – краватка та ціпок» [9]. Привертає увагу той факт, що у вищенаведених пареміях болгари порівнюються зі свинею, тобто з неохайною свійською твариною. Таким чином, при творенні грецьких паремій з болгарами в образі ворога, використовується порівняння: болгарин уподібнюється до свійської тварини, і тому такі вади останньої як, передусім, неохайність, а також, ненаситність, нерозбірливість, ледачість тощо використовуються при характеристиці самих болгар.

Незважаючи на різний історико-культурний розвиток українців та греків, ці народи мали й спільного ворога – Оттоманську імперію : Греція довгий час знаходилась під оттоманським гнітом [2, с. 14-15], а козаки боронили українські землі та населення від постійних нападів турків-оттоманів. Отже, у пареміях обох народів – українського та грецького – слово «турок» вживається лише у негативному значенні та позначає ворога. Саме таке негативне значення має слово «турок» у збірнику українських прислів'їв, впорядкованих Матвієм Номисом: «Дурний, як турецький кінь» [7, с. 292]. Значно частіше зустрічається турок в образі ворога у грецьких пареміях: «Став визирем, але не став людиною», «Там, де пройшов турок, трава не росте», «Турок як та гадюка: щойно зігріється, одразу тебе вкусить», «Турок з собакою – одне ціле» (ця паремія має негативне значення), «Турок заводить дружбу через твою дружину або через твою дитину» (зادля того, щоб їх зганьбити) [8] та інші. Як бачимо у вищенаведених пареміях при конструюванні образу ворога турки характеризуються як жорстокі, підступні люди, яким не можна довіряти, а тому порівнюються з гадюкою. Таким чином, з аналізу українських та грецьких паремій видно, що при конструюванні образу ворога використовувались подібні засоби (тропи), однак порівнювальні предмети різняться, оскільки різним є історико-культурне минуле та географічне середовище народів.

Підсумовуючи слід сказати, що у пареміях в образі ворога, зазвичай, зображені народи, з якими впродовж століть точилась збройна боротьба за володіння певними територіями. Якщо для греків постійно існувала загроза загарбання їх земель з боку болгар, то для українців – з боку поляків. Однак, в обох народів був і спільний ворог – турки-оттомани, з якими воювали як козаки, так і греки. Саме цим пояснюється зображення вищезгаданих народів в образі ворога при творенні паремій.

1. Близнюк К. Асоціативний образ ворога в сучасній українській мові. С. 191–196. UTR: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ad6e3450-eb4d-4be2-8b8c-1e5ac0058894/content>
2. Грецькі прислів'я та приказки / під. ред. В. Соколюка. Пер. О. Пономаріва. Київ: Дніпро, 1985. 178 с.
3. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поезика. Дрогобич: Відродження, 2008. 488 с.

4. Козацькі прислів'я та приказки. UTR:
http://abetka.ukrlife.org/kozatski_ua.html
5. Словник української мови. Портал української мови та культури.
URL:
<https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0>
6. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980)]. URL: <https://sum.in.ua/s/prysliv.ja>
7. Українські приказки, прислів'я і таке інше/ під ред. М. Номиса. Київ: Либідь, 1993. 768 с.
8. Βουνάτσου Μ.Μ. Παροιμίες για τους Τούρκους. Παροιμίες και παροιμιώδεις φράσεις για τους Τούρκους. Η τουρκοκρατία μέσα από τις παροιμίες των Ελλήνων. UTR:
http://paleochori-lesvos.blogspot.com/2014/03/blog-post_20.html
9. Παροιμίες για τους Βούλγαρους. UTR:
http://repository.kentrolaografias.gr/xmlui/handle/20.500.11853/2/browse?rpp=20&etal=-1&sort_by=-1&type=lemma&value=%CE%B2%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%B3%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%82&startswith=%CE%92&order=ASC

Годзь Наталія,

доктор філософських наук,
доцент, професор кафедри філософії
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Кузьменко Наталя,

аспірантка,
Інститут соціально-гуманітарних технологій,
кафедра філософії
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Шимченко Ольга,

аспірантка,
Інститут соціально-гуманітарних технологій,
кафедра філософії
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ ФІЛОСОФСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ І ПИТАННЯ КОМУНІКАЦІЇ В НАУЦІ (ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОНЯТЬ)

Комунікація в науці великим чином залежить від того, на якому рівні володіють науковці спільною мовою комунікації. Питання нагальне і відкрите, бо в кожній мові існує стандартний базис понять та термінів і одночасно саме модернізація і створення нових дискурсів та наративних просторів підтверджує, що мова жива. Та при перекладах або створеннях нових термінів та понять пов'язаних відповідно між собою різні галузі науки відповідно отримують різну ступінь навантаження та складності. Пояснити це можливо тим, що зазвичай в точних науках за рахунок формул комунікація має додаткові бонуси, досить легко проходячи фази стандартизації оскільки, зазвичай, формули проходять валідацію і використовують певну загальносприйнятту низку означень, а в наукових

співтовариствах є давньо набута домовленість про їх транскрипцію та прочитання, спільне для всіх учасників наукового дискурсу.

В гуманітарних науках, філософії комунікація через такий феномен як "неперекладаємість", існування націоспецифічних та відповідно різних за наповненням або прочитанням транскрипції тих же метафор проходить набагато складніший шлях. Лінгвофілософія, як відомо, це широка сфера гуманітарних досліджень, яка досліджує живу людську мову. Ми можемо навести відомих авторів, таких як Ф. де Соссюр, Г. Фреге, Б. Рассел, В. Куайн, Н. Хомський, Ганна Вежбицька, які всі в свій час займались дослідженнями в семантиці, в дослідженнях, які надає їй саме кросскультурна лінгвістика. Їх праці внесли набагато більше, аніж здається при першому наблизенні до вивчення дисциплін та тематики їх досліджень саме в ґрунтовному вивченні мови та комунікації. Не менш відомим є такі науковці, як Юрій Лотман, Олександр Потебня. Гіпотези і теорії, які вони висунули, досі є відомими і вагомими в науковому дискурсі. Етнолінгвістика в сучасних ракурсах зібрана та подана у Н.М. Шарманової, яка створила цікавий навчальний посібник для студентів факультету української філології [4], Ф. Бацевича [1].

Цікаво, що досить часто ми використовуємо мовні сполучення у різних мовах, не звертаючи уваги на їх переклади і взаємозв'язки. З цього приводу, повторимося, що праця Ф. Бацевича [1] підсумовує саме дослідження в просторі комунікативної лінгвістики і розкриває основи комунікативної лінгвістики. Про складності перекладу та, відповідно, трансляції сенсів писала і Н.Б. Годзь, наводячи приклад складності перекладу фрази М.К. Мамардашвілі в його праці "Свідомість і цивілізація" [2, с. 10]. Сучасність виводить нові обрії у можливостях комунікації, і в наш час ми вже маємо таку площину як праця з штучним інтелектом, електронними системами перекладу. Відповідно, займаючись питаннями, пов'язаними і з футурологією, ми вийшли на пошук літератури в німецьких електронних бібліотечних джерелах. І в процесі пошуку несподівано було виявлено, що якщо пропонувати гугл-перекладачу фразу "Прогностика. Футурологія", то ми отримуємо німецькою мовою стандартний переклад "Prognose. Futurologie". Якщо ж ми подаємо "Футурологія, прогностика", тобто через кому, гугл-перекладач нам пропонує інший переклад "Zukunftsforschung, Prognose". При чому "Прогностика" залишається в перекладі, а "Футурологія" пропонується перекладом, який відповідно в українській мові вже звучить як "майбутні дослідження". І таким чином ми відкриваємо, завдяки ШІ, складне

питання: що тут мається на увазі? Про футурологію взагалі чи про "науку в майбутньому та її дослідження"? Н.Б. Годзь писала про дослідження і футурології, і прогностики, і, спираючись на дослідження інших науковців, зробила висновок, що прогностика може сприйматися як складова частина загальної футурології. Сучасні дослідження специфіки перекладу "Zukunftsforschung", перекладаючи як "майбутнє дослідження", викликає двояке розуміння, двояку транскрипцію: як футурологічні дослідження і як дослідження у майбутньому.

Зазвичай на конференціях розкривається вже готова тема і нароблені отримані результати. Ми же пропонуємо сформовану теорію та гіпотезу як матеріал до спільного наукового дослідження. Аналіз філософської та іншої наукової літератури, стилістика текстів доводить, що багато в чому вони залежать і від епохи та особливих рис самого науковця. Пригадаємо твори І. Мечникова "Етюди оптимізму", які навіть в такому специфічному ракурсі можуть подати багато цікавого матеріалу стосовно зв'язку феноменів особистість-текст та текст-час. У випадку текст-час ми можемо бачити зміни, які отримує собі текст, а саме минуле, сучасне та майбутнє. Не всі тексти мають таку особливість, іноді науковцю вдається уніфікувати текст, але деякі тексти, які є можливість читати в оригіналі, розкривають цю особливість. Тому, повертаючись до поняття "Zukunftsforschung", цікавою була б думка фахівців, які займаються лінгвістикою, філософією мови, філософією науки. Оскільки виявлений нами феномен можливо використовувати і розшифровувати багатьом науковцям, шукати подібне в інших мовах та пропонувати своє пояснення. Ця співпраця, на нашу думку, є накопиченням інтелектуального та духовного капіталу [4] і формує у науковців під час їх самостійної спільної роботи особливі лідерські якості [3], а також створює декілька підрозділів для дослідження в самій футурології, зокрема і в екологічній футурології.

1. Бацевич, Флорій Сергійович. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 342 с. (Альма-матер).
2. Годзь Н.Б. Вступ до екологічної футурології. Монографія. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2017. 572 с.
3. Кузьменко Н. Екзистенційний аспект лідерства в умовах сучасної кризи. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Філософія": науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, 2024. № 26. С. 45–48.

4. Шарманова Н.М. Етнолінгвістика: навчальний посібник для студентів факультету української філології. Кривий Ріг: НПП АСТЕРІКС, 2015. 192 с.
5. Шимченко О.В. Взаємозв'язок технологічної та інтелектуальної трансформації сучасної цивілізації. Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Харків: НТУ "ХПІ", 2023. № 2. С. 38-42.
6. Grunwald, Armin. "Wovon ist die Zukunftsforschung eine Wissenschaft?" *Zukunftsforschung und Zukunftsgestaltung: Beiträge aus Wissenschaft und Praxis* (2009): 25-35.
7. Steinmüller, Karlheinz. *Grundlagen und Methoden der Zukunftsforschung. Szenarien, Delphi, Technikvorschau*, Gelsenkirchen: Sekretariat für Zukunftsforschung, 1997.

Горянський Сергій,

аспірант Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова

ОСВІТА В ЕПОХУ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

В епоху генеративного штучного інтелекту, освіта зазнає значних трансформацій, які стимулюють переосмислення традиційних підходів до навчання та викладання. Застосування таких інструментів, як ChatGPT, відкриває нові можливості для інтерактивного навчального процесу, сприяючи розвитку критичного мислення та особистісного зростання учнів. У контексті ідей Джона Дьюї, який вважав досвід основою для ефективного навчання, генеративний штучний інтелект може стати важливим інструментом для створення навчальних ситуацій, що дозволяють студентам зануритися у досвід реального світу через діалог та інтеракцію з технологією. Це підкреслює значення міжкультурного діалогу, адже сучасні цифрові середовища дають можливість взаємодіяти з різними культурами, стираючи географічні та соціальні межі.

У контексті діалогу культур, сучасна освіта повинна враховувати різноманіття досвідів та перспектив, що існують у глобалізованому суспільстві. ChatGPT, як інструмент генеративного штучного інтелекту, здатен адаптуватися до різних культурних контекстів, забезпечуючи учнів доступом до знань з різних частин світу. Це створює умови для обговорення культурних цінностей, традицій та ідей, сприяючи глибшому розумінню та толерантності. Поєднання концепції навчання через досвід Дьюї з можливостями сучасних технологій дозволяє інтегрувати міжкультурний діалог у навчальний процес, готуючи учнів до співпраці у різноманітному та взаємопов'язаному світі.

Генеративний штучний інтелект, зокрема ChatGPT, відкриває нові можливості для адаптивного навчання, де навчальні матеріали можуть підлаштовуватися під індивідуальні потреби учнів. Це відображає ідеї Джона Дьюї, який наголошував на важливості врахування індивідуального досвіду учнів у процесі навчання. Дьюї підкреслював, що ефективне навчання має бути спрямоване на розвиток критичного мислення через взаємодію з реальними проблемами та ситуаціями [2]. Застосування ChatGPT дозволяє створювати навчальні ситуації, де студенти можуть безпосередньо взаємодіяти з текстовими

моделями, отримуючи зворотний зв'язок у режимі реального часу та формуючи власне розуміння складних тем [1].

Окрім того, ChatGPT може відігравати роль посередника в діалозі культур, пропонуючи матеріали, що представляють різноманітні точки зору та контексти. Це сприяє розширенню світогляду студентів та розвитку їхніх міжкультурних компетенцій. Дьюї вважав, що освіта повинна формувати громадян з широким світоглядом, здатних до критичного аналізу соціальних явищ [2]. Генеративний штучний інтелект підтримує цю мету, дозволяючи учням залучатися до різних культурних дискурсів та отримувати знання, які враховують контекст глобальних перетворень [1].

З одного боку, генеративний штучний інтелект сприяє індивідуалізації освітнього процесу, надаючи можливість учням отримувати миттєвий зворотний зв'язок, що враховує їхній рівень знань і інтереси. Це відповідає принципам Джона Дьюї щодо навчання через активну участь та залученість у процес, що робить освіту більш персоналізованою та наближеною до реального досвіду [2]. Здатність ChatGPT адаптуватися до різних культурних контекстів сприяє міжкультурному обміну, роблячи освітній процес більш різноманітним і багатогранним [1].

З іншого боку, існують ризики надмірної залежності від технологій, що може призвести до ослаблення критичного мислення та зниження навичок міжособистісного спілкування. Дьюї наголошував на важливості живої взаємодії між учнями та вчителями, що сприяє формуванню громадянського духу та соціальної відповідальності [2]. Використання ChatGPT в освіті може створювати ілюзію діалогу, який, насправді, залишається обмеженим технічними можливостями системи. Такий підхід потребує балансування між використанням технологій та розвитком живих соціальних контактів, щоб зберегти глибину міжособистісних відносин та навчального процесу в цілому.

Для України, яка перебуває у стані швидких змін та адаптації до нових викликів, використання генеративного штучного інтелекту в освіті може стати важливим інструментом для модернізації навчального процесу та підвищення його ефективності. ChatGPT та подібні технології здатні підтримувати навчання в умовах нестабільності, зокрема під час війни, забезпечуючи доступ до знань та інтерактивних навчальних матеріалів, навіть коли традиційні освітні моделі стикаються з перешкодами. Такий підхід не тільки підвищує гнучкість освітньої системи, але й дозволяє інтегрувати нові форми міжкультурного діалогу, що важливо для формування відкритого та толерантного суспільства.

Однак для того, щоб ефективно використовувати ці можливості, необхідно забезпечити критичний підхід до впровадження технологій, що відповідає традиціям освітньої думки Джона Дьюї. Це означає необхідність збереження живих соціальних контактів, розвитку громадянських компетенцій та підвищення медіаграмотності учнів, щоб вони могли відповідально використовувати інформаційні ресурси. Поєднання інноваційних технологій з традиційними освітніми цінностями дозволить створити нову освітню парадигму, що сприятиме стійкому розвитку українського суспільства в умовах війни.

1. Baidoo-Anu D., Ansah L.O. Education in the era of generative artificial intelligence (AI): Understanding the potential benefits of ChatGPT in promoting teaching and learning. *Journal of AI* 2023, Vol. 7.1, pp. 52-62.
2. Dewey J. Experience and education. In: *The educational forum*. Taylor & Francis Group, 1986, pp. 241-252.
<https://doi.org/10.1080/00131728609335764>

Данильян Олег,

доктор філософських наук,
професор, завідувач кафедри філософії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого;

Дзьобань Олександр,

доктор філософських наук,
професор, професор кафедри філософії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ТРАНСФОРМАЦІЙНА ДИНАМІКА КУЛЬТУРНИХ ПАРАДИГМ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

У дослідженні соціокультурної динаміки актуальними є питання про те, чим обумовлені зміни культурних парадигм і який механізм таких змін. Для української культури питання обумовленості змін культурних парадигм є особливо актуальним, оскільки в останні десятиліття відбувається становлення її національної самосвідомості, отримання своєї культурної ідентичності, а в умовах війни – її захист і збереження.

Під культурною парадигмою будемо розуміти специфічну структурну організацію культури, яка забезпечує її цілісність і тотожність самій собі на достатньо малому часовому проміжку. З точки зору потреб міжкультурного діалогу культурна парадигма повинна розглядатися в динамічному аспекті. Сама необхідність такого розгляду, взагалі увага істориків, філософів, культурологів до проблеми співвідношення стійкого і мінливого в культурі виникає і активізується, як правило, в кризові моменти, при зміні культурних парадигм, коли виникає відчуття зникнення взагалі всякої парадигми.

При зміні культурної парадигми відбувається помітне зрушення в системі провідних ціннісних орієнтацій, в ієрархії значущостей базових цінностей для вирішення конкретних життєвих завдань суб'єктів культурної парадигми. Змінюються акценти, сенси й реальний зміст таких понять, як влада, Батьківщина, творчість, справедливість тощо. З такою ціннісною переорієнтацією пов'язані формування самосвідомості суб'єкта культурної парадигми, процес його

самоідентифікації, справжніх сенсів соціокультурного буття, які остаточно завершуються до моменту зміни культурної парадигми.

Коли одна культурна парадигма змінює іншу, на зміну одним провідним міфам епохи, виступаючим одним з інтеграційних елементів життя і діяльності людей в одну мікромасштабну історико-культурну епоху, приходять інші. Так, наприклад, соціальний міф про «еру світлих років», що наближається, епоху вищої справедливості у вигляді комунізму змінювалися міфами про необхідність демократичних реформ в українському соціально-політичному устрої тощо. Цей провідний міф фіксується в різного роду наративах, парадигмальних (прецедентних або репрезентативних) текстах свого часу: у текстах промов і виступів політичних лідерів, в ідеологізованих кліше засобів масової інформації, в гаслах, зразках масового мистецтва.

Також серйозній зміні піддається така сфера соціокультурної дійсності, як мова, змінюється загальний тип семіотичних відносин, загальне семіотичне й символічне середовище. Тобто, в одній культурній парадигмі її суб'єкти здатні в принципі однаково реагувати на одні й ті ж слова, речі, так звані «паролі епохи», її ключові поняття. З приводу одних і тих же культурних об'єктів, які можна розглядати як семіотичні одиниці, у суб'єктів однієї культурної парадигми виникають схожі асоціації, що робить можливою їх соціокультурну комунікацію. Люди, що належать до одного соціокультурного часу, здатні «добудувувати» вислови своїх однолітків, «розуміти з півслова», але не розуміють мови попередньої або наступної культурних парадигм.

Якщо розглядати зміну культурних парадигм в їх часовому вимірі, то в динаміці соціокультурного процесу уявляється доцільним виділити періоди двох основних параметрів їх тривалості: 1) періоди великої тривалості (близько одного століття, декількох століть, або тисячолітні) і 2) достатньо малі періоди – від декількох років до півстоліття. Розглядаючи кожен нову культурну парадигму як таку, що забезпечує цілісність культури в малому часовому масштабі (приблизно 30 років), необхідно усвідомлювати, що вона вписана в культурний контекст періодів більшої тривалості. І тому системотворчий принцип малої епохи може належати «базовій конструкції» великої культурної епохи, що дозволяє людям розуміти один одного в рамках великої епохи.

Часто динаміка культури розглядається як послідовна зміна двох протилежно направлених процесів. Так, наприклад, економічні цикли – це чергування підйомів і спадів у такій сфері культури, як виробництво і технології. Якщо в основу

маятникової моделі соціокультурної динаміки кладеться тип відносин з іншими культурами, то розглядається зміна епох відкритості й замкнутості (діалогічності й монологічності).

Можна аналізувати зміни в культурі і як чергування епох стійкості з класичною картиною світу і епох відносності, релятивізму у всіх сферах культури. Існують моделі соціокультурної динаміки, що виділяють як полюси руху історичного «маятника» епохи творення й руйнування, або, наприклад, активності й пасивності. Всі ці бінарні циклічні маятникові моделі мають істотний, на наш погляд, недолік: вони дуже «обрублюють» і спрощують соціокультурний процес.

Культура – складне багатоеlementне й полісемантична утворення, тому не можна розглядати культурну епоху або культурний феномен як однозначно віднесені, наприклад, до підйому або спаду, або як вираження тільки закритості або тільки відвертості культури. Уявляється, що аналізуючи динамічні процеси в культурі, слід робити акцент не на жорсткій повторюваності в часі соціокультурних явищ, а на «довжині» періодів, яка задана тривалістю життя людей і зміною поколінь як активно діючих творців культури. Жорсткої повторюваності немає, оскільки змінюється саме буття й людина. При будь-якій зміні культурних парадигм характер взаємодії різних елементів соціокультурної дійсності може бути різним. Так, наприклад, економічні зміни можуть узгоджуватися з політичними, але можливо і їх розузгодження і підпорядкування одного іншому.

Головною причиною періодичних змін у соціокультурному бутті є тимчасовий характер тієї діяльності, регуляторами якої виступають культурні парадигми. Основна функція надчасових цінностей – програмувати культуротворчу діяльність людей у довгостроковій перспективі. Такі програми описуються поняттям «історичний менталітет». Культурні ж парадигми виступають матрицею, зразком цієї діяльності для малих часових проміжків. Соціокультурний процес можна розглядати в цьому сенсі як взаємодію традицій і інновацій, елементів тривалої культури й елементів скороминущої культури. Культура й суспільство не можуть розвиватися і довго існувати без постійних притоків принципово нових ідей, тобто без того мінімуму, який створюється тривалою культурою (наприклад, технологіями). Оригінальні культурні форми не відразу стають класикою; спочатку, у момент свого виникнення, вони усвідомлюються просто як новаторство в процесі творчості в рамках даної національної культури. Потім вони закріплюються в пам'яті поколінь і або стають

елементами тривалої культури, загальнозначущими цінностями, або вмирають разом зі своєю епохою. Такі новації виникають в моменти конфліктних і проблемних ситуацій в культурі, детермінованих реальними суперечностями соціокультурного життя, в кризові епохи.

У культурі, подібно до природного закону, співвідношення ентропії й неентропії, а також зростання хаосу врівноважується тенденцією до стійкості, постійності, системності. Людина – істота творча. У творчій діяльності людини є щось від природних стихій, тому культурі «необхідні стагнуючі системи, щоб приборкати в ній (людині) некерований творчий порив» [12, с. 194]. «Культурна інерція» має дуже істотне позитивне значення в культурній історії. По-перше, вона не дозволяє одному інноваційному елементу розбалансувати всю систему, це – свого роду захисний механізм культури. По-друге, вона дає можливість оцінити повною мірою інновації, зрозуміти й осмислити зміну культурних парадигм, як би зупинити деформації цілісності.

Таким чином, по-перше, вже одержавши перше визнання в культурному середовищі, новації якийсь час співіснують «на рівних» з чужою для них парадигмою, яка продовжує зберігати пріоритет. По-друге, споріднені цій культурній новації стандарти культури в переломні моменти в духовному житті суспільства зазвичай не сприймаються людьми як різнопорядкові з виникаючими новаціями або похідні від них. Наступає, проте, такий момент, коли чергова новація, виникнувши як органічне продовження передуючої й утворивши навколо себе широке поле копіювання й наслідування, висаджує зсередини чужу їй культурну парадигму і викреслює з пам'яті змінюючих один одного поколінь банальні форми, що викликали ситуацію розриву, а також проводить переоцінку всіх інших цінностей. В результаті культурна новація і її модифікації монополізують відповідну культурну діяльність і завершують її докорінну зміну.

Стара культурна парадигма, будучи на межі заперечення, стає внутрішньо суперечливою і починає руйнувати саме себе: частина її складових перероджується. Відхід старого й поява нового поквалюють культурні форми, які займають проміжне положення. Проте, сама по собі стара культурна парадигма зникнути не може, повне її руйнування відбувається в результаті появи нової парадигми. Повної зміни відразу у всіх сферах культури не відбувається, але ця зміна існує в іншому відношенні – змінюються сенси буття людей в культурі й суспільстві, які визначають вирішення життєвих завдань поколінь. Тобто сам процес зміни культурних парадигм є не механічним складанням цінностей

послідовно змінюючих одна одну культурних епох, в той же час, це і не є повною заміною однієї культурної цілісності іншою.

Коли культура й суспільство знаходяться всередині однієї культурної парадигми, питання про її підстави, специфічні риси не ставиться. Але, коли в ній самій виникають нові сенси, коли старі способи вирішення життєвих завдань не діють, коли в одному з елементів культурної парадигми (не завжди в одному і тому ж) з'являються новації, що спричиняють зміну всієї культурної цілісності, коли настає її криза й починає формуватися нова культурна парадигма, необхідність зміни парадигм стає зрозумілою на емпіричному рівні.

Зміна культурних парадигм, моменти криз культури мають важливе позитивне значення. Коли культурна епоха приходить до свого завершення, у неї виникає потреба до саморефлексії і з'являється можливість подивитися на себе як би із сторони, вірніше, як на минуле. Самосвідомість епохи формується цілком з її закінченням.

Кризи в культурі мають низку ознак. Перша – активізація саморефлексії, усвідомлення того, що втрачається або вже втрачено в культурі, формування самосвідомості поточної епохи. Друга ознака кризи – це її амбівалентний характер, тобто криза культури має дві сторони: деструктивну, руйнуючу і культуротворчу. Вона є не просто кінцем історії, «смертю культури», а переходом її до іншої парадигми. У зв'язку з цим, криза супроводжується серйозним збоєм усіх елементів скороминущої культури й тому часто сприймається, переживається й усвідомлюється як «втрата середини», втрата стійкої підстави, стрижня в культурі. Це не просто культурний авангардизм з його функцією руйнування, але й модернізм, новий творчий світ як ціле. У цьому сенсі не так важливо, наскільки глибоко оновиться світ в тому або іншому конкретному аспекті, для зміни світу в цілому, що характеризує зміну культурних парадигм, це не так істотно. Тобто життєва конкретика на малому часовому проміжку може зримих змін не зазнати, але світ як ціле змінюється до невпізнання.

Криза культури – це не культурна катастрофа, а ситуація зміни культурних парадигм. Тому відзначимо особливо, що поняття кризи для характеристики зміни культурних парадигм в даній статті взято в своєму широкому значенні. Зміна культурних парадигм може відбуватися без явно виражених кризових проявів у зв'язку зі своїм малим часовим масштабом і багатоаспектністю.

Таким чином, підсумовуючи, зазначимо, що механізм зміни культурних парадигм характеризується, по-перше, багатофакторністю в структурному

відношенні; по-друге – взаємозалежністю мікросмін і макродинамічних процесів; по-третє – по суті моменти зміни культурних парадигм можуть бути описані поняттям «криза», яка характеризується амбівалентністю, виступаючи одночасно в своїх деструктивній і креативній функціях, цілісністю й здатністю формувати самосвідомість змінюваних епох. По-четверте, трансформація культурних парадигм відбувається через своєрідний природно-культурний відбір, який виражається у взаємодії традицій і інновацій в культурі.

Дейкун Олександр,

Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
курсант 2 курсу,
факультет підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України

Бодирев Дмитро,

Дніпровський державний університет
внутрішніх справ
старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Високий рівень професіоналізму сучасного поліцейського вимагає постійного навчання та вдосконалення навичок. Особливо важливою є підготовка до нестандартних ситуацій, зокрема збройних конфліктів та терористичних загроз. Відмінна вогнева підготовка є одним із ключових елементів, що дозволяє поліцейським ефективно реагувати на такі виклики. Чому постійна вогнева підготовка є важливою для поліцейських?

Згідно з п. 1 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію» застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу» [1] В умовах воєнного стану поліцейські мають право застосовувати зброю за умови виконання всіх норм статті 46 Закону України "Про Національну поліцію" є обов'язковим для всіх без винятку, безпосередньої загрози життю або здоров'ю їхньому чи іншим особам, а також для нейтралізації небезпеки, якщо інші засоби вичерпані. Затримання осіб, які вчиняють правопорушення та чинять збройний опір. Виключно у цих випадках поліцейський уповноважений відкривати вогонь.

Найголовніше в діяльності поліцейського це забезпечення особистої безпеки, поводження зі зброєю не виняток. Наказ МВС визначає основні правила безпечного поводження зі зброєю. Перш за все, необхідно завжди вважати зброю зарядженою, незалежно від того, чи є вона такою насправді. Це дозволяє уникнути

необережних дій. Крім того, категорично забороняється направляти зброю на людей або предмети, які не є ціллю, щоб уникнути випадкових поранень або пошкоджень. Важливим правилом є також тримання пальця поза спусковим гачком до моменту пострілу, що мінімізує ризик випадкових пострілів. Перед пострілом необхідно чітко ідентифікувати ціль та переконатися, що за нею немає нічого, що може постраждати. [2]

Однією з основних функцій зброї є захист від озброєних злочинців. Під час затримання небезпечних злочинців або проведення спецоперацій вогнепальна зброя може стати єдиним засобом для нейтралізації загрози та збереження людських життів. Стимування злочинності. Наявність зброї у правоохоронців є потужним засобом стримування злочинності. Потенційні злочинці, усвідомлюючи можливість збройного опору з боку поліції, можуть відмовитися від вчинення злочину. Організовані злочинні угруповання часто мають у своєму розпорядженні нелегальну зброю. Для ефективної протидії таким групам правоохоронці повинні мати адекватні засоби самооборони. Виявлення та вилучення незаконної вогнепальної зброї є важливим напрямком діяльності правоохоронних органів. Це дозволяє зменшити кількість злочинів, пов'язаних із застосуванням зброї, та підвищити рівень безпеки в суспільстві.

Чи достатньо часу та ресурсів виділяється на підготовку поліцейських в Україні?

Одним з найважливіших питань є фінансування. Незважаючи на значні інвестиції у реформування поліції в останні роки, ресурси, що виділяються на підготовку кадрів, можуть бути недостатніми для задоволення всіх потреб. Оптимізація витрат та ефективне використання коштів є ключовими завданнями для забезпечення якісної підготовки поліцейських. Важливим аспектом є також розробка та впровадження сучасних навчальних програм. Програми підготовки повинні відповідати міжнародним стандартам та враховувати нові виклики, з якими стикається сучасна поліція. Крім базової підготовки, необхідне розширення спеціалізованих курсів, спрямованих на підвищення кваліфікації поліцейських у різних сферах діяльності. Матеріально-технічне забезпечення навчального процесу є ще одним важливим фактором. Для ефективної підготовки потрібні сучасні тренувальні полігони, симулятори, зброя та інше обладнання. Забезпечення поліцейських необхідними засобами дозволить їм отримати практичні навички та бути готовими до виконання своїх обов'язків. Психологічна підготовка поліцейських є не менш важливою, ніж фізична та технічна. Робота в

правоохоронних органах пов'язана з високим рівнем стресу. Тому важливо готувати поліцейських до ефективного подолання стресових ситуацій та надання психологічної допомоги. Безперервне навчання протягом усієї кар'єри є необхідною умовою для професійного зростання поліцейських. Регулярне підвищення кваліфікації дозволить їм бути в курсі останніх змін у законодавстві та нових підходів до боротьби зі злочинністю.

Таким чином, підготовка поліцейських в Україні є складним і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу, постійних практичних тренувань з інструкторами та викладачами із великими практичними навичками. Забезпечення належного рівня підготовки поліцейських є одним з найважливіших завдань для держави, оскільки від цього залежить ефективність роботи правоохоронних органів та безпека громадян.

1. Закон України «Про Національну поліцію» ст. 46 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
2. Наказ 01.02.2016 № 70 Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16#Text>
3. Обмін кращими практиками контролю над вогнепальною зброєю та протидії її торгівлі: КМЄС в Україні організувала ознайомчий візит для українських поліцейських. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/sharing-best-practices-for-firearms-control-and-counteracting-firearms-trafficking-euam-ukraine-facilitates-study-visit-for-the-national-police-of-ukraine/>

Дияк Вадим,

доктор педагогічних наук,
професор Національної академії
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Українство платило та платить за свою національну самоідентифікацію найвагомішою валютою – людськими життями. Тому питання ідентичності нині – одне з ключових для українського суспільства. Це цілком зрозуміло – адже дискурс ідентичності завжди набуває особливої гостроти, коли суспільство перебуває у точці біфуркації, постає перед новими викликами. Ситуація з новою силою привернула увагу вже у 2014 році, після початку російсько-української війни, але зараз, в ході повномасштабного вторгнення 2022-го року, стала наріжним каменем для українського суспільства, яке продовжує осмислювати, що значить «бути українцем». Більше того, стало очевидним, що «це екзистенціальна і світоглядна війна – війна не просто за інтереси чи потреби, а за цінності та ідентичність» [3, с. 46], оскільки головною метою росії у цій війні є зміна ідентичності українських громадян [4, с. 178]. Отож «основним завданням зміцнення національної ідентичності та консолідації української нації є ціннісна українізація суспільства, що ґрунтується на мовних та культурних цінностях української нації» [4, с. 182]. Взагалі культурна ідентифікація – це завжди не про етнос чи місце проживання на першому місці, а про культурний вибір, який робить конкретна людина чи людська спільнота. І незмінно також – про культурну пам'ять та її осмислення. Культурна ідентифікація не прив'язана автоматично до етносу, але – до нашого культурного вибору. Чому таким нагальним і болючим стало питання про ужиття російської мови? Тому що мова не може існувати у порожнечі, вона є критично важливою частиною культури. Знаменита гіпотеза Сепіра-Ворфа говорить нам, що мова не просто визначає вербальну комунікацію, але й структурує наш спосіб мислення, формує специфічний світогляд. Не будемо заглиблюватись у надра лінгвістичних аргументів «за» та «проти» цієї гіпотези, але напевно можна стверджувати, що рідна нам мова визначає не

лише коло нашого спілкування, але й той культурний продукт, який ми споживаємо, і ті культурні коди, якими ми послуговуємося.

Ніколи за всю пострадянську історію мовні проблеми так жорстко не розколювали Україну, як зараз. Певна частина людей не може відмовитись від російської мови саме тому, що це стане відмовою від їхньої звичної усталеної ідентичності. Це можна було передбачити, але, на жаль, ніхто не дослуховувався до прогнозів, які робив, наприклад, Дж. Мейс багато років тому, попереджаючи, що недостатнє заохочення українців до відродження рідної мови та толерування мови російської, недостатня увага до осмислення історичної пам'яті своїми наслідками можуть мати сумний результат – втрату національної ідентифікації [6, с. 108].

Ще один серйозний розлам відбувається по лінії церкви. Ставлення до церкви як суспільної інституції в українців і росіян різне, і цим частково обумовлений конфлікт навколо функціонування Української Православної Церкви Московського Патріархату в Україні. І українці, які є прихожанами храмів УПЦ МП, зазвичай виразно наслідують російські релігійні (і політичні) традиції, попри всі їх заяви, що вони є щирими патріотами України. У росії церква вже багато століть фактично об'єднана з політикою, що є одним зі свідчень відпадання її в єресь філетизму. І не дивно, що російська церква виступає одним з інструментів зовнішньої політики країни-агресора, намагаючись насаджувати тут «православно-імперський імператив» [5, с. 214]. Прагнучи порозумітися з Вічністю, російськомовна людина охоче ходитиме до тієї церкви, де пояснюють Святе Письмо з дитинства зрозумілою для неї мовою. Це старе питання, яке виникло зовсім не зараз, але нині набуло неабиякої гостроти. Воно також пов'язано з певною соціальною міфологією, яка стосується не лише отримання Україною Томосу, але сягає навіть Хрещення Русі: для українців ця подія була частиною європейського вибору, а росіяни оцінювали й оцінюють її як вибір спільнослов'янський [2, с. 131], намагаючись ігнорувати при цьому три найважливіші обставини: 1) Церква в момент Хрещення Русі була єдиною й на Православну та Католицьку ще не поділилася; 2) слов'ян-католиків нині не менше, ніж слов'ян-православних; 3) Московський Патріархат було утворено силоміць і неканонічно, а Томосу Московська Церква й понині, на відміну від ПЦУ, не має; її неймовірні претензії на чільну роль у світовому православ'ї ґрунтуються виключно на агресивному й ірраціональному прагненні домінування. Мова та релігія – дуже важливі, але не єдині чинники, що формують

політико-культурний простір навколо нас. Крім цього, важливими є соціальні міфи, що повинні були би виробляти єдиний погляд нації на ключові моменти її історії – адже актуалізація ідентичності будується на соціокультурному контексті суспільства [1, с. 169]. Утім, цього нам також бракує. Лінії розламу тут проходять по багатьох подіях.

Усе це затягує нас назад, у російськомовний культурний простір, в якому деформовано реальні пропорції світового наукового розвитку й насаджується міф про одвічну й невідворотну першість росії в царині науки й освіти, хоча з реальністю це не має нічого спільного, а в здобувачів освіти формує відчуття меншовартості українського контенту. Отже, суспільство повинно будуватися на єдиному ціннісному фундаменті, але це не означає гомогенізацію ідентичності.

Отже, можна стверджувати, що Україна нині бореться не просто за перемогу у війні, але нарешті чітко окреслює власну культурну ідентичність. Важливу перемогу українством вже здобуто, позаяк тепер у світі не ототожнюється український і російський народи. Варто також зазначити, що остаточне пробудження української національно-культурної самосвідомості перестало бути справою пасіонарної еліти та набуло характеру широкого народного руху.

1. Богайчук, В. Ж. Соціальна ідентичність в умовах гібридної війни. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2018. № 8(322). С.167-175.
2. Козловець, М. «Русский мир» як ідеологема сучасної російської ідентичності: український контекст. «Русский мир» Кирила не для України: Зб. наук. статей. 2014. 124-133.
3. Пирожков, С. І., Хамітов, Н. В. Війна і мир в Україні: шляхи до реальної перемоги і розвитку. Вісник НАН України, 2022. № 9. С. 38-49. DOI: doi.org/10.15407/visn2022.09.038
4. Степико, М. Т., Черненко, Т. В. Українська ідентичність як визначальна засада протидії російській агресії. Стратегічні пріоритети, 2017 № 3(44). С. 178-183.
5. Филипчук С.В. Вияви «русского мира» у друкованих медіа УПЦ МП. Гилея: науч. Вестн, 2015. № 94. С. 214-219.

6. Яремчук С., Дияк В., Тушко К. Проблеми формування української культурної ідентичності в умовах війни. Грані: науково-теоретичний альманах. Дніпро, 2023. Т. 26, № 1. С. 105-111.

Євсєєв Юрій,

магістр Кам'янець-Подільського
національного університету

ім. Івана Огієнка

Ю. Євсєєв, магістр I курсу

Науковий керівник:

Т. В. Сулятицька, к.ф.н., доцент

ЗНАЧЕННЯ ТА ОСНОВА МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

Наше культурне середовище стрімко змінюється і стає дедалі більш різноманітним. Культурне розмаїття є невід'ємною складовою людського суспільства, що виникає через транскордонну міграцію, прагнення національних та інших меншин до збереження власної культурної ідентичності, вплив глобалізації, зростання взаємозалежності між регіонами світу, а також завдяки розвитку інформаційних технологій та засобів комунікації [1, с. 45]. Все більше людей живе у «мультикультурному» світі та стикається з необхідністю керувати своїми численними культурними зв'язками.

Культурне різноманіття приносить економічні, соціальні та політичні переваги, які слід розвивати та належно управляти. Однак збільшення культурної різноманітності створює нові виклики. Часто воно викликає страх та відторгнення, що проявляється у стереотипах, расизмі, ксенофобії, нетерпимості, дискримінації та навіть насильстві, загрожуючи миру і стабільності в громадах [2, с. 109].

Діалог між культурами є найдавнішим і найефективнішим інструментом для протидії таким викликам, допомагаючи нам мирно співіснувати у багатокультурному середовищі та сприяти відчуттю спільноти [3, с. 29]. Метою міжкультурного діалогу є навчитися жити разом, розвиваючи почуття спільноти та взаємної приналежності.

Крім того, міжкультурний діалог може виступати інструментом запобігання і вирішення конфліктів через зміцнення прав людини, демократії та верховенства права [4, с. 54]. До ключових цілей діалогу можна віднести:

1. Обмін світоглядами та вивчення інших точок зору;

2. Виявлення подібностей і відмінностей між різними культурами;
3. Пошук консенсусу щодо ненасильницького вирішення конфліктів;
4. Демократичне управління культурним різноманіттям;
5. Подолання страху перед різноманітністю та розуміння її як збагачення;
6. Обмін найкращими практиками у сферах міжкультурного діалогу та соціальної єдності;
7. Створення нових спільних проєктів.

Щоб міжкультурний діалог був ефективним, необхідно дотримуватися кількох умов:

1. Рівна гідність усіх учасників;
2. Добровільна участь;
3. Відкритість, інтерес до інших культур і готовність до конструктивної взаємодії;
4. Визнання як культурних подібностей, так і відмінностей;
5. Мінімальні знання про інші культури;
6. Пошук спільної мови для порозуміння та поваги відмінностей.

Окрім вже розглянутих аспектів, варто звернути увагу на ще одну важливу складову міжкультурного діалогу – його роль у формуванні глобальної громадянської ідентичності. У сучасному світі, де національні кордони стають все більш умовними, важливим є розвиток відчуття спільності та приналежності до глобальної спільноти. Ця ідентичність допомагає людині бачити себе частиною не лише своєї національної чи етнічної групи, а й більш широкої системи міжнародних відносин, що базується на загальних принципах прав людини, свободи, рівності та демократії.

Міжкультурний діалог не лише сприяє порозумінню між різними культурами, але й допомагає формувати критичне мислення щодо власних культурних норм і цінностей. Цей процес може привести до глибшого усвідомлення різноманітності та її переваг, оскільки контакт із іншими культурами часто змушує нас переосмислити власні стереотипи та упередження.

Інший аспект, який варто розглянути, це необхідність міжкультурної освіти. В сучасних школах і університетах має бути інтегрована програма навчання, спрямована на розвиток міжкультурної компетентності. Це означає навчати молодь тому, як взаємодіяти з представниками інших культур, як вирішувати конфлікти, що можуть виникати на культурному ґрунті, а також як будувати ефективну комунікацію в умовах культурного розмаїття.

Також слід зазначити, що важливу роль у підтримці міжкультурного діалогу відіграють медіа та сучасні цифрові платформи. У глобалізованому інформаційному середовищі медіа можуть бути як інструментом, що сприяє взаєморозумінню, так і джерелом конфліктів, поширюючи стереотипи та підкреслюючи відмінності між культурами. Тому відповідальність ЗМІ в контексті міжкультурного діалогу полягає в тому, щоб надавати об'єктивну інформацію, сприяти взаємоповазі та толерантності між різними спільнотами.

Міжкультурна взаємодія відбувається на рівні індивідуальних світоглядів. Вона може бути прямою – через спілкування мовою, або непрямую, коли діалог відбувається всередині культури. Багатоаспектність міжкультурного діалогу підтверджується великою кількістю його визначень. Наприклад, Рада Європи визначає міжкультурний діалог як відкритий та шанобливий обмін думками між людьми з різним етнічним, культурним, релігійним та мовним походженням, що базується на взаєморозумінні й повазі [1, с. 88].

Останніми роками цей термін все частіше використовується в наукових і політичних дискусіях. Західні дослідники аналізують не лише діалог, а й міжкультурні конфлікти та допомогу. Наприклад, М. Бріам увів поняття "міжкультурного спікера" — людини, яка володіє навичками для посередництва в конфліктах, проявляє інтерес до інших культур і має критичне, але шанобливе ставлення до власних і чужих цінностей [4, с. 37].

Таким чином, міжкультурний діалог охоплює багато елементів, які тісно переплітаються. Для його ефективного вивчення важливо застосовувати комплексний підхід, що дозволить створити повну картину процесу та сприятиме його подальшому розвитку.

1. Гірц К. (2001) *Інтерпретація культур. Вибрані есе*. К.: Дух і Літера. 300 с.
2. Гусейнов А. А. (2008) Діалог культур: можливості та межі Питання культурології. № 9. С. 109.
3. Todorov T. (1990) *Genres in Discourse Cambridge*; New York: Cambridge University Press. P. 136.
4. https://pidru4niki.com/18421120/filosofiya/problema_klturi_dialogu_kultur (Дата звернення 17.02.2022).
5. Toynbee Arnold J. *A Study of History Volume I: Abridgement of Volumes I-VI* Oxford: Oxford University Press. P. 426.

6. White paper on intercultural dialogue. Strasbourg: Council of Europe, 2008. P. 10.
7. Bryam M. (2009) *Intercultural competence in foreign language education* Deardorff D. The Sage handbook of intercultural competence. Thousand Oaks: Sage. P. 321–332.

Заїчко Владислава,

аспірантка Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На рубежі третього тисячоліття проблема ідентичності набула надзвичайної актуальності, особливо в контексті глобалізаційних процесів, що активно впливають на сучасні суспільства. Національна ідентичність, зокрема, стала ключовим поняттям у дискусіях про самовизначення народів та культур у світі, де постійно стираються межі між національним та глобальним. Вона виступає своєрідним соціокультурним бар'єром, який допомагає окремим спільнотам зберегти своє історичне й культурне надбання, протистояти тенденціям уніфікації та забезпечувати своє унікальне місце у глобальній цивілізації. Сучасний світ, який характеризується зростаючою взаємозалежністю, потребує глибшого розуміння цих процесів для створення ефективних моделей співіснування та співпраці.

Ідентичність стала не лише предметом академічного дослідження, а й практичною необхідністю для суспільств, які прагнуть зберегти свою культурну самобутність в умовах сучасної інформаційної епохи. Пошук національної ідентичності охоплює як історичні, так і сучасні культурні контексти, допомагаючи визначити не лише минуле й теперішнє, але й сформувати бачення майбутнього. В умовах глобалізації, де ідеї, культурні зразки та технології розповсюджуються зі швидкістю світла, питання збереження національної унікальності стає центральним. Саме тому аналіз національної ідентичності в сучасному світі вимагає переосмислення її ролі в контексті глобальних викликів, створюючи новий простір для діалогу культур.

Ми солідаризуємось зі В. Кременем та В. Ткаченком, які слушно зазначають: «Власне, поняття «ідентичність» навряд чи стало б таким популярним, якби до нього не долучили прикметник «національна». На межі третього тисячоліття проблема національної ідентичності стала однією з найважливіших гуманітарних проблем. Суспільства, як і люди, намагаються зрозуміти й оцінити, яке місце вони посідають у сучасному світі, наскільки унікальний і неповторний пройдений ними шлях, врешті-решт – що їм випаде в майбутньому. Отож, не буде перебільшенням сприймати наш час як епоху ідентичності – пошуку уявлення про самоцінність

людського життя в його співставленні з цивілізаційними надбаннями, культурою та історією як минулих, так і нині суцільних поколінь» [1, с. 11]. Цитата В. Кременя та В. Ткаченка привертає увагу до фундаментального питання ідентичності, зокрема національної, яке стало центральним у сучасній гуманітарній науці. Вони справедливо наголошують на тому, що прикметник «національна» надає поняттю «ідентичність» особливої актуальності та змістовної глибини, роблячи його ключовим у розумінні соціокультурних процесів сучасності. Національна ідентичність виступає як відповідь на виклики глобалізації, що уніфікує культури, зводячи різноманіття до певного універсального стандарту.

Дійсно, ідентичність стала не лише академічною темою, а й практичною необхідністю для суспільств і окремих індивідів, які прагнуть зберегти своє місце та унікальність у швидкозмінному глобалізованому світі. Вони акцентують на тому, що питання ідентичності є пошуком самоцінності, який охоплює як історичний спадок, так і сучасні досягнення, даючи змогу переосмислити себе у контексті світової цивілізації. Фраза про «епоху ідентичності» особливо резонує, адже саме сьогоднішній світ вимагає не просто усвідомлення своїх коренів, але й здатності обстоювати та трансформувати їх в умовах швидких соціокультурних змін. Таким чином, ідентичність, зокрема національна, стає водночас і викликом, і можливістю – вона змушує замислитися над тим, що робить нас унікальними, і як ці риси можуть впливати на наше місце у глобальному контексті.

Як пише М. Степико, «глобалізація – це об'єктивний процес, що ставить перед сучасними культурами проблему можливості існування унікальних національних ареалів на карті сучасного світу на шляхах його об'єднання в єдиний економічний і культурний організм. Очевидно, що процеси світової інтеграції не мають перекреслювати історично усталеного факту диференціації національних культур, які формувалися впродовж сторіч в окремих країнах, створивши систему культурних надбань і цінностей, без урахування яких неможливо уявити цілісності світу як такого культурного простору, у якому завжди залишається місце для 'іншого'» [2, с. 4-5]. Ця цитата точно ілюструє один з ключових викликів сучасності – напруженість між глобалізаційними процесами та збереженням національної ідентичності. Він наголошує, що глобалізація, хоч і є неминучим та об'єктивним процесом, не повинна призводити до однорідності культурного ландшафту світу. Навпаки, збереження унікальних національних ареалів є фундаментальною умовою для побудови глобального культурного простору, який зберігає різноманіття. Іншими словами, інтеграція не повинна відбуватися за

рахунок культурного самовизначення націй, яке базується на їх історичному, соціальному та культурному досвіді.

У цьому контексті стає зрозуміло, що глобалізація не може розглядатися як процес, який нівелює культурні відмінності. Навпаки, вона повинна стимулювати їх прояв та сприяти діалогу між культурами. Диференціація національних культур, яка склалася протягом століть, є важливим фактором для формування світової культурної цілісності. Це означає, що сучасний глобалізований світ має бути таким простором, де кожна культура зберігає своє право на унікальність і неповторність, а діалог між «своїм» і «іншим» стає основою для нових форм взаєморозуміння і співіснування.

В Україні ці процеси набувають особливого значення, адже питання національної ідентичності стало важливою складовою соціокультурного та політичного дискурсу. На тлі війни з Росією, культурних та мовних змін, українське суспільство намагається зберегти та зміцнити свою ідентичність, не втрачаючи при цьому здатності інтегруватися у глобальний простір. Глобалізація тут стає не лише зовнішнім викликом, а й можливістю для переосмислення власної культури, цінностей та їх значення на міжнародній арені. Саме тому проблема збереження національних особливостей та одночасної участі у світових процесах є центральною темою для українських гуманітарних досліджень.

Одночасно, Україна стикається із завданням поєднати своє багатокультурне минуле з сучасними європейськими прагненнями, зберігаючи при цьому історичні та культурні особливості. Це вимагає від суспільства гнучкості та здатності до адаптації, що зумовлює переоцінку традиційних культурних орієнтирів. Таким чином, в умовах глобалізації українське суспільство знаходиться на перехресті між необхідністю збереження своєї унікальності та готовністю до відкритого діалогу з іншими культурами, що робить Україну частиною ширшого процесу культурної інтеграції, зберігаючи при цьому власний голос.

Демократія є одним із ключових елементів, що визначає сучасні суспільства, які прагнуть забезпечити права та свободи своїх громадян. Це не лише форма політичного устрою, але й ціннісна система, що втілює ідеї рівності, поваги до людської гідності, толерантності та участі в ухваленні важливих рішень. Демократія, будучи заснованою на принципах вільного обговорення, діалогу та відкритості, сприяє формуванню суспільств, у яких кожна людина має право бути почутою і впливати на майбутнє своєї країни.

У сучасному світі демократія стає не лише політичним, але й культурним феноменом, який впливає на всі аспекти соціального життя. Вона забезпечує не лише інституційні гарантії, але й сприяє формуванню активного громадянського суспільства, яке здатне критично оцінювати поточну ситуацію, пропонувати нові рішення та брати участь у їх реалізації. Демократія створює умови для діалогу між культурами, де кожен має право на власну точку зору, а це, у свою чергу, сприяє розвитку інклюзивного та плюралістичного суспільства. Таким чином, демократичні принципи стають не лише політичними інструментами, а й основою для гармонійного співіснування та взаємоповаги між різними групами в глобальному просторі.

Однак В. Кремень та В. Ткаченко слушно зазначають: «демократія не є самоціллю так само, як і національна державність. Вони є лише засобом досягнення кращих умов життєдіяльності суспільства. Отже, ідеї демократії мають бути підкріплені забезпеченням необхідного матеріального достатку, утвердженням у суспільстві розуміння неухильності поваги до законів і договорів, святості їх виконання. Інакше в країні утвердиться уявлення про демократію як вседозволеність. Не останню роль у цих негативних процесах відіграє безвідповідальна соціальна поведінка нового правлячого класу України» [1, с. 448]. Вони підкреслюють, що демократичні цінності мають підкріплюватися конкретними умовами, що забезпечують стабільність і процвітання громадян. Це включає матеріальну забезпеченість, дотримання законів та повагу до договірних зобов'язань. Без цих елементів демократія може перетворитися на ілюзію свободи, що швидше сприятиме хаосу та анархії, ніж створенню справедливого суспільства. Автори також звертають увагу на ризик виникнення перекрученої інтерпретації демократії як вседозволеності, особливо в умовах нестачі відповідальності серед нової політичної еліти.

Це вказує на необхідність формування не лише демократичних інститутів, а й культури відповідального громадянства, яке ґрунтується на повазі до спільних правил та норм. Демократія не може бути ефективною без активної участі громадян у політичному житті, їхньої готовності відповідати за власні дії та вимагати відповідальності від своїх лідерів. Тому для українського суспільства важливо створити умови, за яких демократія не стане лише формальною конструкцією, а справжнім інструментом для досягнення кращого майбутнього.

1. Кремень В., Ткаченко В. *Україна: ідентичність у добу глобалізації* (начерки метадисциплінарного дослідження) / 2-ге вид., допов. – К. : Т-во «Знання» України, 2013. 471 с.
2. Степико М. Т. *Українська ідентичність: феномен і засади формування* : монографія. К. : НІСД, 2011. 336 с.

Запорожченко Марина,

студентка магістратури
спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник:
доктор політичних наук
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
Гольцов А.Г.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ЕЛЛІНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА АРНОЛЬДОМ ДЖОЗЕФОМ ТОЙНБІ

«Навряд чи хтось сьогодні читає Шпенглера, Тойнбі чи Сорокіна.» [3] - сказав колись історик Найл Фергюсон і не помилився. Ці три прізвища були вже давно забуті нашим поколінням за те, що роботи цих людей неодноразово піддавалися критиці.

Арнольд Джозеф Тойнбі - британський історик та філософ з великої літери, спеціаліст з міжнародних справ, репетитор із дисципліни стародавньої історії, політичний радник. Він один з тих великих вчених, чия репутація пережила атаку критиків, які спеціалізуються лише на вузьких межах часу та місця, чого не можна сказати про масштабність науковості самого професора. Здається, що ідеї Тойнбі набувають нового масштабу саме зараз, коли глобалізація, міжцивілізаційні конфлікти та культурні взаємодії викликають значний інтерес у міжнародному суспільстві.

В травні 1920 року Тойнбі прочитав лекцію для оксфордських студентів під назвою «Трагедія Греції», де заявив, що «цивілізація – це твір мистецтва», і що розуміння її можна отримати як з літературних і художніх джерел, так і з історичних. [5] Він стверджував, що вивчення історії грецької цивілізації має особливі переваги перед вивченням інших цивілізацій, оскільки «в історії Греції цивілізаційний сюжет був розроблений до кінця». [5, с. 5-10]

Історію еллінізму — історію греко-римської цивілізації — треба було розглядати як єдину: «Перша поява грецького міста-держави в Егейському морі та

останні сліди муніципального самоврядування в Римській імперії — це етапи в історії однієї цивілізації... Ви не можете по-справжньому розрізнити історію Греції та Римську історію... Римська імперія по суті була грецькою установою... пульсом Імперії керувало грецьке серце». [5, с.17-20]

Таким чином, грецька історія повинна була розглядатися як «трагедія» у трьох актах, кожна з яких виробляла свій характерний настрій, і кожна з них сприяла трагічній розв'язці, занепаду та гибелі грецької цивілізації. Тойнбі був особливо стурбований останнім актом, тому що саме в дослідження його перебігу він прийшов до думки, що цивілізації не просто вмирають, а, скоріше, в процесі свого вмирання вони втрачають своїх наступників. Римська імперія, яка була «занепадом всієї грецької цивілізації», чий третій акт у трагедії, був дуже гноблливим проти римського пролетаріату, але таким чином, що породив «суперницьку цивілізацію пролетаріату — християнську церкву» [5, с. 35-37].

Зрозуміло, що Тойнбі на той час переконався, що в перипетіях греко-римської цивілізації він може розпізнати «трагічний» хід усіх цивілізацій. Еллінське суспільство мало ще одну перевагу, що стало значним у дослідженні: те, як цивілізації часто «очевидні» і «прив'язані» одна до одної — як одна цивілізація може виникнути з іншої, у свою чергу, породжуючи наступну. Тому еллінське суспільство розглядалося як пов'язане з більш раннім мінойсько-мікенським суспільством, а згодом – схоже на пізнє західне суспільство.

Спостерігаючи на більшому полотні його книгу «Дослідження історії», легко побачити, як Тойнбі перетворив окремі фази еллінської цивілізації на ключові терміни для свого аналізу цивілізацій. Як він сам стверджував, цивілізації починаються з важко здобутої відповіді на виклик навколишнього середовища, спочатку фізичного середовища, а потім соціального та політичного. Ця реакція, здійснена «творчими меншинами», з часом стає твердішою до правління менш адаптивних і менш креативних «домінуючих меншин» [7]. Це, у свою чергу, призводить до «смутного часу», коли різні держави, що складають цивілізаційну війну, ведуть до виснаження у створенні «універсальної держави». В такий час значні верстви населення відходять у статус «внутрішнього пролетаріату», а поза межами цивілізації загрожує «зовнішній пролетаріат» різних «варварів». Внутрішній пролетаріат створює «Вселенську Церкву», яка дає надію та обіцянку спасіння. Тоді Вселенська Церква стає хрестом нової цивілізації, яка таким чином «приєднується» до старої.

Отже, Еллінська цивілізація, в розумінні Тойнбі, пройшла саме цей курс. Крім того, сама його ідея історії, яку можна уявити як історію цивілізацій, а не національних держав, виникла з усвідомлення зростаючого центрального значення масштабів і процесів глобалізації, які війна значно прискорила, і, в рамках цих глобальних рамок, взаємодія та обмін між різними цивілізаціями. Саме ці ідеї Тойнбі актуальні в XXI ст., ніж будь-коли, адже вони звертаються до викликів, що постають перед нами сьогодні, приближаючи нас до сучасної «глобальної історії».

1. Geyl, Pieter. 1956. *Toynbee's System of Civilizations*. In *Toynbee and History: Critical Essays and Reviews* edited by M. F. Ashley Montagu. Boston: Porter Sargent, 39–76.
2. Gibbon, Edward. 2010. *The Decline and Fall of the Roman Empire*, vols. I–VI. London: Everyman' Ferguson, Niall. 2011. *Civilization: The West and the Rest*. London: Allen Lane.
3. Ferguson, Niall. 2011. *Civilization: The West and the Rest*. London: Allen Lane.
4. Lang, Michael: *Globalization and Global History in Toynbee*, in: *Journal of World History* 22/4, 2011, pp. 747-783.
5. Toynbee, Arnold J. 1921. *The Tragedy of Greece*. Oxford: Clarendon Press.
6. Toynbee, Arnold J. 1923. *History*. In *The Legacy of Greece* edited by R. W. Livingstone, 289–290. Oxford: Clarendon.
7. Toynbee, Arnold J. 1934. *A Study of History*, vol. I. London: Oxford University Press.
8. Toynbee, Arnold J. 1948. *Civilization on Trial*. New York: Oxford University Press.

Карповець Максим,

кандидат філософських наук,

доцент, директор ННІСГМ

Національного університету «Острозька академія»

ДІАЛОГІЧНИЙ ВИМІР РОЗУМІННЯ У ПЕРФОРМАТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Перформанс у освітньому процесі вищої школи є новітньою методикою, яка спрямована на формування впевненості, довірливих взаємин і соціалізації у колективі. Відповідно, перформанс обумовлює низку видів діяльності, які спрямовані на посилення взаємодії між студентами. Роль викладача тут теж міняється, адже тепер він не лише транслює знання як авторитет, а стає учасником його продукування, відкриття і трансформації у якісно новий досвід. Сучасна освіта справді часто комерціалізована й інструменталізована, будучи частиною глобального економічного й політичного перформансу, де знання стає засобом для формування свого авторитету й лідерства. Попри це, як зазначає Марія Лігус, разом із цими процесами «відбуваються також процеси індивідуалізації, збільшення інтерактивного компонента й акцентування уваги на перформативних можливостях, що є запорукою успіху сучасних освітніх практик» [1, с. 58]. У всьому цьому діалог постає як антитеза до інструменталізації знання, пропонуючи перевести його у індивідуально-особистісну чи спільнотну площину.

Дослідження в галузі когнітивної науки показують, що перформативне викладання та навчання культивує глибше розуміння змісту та покращує довготривале збереження знань [3, р. 52]. Як правило це відбувається тому, що перформанс володіє високим рівнем креативності та практичності, а отже унаочнює (чи краще сказати перформатизує) навіть складні, часто абстрактні теорії [4]. Головне, що перформативна діяльність спрямована на зняття ієрархічних і будь-яких інших відмінностей між студентами, будучи демократичною практикою формування і засвоєння розуміння. Відтак, діалог постає методом як руйнування ієрархічних обмежень, так і засобом для творення нового освітнього контексту, в якому студенти перформативно «винаходять» знання.

Горизонтальний рівень перформативної діяльності «ламає» класичний вертикальний устрій, закладений освітньою традицією. У цій системі ролі між викладачем і студентами можуть бути змінені, коли останні переймають на певний

час роль модератора освітнього процесу. Роль викладача як модератора або фасилітатора передбачає застосування не-інструментального підходу до учасників, що дозволяє створити більш відкритий і продуктивний навчальний процес. Так студенти можуть не тільки подивитися з боку на виконання завдання, але й відчути відповідальність за кожен вчинок. Розуміння стає не лише індивідуально-особистісною ціллю і відповідальністю, а спільним подієвим і демонстративним актом, сповненим переживань і відкриттів. Такий підхід суттєво мотивує і динамізує викладання і навчання, позбавляє його догматизму й формалізації.

Загалом, горизонтальний рівень перформативної діяльності часто передбачає співпрацю, а не конкуренцію між студентами. У співпраці особливо важливо залучати діалог як засіб для порозуміння між різними, часто протилежними думками й пропозиціями. Особливо це актуально, коли моделюється кризова ситуація, у якій доводиться не тільки спільно приймати рішення, але й брати на себе відповідальність. Показовим прикладом є методика відбору потрібних ролей у фільмі «Філософи» (2013) Джона Гаддлса, коли студентам доводиться уявити ситуацію апокаліпсису й відібрати лише десять для виживання людства у бункері. Виклик у тім, що студентів удвічі більше, тому перформанс дозволяє щоразу розіграти різні сценарії, обираючи з них найбільш оптимальний. Екстремальність ситуації теж відповідає перформансу, який часто штовхає учасників до незвичного й непередбачуваного життєвого досвіду.

У цьому контексті, розуміння відбувається разом із діяльністю або породжується внаслідок діяльності, що є перформативною апробацією різних сценаріїв у пошуку найбільш оптимального вибору. Справді, як підкреслює Луї Гольцман, перформативна теорія фокусує свою увагу на діяльність як фундаментальну умову існування у світі, де людина постає як динамічна, складна й непередбачувана істота [2, р. 256]. Тому студенти вивчають не тільки раціональні стратегії вирішення складних завдань, але й себе у цих ситуаціях. Відкриття власної ідентичності через діалог сприяє не тільки розумінню, але й саморозумінню, тому тут вкрай важливо застосувати метакогнітивні стратегії для вимірювання й оцінки взаємозв'язку перформансу та когнітивних процесів.

Таким чином, перформативна діяльність зміщує фокус у когнітивних процесах від поверхневого навчання до більш рефлексивного, практичного та осмисленого розуміння, де діалог відіграє ключову роль. Як бачимо, діалог стає засобом для зміни ролей між викладачем і студентами, а також перформативним

засобом налагодження довіри в процесі взаємодії, що уможлиблює продукування знання у реальному моменті часу. Процес розуміння у перформансі сприяє отриманню не тільки знання, але й корисних соціальних навичок і умінь, які полегшують соціалізацію та працевлаштування.

1. Лігус М. Перформативні виміри академічної і публічної філософії. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. 2023. Том 6. С. 57–64.
2. Holzman L. Lev Vygotsky and the New Performative Psychology: Some Implications for Business and Organizations. *The Social Construction of Organization* (Eds.: Hosking D. M. & McNamee S.). Oslo: Liber, 2006. P. 254–268.
3. Jogschies, B., Schewe, M. and Stöver-Blahak, A. Recommendations for Promoting a Performative Teaching, Learning, and Research Culture in Higher Education. *Scenario: A Journal of Performative Teaching, Learning, Research*. 2018. Vol. XII (№ 2). P. 52–56. URL: <https://doi.org/10.33178/scenario.12.2.6>.
4. Pineau E. Teaching is Performance: Reconceptualizing a Problematic Metaphor. *American Educational Research Journal*. 1994. Vol. 31 (№ 1). P. 3–25.

Карпюк Зоя,

кандидат географічних наук,
доцент, доцент кафедри
фізичної географії географічного факультету
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ЗНАЧЕННЯ МУЗЕЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПОШИРЕННІ Й ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Культурна спадщина – це сукупність успадкованих від попередніх поколінь цінностей, матеріальних та духовних надбань, які відображають їхню історію, традиції, побут та світогляд та допомагають зрозуміти нащадкам, хто вони такі, до якої культури належать та які цінності для них важливі.

Поряд із мовою, територією, економічним життям і спільністю історичної долі, культурна спадщина є найпотужнішою складовою формування української ідентичності, чинником національної консолідації, сприяє суспільному розвитку [4]. Це також один із чинників формування конкурентоспроможності регіону і розв'язання економічних, політичних і соціальних проблем. У цьому контексті важлива роль музейних установ як дієвої форми пізнання минулого і сьогодення, формування загальнолюдських цінностей, відновлення історичної пам'яті, сучасної успішної діяльності у сфері туристично-дозвіллевих послуг [2].

Музей у сучасному суспільстві – це специфічний, багатофункціональний соціокультурний механізм, спрямований на збереження історико-культурної спадщини, дослідження музейних пам'яток, що разом з тим проводить значну науково-просвітницьку діяльність, здійснює експедиційну роботу. Досвід музейної роботи переконує, що мало хто, ознайомившись із музейною експозицією, залишається байдужим до унікальних музейних пам'яток, проте, щоб зацікавитися відвідувачів ознайомитися з колекцією музею, необхідно розвивати його комунікативні можливості, залучати різноманітні форми співпраці з музейною аудиторією. Поряд із традиційними формами музейної комунікації – передачі інформації та знань про культурну спадщину відвідувачам музею, такими як експозиційно-виставкова, просвітницько-освітня, видавнича, – в умовах інформаційно-технологічного розвитку необхідно розвивати сучасні способи

взаємодії музею і суспільства, спрямовані на розширення сфери впливу закладів культури серед громадськості. Основною формою діалогу в музеї, специфічною формою музейної комунікації виступає музейна експозиція, за допомогою якої відвідувач спілкується із музейним предметом [5].

Від часів виникнення музеї були сховищами і популяризаторами культурної спадщини, що, на відміну від інших закладів культури, мають справу з першоджерелами – справжніми (унікальними) пам'ятниками матеріальної і духовної культури. Історичні описи подорожей Україною та вражень про наш народ є переконливим підтвердженням прояву з давніх часів неабиякого інтересу до України з боку багатьох держав і народів Європи та Азії і містять величезний і цінний матеріал щодо географічних, економічних, побутових особливостей країни – території, кліматичних умов, побуту, культурних пам'яток тощо. Відомі подорожні записки, щоденники подорожей, спогади, хроніки, твори іноземних дипломатів, купців, мандрівників, які в різний час подорожували Україною: арабських середньовічних географів, мандрівників та письменників Ібн Хордадбеха («Книга шляхів та країн», IX ст.), Ахмада Ібн Фадлана («Книга», 20-ті рр. X ст.), Ібн Хаукаля («Книга шляхів і держав», 70-ті рр. X ст.), німецького історика та літописця Тітмара – єпископа Мерзебурзького («Хроніка», X–XI ст.), дипломата та мемуариста Жільбера де Лануа – посла Франції, Англії і Бургундії (щоденник «Подорож по Литві у XV ст. Жільбера де Лануа», XV ст.), австрійського барона, дипломата Сигізмунда фон Герберштейна («Записки про московські справи», поч. XVI ст.), мемуариста Еріха Лясоти – посла австрійського імператора Рудольфа II до козаків Запорізької Січі, у щоденнику (1594 р.) якого постає образ тогочасної України і суспільно-організаційний устрій козацтва, та інші документи. Одними із найдокладніших описів України тих часів є щоденник подорожі архідиякона Павла Алеппського (XVII ст.), який подорожував Україною в 1654 і 1656 рр. і змальовував у своїх записах Україну із захопленням, як «прекрасну країну, що повна мешканців і замків, як гранатне яблуко зерен»; французького військового інженера Гійома Левассера Боплана, книгу якого («Опис України кількох провінцій королівства польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн», 1650 р.) відкриває опис Києва, який автор по праву називає «одним із найдавніших міст Європи», і в якій надзвичайно колоритно, емоційно і з цікавими подробицями описані природні умови, побут і звичаї українців – козаків, селян, шляхти, а також політичні та військові події; французького географа,

історика, дипломата Жана-Бенуа Шерера («Літопис Малоросії, або історія козаків-запорожців та козаків України, або Малоросії», XVIII ст.) [1]. «Опис України» Боплана був перекладений багатьма мовами, що сприяло поширенню інформації про Україну XVII ст. в Європі. Сформовані автором детальні карти були одними з найточніших для того часу. У своїй книзі Боплан детально описав козацький устрій, майстерність у володінні зброєю, вміння вести морські бої, підкреслював демократичний характер козацького самоврядування. Автор відтворив яскравий образ козаків як вільних, сміливих та волелюбних воїнів, фізично сильних та витривалих, здатних до швидкого прийняття рішень та спроможних адаптуватися до складних умов – людей вільного духу, які не терпіли жодних обмежень своєї свободи.

І сьогодні боротьба українського народу із РФ за свою свободу, незалежність, що триває з 2014 р., повномасштабне російське вторгнення в Україну 24.02.2022 р., незламна воля українців, їхня мужність, гідність і прагнення бути вільними, козацький дух, здатність об'єднуватися перед обличчям небезпеки зумовили значне зростання зацікавленості іноземних громадян до української держави, її історії століть боротьби за незалежність, природи, історико-культурних пам'яток, фольклору, традицій. 24 лютого мільйони людей у світі раптом відкрили для себе найбільшу в Європі державу, про яку досі нічого не знали. Після перемоги, звільнення від загарбників Україна стане привабливою для туристів, особливо прикордонні райони західної частини держави через відсутність суттєвих перешкод і менші наслідки від бойових дій [3].

Сьогодні потрібна правильна інтерпретація культурної спадщини України, ефективна організація виставкової та екскурсійної діяльності, належне рекламно-інформаційне забезпечення.

Інтерпретація культурної спадщини – це процес дослідження, аналізу та пояснення об'єктів, явищ і процесів, які є свідченнями минулого. Вивчаючи їх, можна краще зрозуміти, як відбувалася взаємодія зі світом у різні історичні періоди, а також проаналізувати причини сучасних явищ і процесів. Цей складний процес вивчення артефактів, документів, фольклору, літературних творів, аналізу причин і наслідків історичних подій, реконструкції побуту, звичаїв та технологій, відновлення пошкоджених пам'яток, експонування об'єктів культурної спадщини вимагає залучення багатьох спеціалістів, кожен з яких забезпечує свій вклад у розуміння і збереження минулого. Лише спільні зусилля можуть зберегти багатства нашої історії та культури.

Доступ до об'єктів культурної спадщини під час бойових дій чи постійної загрози ракетних обстрілів та БПЛА є складним і неоднозначним питанням. Значна кількість об'єктів матеріальної і нематеріальної спадщини недоступні для огляду відвідувачами через перманентне зберігання у фондосховищах, що не дозволяє використовувати їхній виставковий, науковий, історичний і культурний потенціал для суспільства. Тому сьогодні, коли існує обмежений доступ до них, необхідне створення віртуальних турів, 3D-моделей і інших цифрових ресурсів, що дозволяють ознайомитися з об'єктами дистанційно, а також співпраця між музеями різних країн, обмін виставками та колекціями, залучення міжнародних експертів для оцінки стану об'єктів і розробки планів їхнього збереження, підготовка спеціалістів, які забезпечать належний інтерпретуючий зміст колекцій, розробка фахівцями належного контенту для вітчизняної та зарубіжної аудиторій. Відомі успішні проекти співпраці між українськими та зарубіжними музеями: «Шлях до козацтва», «Золоті фонди України», «Археологічні скарби України», «Українське народне мистецтво», виставка «Крим: золото й таємниці Чорного моря» та ін. Обміни колекціями між музеями України та інших країн, виставки українського народного мистецтва, тематичні виставки, присвячені зокрема видатним особистостям української культури тощо сприяють популяризації української історії, культури, мистецтва, традицій, підвищують престиж країни на світовій арені, сприяють розвитку туризму.

Висновок. Український історико-культурний спадок потужний і різноманітний. Цікавість до українського народу і його культури зростає через воєнні дії і спротив українців. Тому доцільним є забезпечення доступності до цього спадку. Необхідно популяризувати українську державу, історію і культуру за посередництва її культурної спадщини. Результатом такої роботи має бути покращення розуміння української ідентичності, міжнародної впізнаваності, іміджу, сприйняття України як держави, українців як спільноти, як історичного суб'єкта, які на полях битв захищають не лише своє право на існування, але і європейські цінності. Це сприятиме зокрема інтеграції України у європейський простір.

1. Бабарицька В. К., Короткова А. Я., Малиновська О. Ю. Екскурсознавство і музеєзнавство. Київ : Альтерпрес, 2007. 464 с.
2. Карпюк З. К., Антипюк О. В., Качаровський Р. Є. Історико-культурний потенціал музейної мережі у розвитку туристично-рекреаційного

- комплексу Волинської області. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. 2021. № 3/4 (80/81). С. 55–64. DOI : 10.17721/1728-2721.2021.80-81.10. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20347>
3. Карпюк З. К., Чижевська Л. Т., Качаровський Р. Є., Антипюк О. В. Традиційні і інноваційні види туризму Володимирського району Волинської області : сучасний стан і тенденції розвитку. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі : монографія / за ред. Л. Ю. Матвійчук, Ю. М. Барського, М. І. Лепкого. Луцьк, 2022. С. 260–280 (2,2 авт. арк.). <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/21996>
 4. Ковальчук Є. Музеї у сучасному світі : розробка наукової концепції. Волинський музейний вісник : наук. зб. Луцьк, 2012. Вип. 3. С. 17–22.
 5. Маньковська Руслана. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку. Краєзнавство. 2013. № 3. С. 75–84.

Кийков Олексій,

кандидат філософських наук,
директор дирекції «Дипсервіс»,
м. Київ, Україна

ГІБРИДНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР

У сучасному глобалізованому світі взаємодія культур стає невід'ємною частиною суспільного розвитку, що вимагає пошуку нових підходів до управління соціальними та організаційними процесами. Одним із таких інноваційних підходів є гібридний менеджмент, який поєднує різні моделі управління для адаптації до складних та змінних умов сучасного середовища. Змішування традиційних і сучасних методів, зокрема технологічних та людських ресурсів, дозволяє створювати більш гнучкі та ефективні управлінські структури, що можуть реагувати на різноманітні виклики, зокрема в умовах культурного різноманіття. Таким чином, гібридний менеджмент стає ефективним інструментом для розвитку стратегії діалогу між культурами, сприяючи інтеграції різних цінностей та підходів.

Діалог культур потребує не лише міжособистісного порозуміння, а й вміння адаптувати організаційні структури до нових умов, що виникають у мультикультурному середовищі. Гібридний менеджмент в цьому контексті виступає як підхід, що здатен враховувати багатогранність культурних кодів. Він дозволяє збалансувати інновації з традиціями, створюючи простір для розвитку креативних та адаптивних стратегій, які забезпечують ефективність функціонування різноманітних соціальних систем. Саме через інтеграцію культурних аспектів у процес управління можна досягти гармонійного співіснування та взаємозбагачення культур, що стає основою для соціальної стабільності та сталого розвитку.

Гібридний менеджмент, як концепція, що поєднує в собі різні управлінські підходи, стає ключовим інструментом у сучасному освітньому та культурному дискурсі. В умовах глобалізації та активізації міжкультурних контактів, зростає необхідність розробки таких управлінських стратегій, які здатні враховувати специфіку різних культурних традицій та потреб. Саме у цьому контексті гібридний менеджмент забезпечує можливість адаптації освітньої політики до

нових викликів, зокрема через синтез традиційних та інноваційних методів управління, на думку В. Андрущенко та В. Савельєва [1].

Застосування гібридного менеджменту в умовах міжкультурного діалогу дозволяє знаходити ефективні рішення для інтеграції різних освітніх систем, що сприяє не лише збереженню культурної ідентичності, але й стимулює розвиток нових освітніх ініціатив. Такий підхід допомагає створювати умови для гармонійної взаємодії між культурами, які базуються на взаємній повазі та розумінні специфіки кожної з них. В результаті, управління освітніми процесами стає не лише більш гнучким, але й соціально орієнтованим, що є ключовою вимогою сучасного суспільства [1].

Гібридний менеджмент також виступає як методологічна основа для філософії управління соціальними системами, де головна увага приділяється пошуку оптимальних рішень у складних та неоднорідних середовищах. Такий підхід дозволяє створювати нові управлінські моделі, які враховують різні соціальні, культурні та економічні фактори, що впливають на функціонування соціальних систем. В цьому контексті, гібридний менеджмент відкриває можливості для адаптації організаційних структур до швидких змін, характерних для сучасного суспільства.

Філософія управління соціальними системами, запропонована Ю. Бех, наголошує на необхідності об'єднання різних управлінських практик для досягнення оптимального балансу між стабільністю та інноваціями. Це стає можливим через синтез індивідуальних і колективних зусиль, а також врахування різноманітних соціальних цінностей та культурних кодів. Таким чином, гібридний менеджмент не лише підвищує ефективність управління, але й сприяє розвитку більш гармонійних та адаптивних соціальних систем, що здатні відповідати на виклики сучасності [2].

В умовах інформаційного суспільства, де технологічний прогрес стає головним драйвером змін, гібридний менеджмент набуває особливої актуальності. Він дозволяє ефективно інтегрувати інформаційні технології в управлінські процеси, забезпечуючи тим самим гнучкість і адаптивність до нових викликів. Зважаючи на те, що інформаційне суспільство характеризується швидким обміном знаннями та інформацією, здатність до адаптації стає ключовою навичкою для успішного функціонування організацій та установ. Гібридний менеджмент виступає як підхід, що поєднує традиційні управлінські практики з інноваційними

інформаційними технологіями, створюючи умови для швидкого реагування на зміни [3].

З огляду на специфіку сучасного інформаційного суспільства, гібридний менеджмент сприяє створенню таких структур, які можуть ефективно функціонувати в умовах великого обсягу інформації та швидкої її зміни. Це дозволяє організаціям не лише залишатися конкурентоспроможними, але й розвивати нові підходи до управління, що базуються на синергії технологічних інновацій та людського ресурсу. Таким чином, гібридний менеджмент стає основою для розвитку сучасного наукового простору, який вимагає високого рівня інтеграції різних підходів до управління в інформаційну епоху.

Гібридний менеджмент відіграє важливу роль у трансформації сучасних освітніх ландшафтів, де традиційні підходи до управління освітніми процесами змінюються під впливом глобалізаційних і технологічних факторів. В умовах швидких змін та різноманітності освітніх середовищ, гібридний менеджмент дозволяє адаптувати стратегії управління до потреб різних груп учасників освітнього процесу, забезпечуючи тим самим ефективність і стабільність системи освіти. Такий підхід сприяє розробці нових форм організації навчання, які враховують різні культурні та соціальні контексти, зберігаючи водночас єдині стандарти якості освіти.

С. Терепиций зазначає, що сучасні освітні ландшафти вимагають поєднання гнучких і стабільних елементів для ефективного реагування на нові виклики, зокрема в умовах мережевих комунікацій та цифровізації освіти [4]. Гібридний менеджмент дозволяє поєднувати кращі практики традиційної та інноваційної педагогіки, створюючи інтегровані підходи, які відповідають вимогам сучасного суспільства. Це дозволяє не лише зберігати спадкоємність освітніх традицій, але й активно впроваджувати нові методи, що сприяють розвитку критичного мислення та креативності серед учнів і студентів.

Отже, гібридний менеджмент в контексті сучасного суспільства демонструє свою важливість як інструмент для інтеграції традиційних та інноваційних підходів у різних сферах, зокрема в освіті та культурному діалозі. Цей підхід дозволяє ефективно адаптуватися до швидких змін, враховувати культурні особливості, та впроваджувати нові управлінські моделі, що відповідають вимогам інформаційного суспільства. Він забезпечує можливість гармонійного поєднання інноваційних технологій з людським потенціалом, створюючи гнучкі структури, здатні швидко реагувати на виклики.

Застосування гібридного менеджменту в умовах міжкультурного діалогу сприяє створенню відкритого середовища, в якому різні культури можуть взаємодіяти на рівних умовах. Це дозволяє зберігати культурну ідентичність, забезпечуючи водночас впровадження нових освітніх ініціатив та підвищення якості навчального процесу. Гібридний менеджмент стає ключовою стратегією для розвитку сучасних соціальних та освітніх систем, які прагнуть до сталого розвитку та культурного взаємозбагачення. Він відкриває нові можливості для організацій та інституцій, які прагнуть бути успішними в умовах глобальних змін, сприяючи формуванню нового покоління управлінців, здатних працювати в мультикультурних та інформаційно насичених середовищах.

1. Андрущенко В. П., Савельєв В. Л. *Освітня політика (огляд порядку денного)*. К.: МП Леся, 2010, 368 с.
2. Бех Ю. В. *Філософія управління соціальними системами*: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012, 623 с.
3. Білан Н. І. Інформаційне суспільство в сучасному науковому просторі. *Інформаційне суспільство*, 2014, № 20, С. 100-104.
4. Терепиций С. О. *Сучасні освітні ландшафти*. К.: «Фенікс», 2016. 309 с.

Кістол Антон,

науковий співробітник

Дніпропетровського національного історичного музею

ім. Д. І. Яворницького

КИТАЙСЬКА ГРОМАДА УКРАЇНИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.: ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ ТА АКУЛЬТУРАЦІЇ

Формування китайських діаспор у різних частинах світу є предметом ґрунтовних досліджень істориків-сходознавців. Зокрема, проблематиці міграції та експлуатації китайців у Новому світі в контексті колоніалізму присвячена фундаментальна праця Еліотта Янга «Alien Nation: Chinese Migration in the Americas from the Coolie Era through World War II» [1]. Монографія М. Карпенка «Китайський легіон» стала першою в українській історіографії комплексною працею, що детально висвітлює участь китайських добровольців у бойових діях на території України під час Визвольних змагань 1917-1921 рр. у складі підрозділів Червоної армії. Спираючись на раніше не введені до наукового обігу джерела з фондів Державних архівів Луганської та Донецької областей та мемуаристику, автор також частково розглянув причини формування китайської діаспори в Україні на початку ХХ століття та дослідив подальші долі окремих китайських червоноармійців у повоєнний період.

Попри масштабність китайської еміграції до України на початку ХХ століття, у вітчизняній історіографії досі бракує комплексного дослідження цього феномену. Малодослідженість китайської діаспори в Україні зумовлена як обмеженістю джерельної бази, так і тенденцією розглядати китайську імміграцію виключно в контексті російського історичного дискурсу. Це пояснюється тим, що масово китайці починають потрапляти до підросійської України в 1910-х роках з Далекого Сходу в якості дешевої робочої сили, завербованої російськими трудовими агентами.

До середини ХХ століття китайцям в Україні були присвячені лише окремі згадки у періодиці та мемуарах учасників революційних подій 1917-1921 рр. [2, с. 23]. У 1957 році в Українському історичному журналі опублікована стаття А. Ярошенко [2] – перша спроба комплексного дослідження виникнення китайської діаспори на теренах України та розглядання біографій її деяких представників. Окремі аспекти виникнення та становлення китайської діаспори в Україні на

початку ХХ століття розглядали сучасні дослідники О. Гайдамачук [3], О. Придибайло [4], О. Беліков [5], Л. Синявська [6], Л. Распутіна [7], В. Кіктенко [8], О. Шевченко [9] та І.Матяш [10].

Дослідження ґрунтується на наративних та документальних джерелах. До першої категорії можна віднести як мемуари окремих командирів інтернаціональних підрозділів Червоної Армії (М. Залка, Й. Якір, Лю-Юн-Ань) [3, с. 862-864], так і пересічних українців-очевидців подій. Детальніше дослідити соціальний портрет китайського емігранта в Україні, а також його становище в суспільстві можна за допомогою архівно-кримінальних справ репресованих китайців [11, 12, 13], документів стосовно діяльності китайських організацій та окремих метричних записів в книгах РАЦС [3, с. 867-872].

Факт існування китайської громади на теренах України документально фіксується вже у 1880 році. Так, за статистичними даними, в Києві тоді проживало близько 250 китайців. У 1910 році з Києва за межі Російської імперії було вислано 12 китайських підданих, які «прикидалися лікарями та виманювали гроші» [7, с. 293-294]. Про наявність китайського населення, переважно мандрівних торговців галантереєю, в Харкові до Лютневої революції також повідомляв А. П. Ковалівський [14, с.9-10].

Особливістю китайських емігрантів в Російській імперії була їх висока мобільність. Як правило, просування китайців вглиб країни було обмежено лише їх фінансовим станом. У зв'язку із загальною мобілізацією чоловічого населення та переведенням економіки на військові рейки у роки першої світової війни російський уряд критично потребував дешевої робочої сили. За оцінками А. Ярошенко, лише на шахтах та заводах Донбасу напередодні Лютневої революції працювало близько 3000 тисяч «кулі», тобто дешевих низько кваліфікованих робітників, завезених з Китаю [2, с. 59].

Каленик Панасюк, що вертався із Росії додому, в село Прилуцьке Ківерцівського повіту Волинської губернії у 1917 році, так згадує у своєму щоденнику тогочасні події:

«В Києві на станції народу було менше, ніж у Москві, є вільні місця сісти. Було чомусь багато китайців з родинами - чоловіки з довгими заплетеними косами, жінки з дитячими ногами. Китай колись давно завоювали манчжури і примусили чоловіків в знак покори носити коси, а дівчаток, як минало їм 5 років, то ніжки їм замикали в дерев'яні черевики і носили вони їх, поки не виростуть, а ступні їх лишались маленькими, і так було там до рос. революції. Жінки перевалювались з

боку на бік, як качки, а чоловіки показували різні фокуси. Приміром, кидав вгору 5 великих ножів і не дає їм впасти на землю, нальоту ловить і підкидає вгору, потім ловить одного, кладе на голову, а два на оплічки, а одного в зуби бере, одного в руці тримає і ходить з капелюхом між людьми збирає гроші. Малі хлопчики китайчата таке саме проробляють, тільки не ножами, а паличками» [15].

Китайці, які не змогли повернутися на батьківщину, часто обирали службу в армії однієї зі сторін революції. В українській історіографії відносно добре досліджено питання участі китайських добровольців у Радянсько-українській війні на боці Червоної армії. Однак, участь китайців у лавах армії УНР досі не знайшла належного висвітлення. Р. Коваль наводить в якості прикладу Мон-За-Літа, козака 4-ї Київської дивізії під командуванням генерал-хорунжого Ю. Тютюнника, який брав участь у Визвольних змаганнях. Мон-За-Літ (ймовірно, неточна транслітерація китайського імені) потрапив у полон 17 листопада 1921 року під час битви під Малими Миньками, а 23 листопада був розстріляний більшовиками разом із 359 іншими полоненими у містечку Базар [16, с. 67]. Д. Архирейський також згадує про участь китайців в інтернаціональних підрозділах повстанської армії Махна, хоча цей аспект ще не був окремо досліджений [17, с. 266].

У 1921-1922 роках відбувається поступова демобілізація китайців з лав Червоної армії. Чисельність китайського населення по всій Україні оцінюється приблизно в 21 тисячу, з яких близько 350 проживало у Харкові [5, с. 147].

У період 1920-1925 років Харків можна було вважати політичним центром китайської діаспори в Україні, оскільки тут знаходився Союз китайських робітників України — фактично орган самоврядування, який здійснював посередництво між китайською громадою та урядом. У цей час китайці активно долучалися до економічного життя країни. Наприклад, у Харкові в 1920-1930-х роках діяла артіль «Кантонська комуна» [14, с. 10], а в Полтаві функціонували артілі з виробництва прядивних виробів «Червоний Схід» та китайська їдальня [12, арк. 47-48]. Неписьменні китайці, які ще не опанували мову, здебільшого були залучені до низько кваліфікованої праці та роздрібної торгівлі.

Важливо зазначити, що китайські емігранти також зробили свій внесок у розвиток українського сходознавства. Зокрема, в Далекосхідній секції харківської філії ВУНАС працював Ван Тусю, який займався дослідженням побуту китайців в Україні та встановленням контактів між ними і науковцями [8, с. 110].

Більшість китайців, які склали діаспору в Україні на той момент, були чоловіками. Якщо на Далекому Сході шлюби між китайцями та місцевими

жінками були вкрай рідкісними, то в Україні такі союзи були набагато більш поширенішими, незважаючи на мовні та культурні бар'єри. У записах у книгах РАЦС Харкова 1930-х років зустрічаються імена новонароджених, які свідчать про поширеність змішаних китайсько-українських родин: Ельвіра Цюй-Хоу-Чжин, Ревкор Хонг, Юрій Цзян-Хуа-Ін, Зоя Кі-Фу-Дян та інші [3, с. 867].

Під час сталінських репресій велика кількість китайців стають жертвами так званої «Китайської операції». Ось як ці події згадує в протоколі допиту 1970 р. реабілітований Борис Ян-Фа-Ша, що був заарештований в Дніпродзержинську: «У вересні 1937 року на своїй квартирі вночі мене за щось заарештували та згодом засудили до 10 років. Мене звинуватили в тому, що я начебто хотів підірвати завод, що було повнішою нісенітницею. Читати я й зараз не вмію, а в ті часи взагалі не говорив російською. До сих пір я не знаю за що саме був засуджений» [13, арк. 22].

Деяких було вивезено в Німеччину в якості оstarбайтерів, про що свідчать записи в Архівах Арользена [18]. Із часом навіть екзотичні китайські прізвища адаптувалися до українських реалій: так, китаєць зі Сміли Олексій Лі-Він-Чанович А-Лін-Чан згодом стає Олексієм Левінчановичем Алічаниним [11, арк 2-12], а прізвище Жлухлалу (?) Івана з села Ромодан Полтавської області взагалі трансформувалося в типове українське Жухалько [19].

У підсумку можна зазначити, що китайці в Україні першої половини ХХ століття, попри мовні бар'єри та складні соціально-економічні умови, долучилися до ключових подій в історії країни. Представники діаспори опинялися по різні боки фронтів під час Визвольних змагань 1917-1921 років, а згодом інтегрувалися в економічне, соціальне та культурне життя України. Згасання китайської громади в Україні, яке розпочалося в другій половині 1930-х років і тривало до кінця 1940-х, можна пояснити не лише сталінськими репресіями, а й процесами культурної асиміляції. Багато китайців адаптували свої імена та прізвища до українських ономастичних традицій. Також, частина з них була вивезена на примусові роботи до Німеччини під час Другої світової війни. Подальші дослідження цього феномену відкриють нові можливості для розуміння міжетнічних відносин в Україні та оцінки впливу глобальних міграційних процесів на локальні громади.

1. Young E. Alien Nation: Chinese Migration in the Americas from the Coolie Era Through World War II. University of North Carolina Press, 2014. 384 с.

2. Ярошенко А. Д. Участь китайських червоногвардійців у боротьбі за владу Рад на Україні в 1917-1920 рр. Український історичний журнал. 1957. № 3. - С. 58-66.
3. Гайдамачук О., Ткаченко С., Журило Д. Основні причини появи китайської діаспори на теренах України в першій третині ХХ сторіччя. Вісник науки та освіти. 2023. № 5(11). – С. 860 — 872.
4. Придибайло О. М. Становище китайської етнічної групи в Україні в 20 х рр. ХХ ст. / О. М. Придибайло // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2014. Вип. 40. С. 106-108.
5. Беліков О. Китайські та корейські мігранти на Донбасі на початку 1920-х рр.: правовий статус та стратегії виживання //Нові сторінки історії Донбасу. – 2017. – №. 26. – С. 142-154.
6. Синявська Л. І. Використання праці східних робітників у важкій промисловості України періоду Першої світової війни //Гуржіївські історичні читання. – 2013. – №. 6. – С. 293-294.
7. Распутіна Л. А. Китайці і Київщина (невідомі документи із фондів Державного архіву Київської області) / Л. А. Распутіна // Архіви України. - 2017. - № 2. - С. 151-155
8. Кіктенко В. О. Історія українського китаєзнавства (XVIII – початок ХХІ століття) / В. О. Кіктенко. – Київ, 2018. – 388 с.
9. Шевченко О. М. CHINESE CITIZENS IN REVOLUTIONARY EVENTS IN UKRAINE (1917–1921) //Китаєзнавчі дослідження. – 2018. – №. 1. – С. 5-16.
10. І. Б. Матяш. Перше китайське представництво в Україні в 1917–1924 рр. // Україна – Китай – 25 років співробітництва: результати та перспективи. «Один пояс – один шлях»: монографія / Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2019. – С. 182–198.
11. Архівно-кримінальна справа А-Лі-Чана Олексія / ДАЧО. – Ф. Р-5625. – Оп. 1. – Од. зб. 3382.
12. Архівно-кримінальна справа Ху-Тан-Вена / ДАДО. – Ф. 6478. – Оп. 1. – Од. зб. 6727.
13. Архівно-кримінальна справа Бориса Ян-Фа-Ша / ДАДО. – Ф. 6478. – Оп. 1. – Од. зб. 6691. – Арк. 22

14. Ковалівський А.П. Вивчення Сходу в Харківському університеті та Харкові у XVIII–XX віках / А. Ковалівський // Антологія літератур Сходу. – Харків, 1961. – С. 9-122.
15. Щоденик К. К. Панасюка 1903 р.н. / К. К. Панасюк // З приватного архіву.
16. Рейд у вічність / Під заг. ред. Р. Коваля // Київ: Діокор, 2001. – 125 с.
17. Архірейський Д. В. Махновська веремія. Тернистий шлях Революційної повстанської армії України (махновців), 1918–1921 рр. / Д. В. Архірейський. – Київ : Темпора, 2015. – 294 с.
18. Arolsen Archives - International Center on Nazi Persecution | 06030303 B178.132 - Tracing request concerning LIFUNTSCHAN ZINAIDA 1924-11-29. Arolsen Archives. URL: <https://collections.arolsen-archives.org/en/document/83315432> (date of access: 16.10.2024).
19. Національний банк репресованих. Запис №163994: ЖЛУХАЛУ (ЖУХАЛЬКО) Іван Іванович. URL: <https://www.reabit.org.ua/nbr/?ID=163994>

Коваленко Інна,

кандидат філософських наук,
доцент, доцент кафедри філософії,
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Мелякова Юлія,

кандидат філософських наук,
доцент, доцент кафедри філософії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЕЛЕКТРОННІ МЕДІА В СИСТЕМІ НОВИХ ВЛАДНИХ ПАРАДИГМ

У сучасному суспільстві вагомим комунікативним чинником стала кібервлада інтернет-мереж. На відміну від паноптичної системи Мішеля Фуко [1], суперпаноптична система контролю стежить за особистістю та суспільством, архівуючи у кіберпросторі всі соціальні взаємодії, що зберігаються у вигляді інформації. Здійснення контролю над об'єктом передбачає доступ до інформації про нього, що, у свою чергу, означає взаємну прозорість підконтрольного та контролюючого.

Ключова роль у парадигмальному переході від суспільства «простору ув'язнення» до суспільства серфінгу у рухливому просторі відкритих кордонів належить медіатехнологіям, вплив яких відбувається на вертикальному та горизонтальному рівнях. Вертикальний рівень забезпечує публічну медіакомунікацію та дозволяє зацікавленим акторам нарощувати публіцитний капітал. На горизонтальному рівні здійснюється переважно приватна медіакомунікація, покликана задовольнити весь спектр соціально значущих потреб. Доволі часто спостерігається суміщення (або заміна) цих рівнів. Разом вони забезпечують якомога повніший охват аудиторії медіакомунікаційними мережами та потоками опосередкованої інформації.

Особливе значення у побудові нової системи соціальних зв'язків та взаємодій має медіалогіка. Вона генетично афільована з когнітивним підходом, у межах якого особливу значущість має форматне самовизначення медіапродуктів,

засноване на фреймінгу, та семіотичним підходом, який дозволяє обґрунтувати медіатизований процес передачі культурних знаків, кодів та наділення їх особливими смислами.

Медіалогіка призначена для конструювання медіаподій з метою утворення потрібних смислів, кодів та символів. Задаючи форматні рамки, медіалогіка обумовлює інкорпорування новин у соціальну повсякденність, так само як і сприйняття їх, тотожне соціальній реальності. Послідовне конструювання медіаподії відбувається шляхом створення інформаційного приводу, інспірування технології *event action*, встановлення пунктів порядку денного, культивування медіа-ефектів, зокрема, моральної паніки. Крім того, медіалогіка націлена на конституювання медіаритуалів – «виняткових та перформативних медіафеноменів, що слугують для підтримки та/або мобілізації колективних почуттів і солідарності, заснованих на символізації та умовній орієнтації на те, як має бути [2, с. 415].

З-поміж головних складових медіалогіки (візуалізації, персоналізації, драматизації тощо) окреме місце належить наративній комунікації, що вибудовується за принципами драматургії та сценарної майстерності. Для цього застосовується спеціальна оповідальна соціальна мова, що містить, крім вербального ряду, екстра- та паралінгвістичні засоби, чия «граматика» дозволяє скоротити просторово-часові межі, забезпечити візуальну ритмічність, перенести акцент з діалогів на дію та зафіксувати увагу на запрограмованих деталях.

Медіалогіка знижує ступінь амбівалентності при сприйнятті медіаподії, задає чітку та сувору спрямованість її інтерпретації, надає утвореній медіакартині посилення, у порівнянні з повсякденністю, статус. Аудиторія, у свою чергу, набуває нового емоційного досвіду та задовольняє свої інформаційні потреби. Загалом же медіалогіка сприймається як стійка загальноновизнана технологія виробництва та ранжування медіаподій, а також подальшого інкорпорування їх у порядок денний, що передбачає чітке виконання та дотримання на рівні правил та законів. Такі особливості медіалогіки перетворюють її на інструмент легітимації соціального порядку, що підтримується усіма учасниками соціокомунікативних відносин – медіаконтролерами, владною елітою та споживачами медіапродукції.

Сучасні медіакомунікаційні реалії спричинили значні перетворення й у повсякденному житті. Повсякденність безпосередньо зв'язана з досвідом індивідів, який, маючи індивідуальний за своєю природою характер осягнення, стає дедалі більш опосередкованим (*mediated*) – таким, що конструюється завдяки традиційним ЗМІ і новим соціальним медіа. З одного боку, індивіди мають певні

можливості для задоволення своїх інформаційних та комунікаційних потреб, з іншого, – індивідуалізація та сегментація медіаконтенту, що характеризують сучасний медіапростір, посилюють процес медіаманіпулювання, програмують аудиторію на отримання бажаних реакцій. Така тенденція посилюється підвищенням ролі та значення продуктів поля Інтернету для повсякденного життя. З іншого боку, Інтернет надає споживачам можливості саморепрезентації, сприяє конструюванню власної ідентичності. У користувачів інформаційних мереж виникають нові інтереси, мотиви, цілі та настанови, а також нові форми мережевої соціально-комунікативної активності.

Повсякденний досвід індивідів реалізується передусім у процесі споживання. У зв'язку з цим, суспільство споживання у нових медіакомунікаційних реаліях може бути переосмислене як суспільство споживання за допомогою медіа, в якому матеріальні та соціокультурні потреби сукупно забезпечують гармонію життєвого світу індивідів. Соціальні практики є радше продуктами відтворення, аніж виробництва, вони являють собою механізми соціального регулювання і дозволяють експлікувати явища соціальної дійсності за принципом «м'якої сили», гармонійно сприймаються суспільством та набувають форми знання.

Сучасна система мас-медіа інспірує «гіперреальність», симулює діалогічність і тим самим посилює її віртуалізацію. Інформація ЗМІ про світ сьогодні стає більш значущим феноменом, аніж самий світ; віртуальне уявлення про реальність, яке формується телеканалами, виявляється важливішим за саму реальність. Немає інформації – немає явища (країни, міста, людини), воно зникає з інформаційної мапи світу. По суті, мас-медіа керують масовим виробництвом «ефекту реальності»: вони створюють цю реальність, упаковують її та просувають до масового споживача.

Як один з наслідків виникає медіаментальність, що властива тим, хто повністю занурений у медіареальність. Носії медіаментальності безпосередньо залежать від медіапростору та утворених у ньому феноменів. Вони позбавлені здатності отримувати інформацію та усвідомлювати навколишню дійсність поза наявним порядком денним. Водночас нова медіареальність породжує глобальну проблему деантропологізації сучасної людини, внаслідок «тотальної віртуалізації».

«Зрощування» людини з сучасними засобами зв'язку спричинило парадоксальний ефект: технологічний прогрес у засобах комунікації, породжуючи дедалі більш витончені способи покращення умов життєдіяльності, не стимулює

духовний розвиток особистості, а навпаки, обслуговує найбільш архаїчні та примітивні інстинкти та потреби людей. Внаслідок експансії інформаційно-комунікаційних технологій відбувається руйнація зони приватності, людина перетворюється на користувача, абонента, який боїться втратити «повноту буття» за відсутності телефона та водночас відчуває втому через тотальну «спійманість» у просторі та часі.

Завдяки комунікативно-технологічній революції у віртуальний простір, споживацьку культуру та політичну комунікацію міцно вписаний міф. Сьогодні він вийшов за межі мистецтва риторики і є радше вірусним феноменом маніпуляції всередині суперпаноптичної системи нагляду. У рамках віртуального спілкування міф посилює символічну риторику мас, допомагає маніпулювати реальністю, сприяє симуляції свободи та владних ігор, що є одним з пріоритетів суперпаноптичної системи. У такий спосіб кібервлада встановлює ризоматичну множини, що дозволяє здійснювати легкий контроль в умовах оцифрування та комп'ютеризації біополітики.

Міф дрейфує у бік стереотипів, симулякрів та денотативних викривлень смислу. В умовах гіперреальності нетократична еліта фільтрує комунікативну мережу таким чином, що дійсно цінна інформація перетворюється на транзакційне поле обмеження чи виключення. Як наслідок, інформаційна палітра подається з других рук, що, у свою чергу, посилює симулякри та «схлопування» реальності. Завдяки засобам зв'язку та гаджетам інформація переходить від виміру знання до виміру симулякра. Знання більше не перебуває у парадигмі істина-хиба, воно переведене у парадигму гіперреальної символічної комунікації; інформація переміщається з простору правдивості до симулякрального периметру міфу.

Однак міфологічний вимір комунікації не може бути усунутий через ризоматичність самого кіберпростору. Така ризоматична мережа означає повсюдність кіберпростору та Інтернету – це ще один товар, а отже, новий засіб споживання та маніпулювання. Таким чином, суперпаноптизм проявлятиметься не тільки щодо певних категорій населення (як у паноптичному баченні М. Фуко), а й у глобальному кіберпросторі – арені політичної комунікації та маніпулювання інформацією. По суті, кіберпростір став реалізацією міфу як символічного порушення принципів реальності, що керують повсякденним життям людини.

Отже, в умовах можливостей віртуальних середовищ засоби масової інформації утворюють комунікативні мости, втілюючи дельозіанський ідеал ризоматичної множини. Наслідки глибинної медіатизації мають суперечливий і

взаємопов'язаний характер. Їхня конструктивність полягає у широкій доступності інформації для всього суспільства; медіапристрої є портативними та зручними у використанні; рівень поінформованості населення безупинно зростає мірою поширення сфер застосування медіа. Деструктивність же виявляється в умовності свободи медіа, підконтрольності їх нетократичній еліті, нав'язуванні контенту, незахищеності комунікативних зв'язків у віртуальному просторі, посиленні імерсивності, заміщенні реальності медіареальністю.

1. Foucault M. *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978-1979*. New York: Palgrave MacMillan, 2008. 368 p.
2. Cottle S. Mediatized rituals: Beyond manufacturing consent. *Media, Culture & Society*. 2006. Vol. 28, 3, 411–432. <https://doi.org/10.1177/0163443706062910>.
3. Deleuze G. *Postscript on the Societies of Control*. October. 1992. 59. P. 3–7.
4. Castells M. *Communication Power*. Oxford: Oxford University Press, 2013 <https://doi.org/10.4000/books.editionsmsb.10551>.

Кокарча Юлія,

кандидат політичних наук,
доцент кафедри права
Вінницького торговельно-
економічного інституту ДТЕУ
orcid.org/0000-0003-0874-3688

КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

У сучасному світі глобалізація стала невід'ємною частиною розвитку суспільств, впливаючи на всі аспекти життя, зокрема, на культуру. Культурні цінності, які формувалися протягом століть, зустрічаються з викликами та новими трансформаціями, що виникають у глобалізаційному процесі. Вивчення еволюції цих цінностей дозволяє краще зрозуміти процеси адаптації, взаємодії та збереження культурної ідентичності у глобальному контексті. Актуальність даної теми обумовлена необхідністю дослідження впливу глобалізації на культурні цінності для забезпечення гармонійного розвитку суспільств та збереження культурного різноманіття.

Метою даного дослідження є аналіз еволюції культурних цінностей у контексті глобалізації. Зокрема, дослідження спрямоване на вивчення основних тенденцій змін у культурних цінностях різних суспільств, аналіз впливу цифрових технологій та глобалізаційних процесів на ці зміни. Особлива увага приділяється виявленню викликів та перспектив міжкультурної взаємодії, а також ролі культурних цінностей у забезпеченні соціальної гармонії та стійкого розвитку у глобальному середовищі.

Процес глобалізації має пояснення крізь призми різних підходів. Глобалізацію розглядають як один із ключових понять у сучасних соціально-наукових дослідженнях, особливо в контексті аналізу соціокультурних трансформацій. Під глобалізацією традиційно розуміють комплексний спектр явищ і процесів, які стали частиною масштабних соціальних змін, що почалися на початку та в середині ХХ століття. До найбільших аспектів цього явища можна віднести появу та розширення транснаціональних корпорацій, активізацію міжнародної торгівлі, зростання масштабів міграційних потоків, посилення ролі глобальних організацій, а також прагнення до встановлення нового світового

порядку, що призвело до певного послаблення суверенітету держави та формування полікультурних спільнот. Ці тенденції також сприяли поширенню західної культури та створенню умов для взаємодії різноманітних культур. [1]

Динамічний розвиток глобалізації демонструє сутність інтеграційних процесів та структурних змін, які дослідники ідентифікують як соціокультурний зсув. Глобалізація як багатофакторний і об'єктивний процес істотно прискорює економічний розвиток і культурну модернізацію через інтенсифікацію міжкультурного обміну. Однак, глобалізація водночас призводить до нових викликів та протиріч, зокрема в галузі культури. Поряд із розширенням культурних контактів, взаємопроникненням художніх напрямів і обміном творчими здобутками, можна спостерігати тенденції до комерціалізації мистецтва, адаптації його ринку до вимог економічного, що впливає на культурні моделі, зокрема виводячи на периферію традиційні форми національної культури, самотність та суспільну ідентичність.

Позитивний вплив глобалізації на культуру полягає в обміні знаннями, технологіями, мистецтвом та культурними практиками. Це сприяє розвитку міжкультурного діалогу, підвищенню толерантності та взаєморозуміння між різними народами. Наприклад, міжнародні фестивалі, культурні виставки та програми обміну студентами дозволяють людям з різних країн знайомитися з культурними традиціями та цінностями інших народів, що сприяє культурному збагаченню та розширенню світогляду.

Одним із ключових аспектів, що спричиняють втрату культурних рис, є стандартизація. Глобальні медіа та масова культура впливають на формування уніфікованих культурних продуктів, що поступово витісняють локальні мистецькі форми, мови та традиції. Наприклад, домінування англійської мови у світовому медіапросторі може сприяти зникненню малопоширених мов, що є важливими носіями національної ідентичності. Також, процес комерціалізації культурних продуктів на глобальному ринку призводить до їх адаптації під стандарти, прийняті у всьому світі, що може зменшувати їх автентичність та унікальність. Традиційні ремесла, перетворені на масовий продукт, часто втрачають свою унікальність та історичну цінність.

Однак, глобалізація також надає можливості для збереження культурних рис. Однією з таких можливостей є культурний ренесанс, коли суспільства, відчуваючи загрозу зникнення своїх традицій, активно працюють над їх відродженням та збереженням. Це може виявлятися у проведенні фестивалів, що популяризують

народні ремесла, танці та музику. Сучасні технології також грають важливу роль у цьому процесі. Онлайн-платформи та соціальні мережі дозволяють зберігати та поширювати інформацію про унікальні культурні риси, роблячи їх доступними для ширшої аудиторії. Наприклад, цифрові архіви традиційної музики та мистецтва сприяють їх збереженню для майбутніх поколінь.

Глобальні ініціативи, такі як програми ЮНЕСКО, також активно працюють над збереженням культурної спадщини. Ці ініціативи підтримують проекти, спрямовані на захист та популяризацію унікальних культурних цінностей, забезпечуючи їх виживання у світі, де глобалізація та стандартизація є домінуючими тенденціями.

Глобалізація сприяє поширенню американських і західних засобів масової інформації та стилю життя, що призводить до створення уніфікованої світової культури. Проте, Стігер наголошує на стійкість локальних культур, які зберігають свою унікальність навіть у глобалізованому середовищі. Водночас глобалізація сприяє виникненню гібридних культурних форм, що є результатом взаємодії глобальних та локальних впливів. Культурні обміни в межах глобалізації не є взаємоспрямованими: вони формуються внаслідок складних взаємодій між світовими та місцевими силами. Місцеві спільноти не лише підтримують глобальні культурні впливи, але й активно беруть участь у цих процесах, впливаючи на глобальні культурні тенденції. Цей процес працює про роль місцевих акторів у культурних обмінах, що підвищує ідеї пасивного культурного споживання. Гібридність стає важливою концепцією для розуміння культурних аспектів глобалізації, відображаючи способи, за допомогою яких культуру запозичують [2].

Варто в культурному аспекті глобалізаційних процесів виокремити поняття уніфікації культури. У науковому середовищі уніфікацію часто трактують як процес стандартизації національних культур. Через вплив потужних засобів масової комунікації частина культурних продуктів розвивається, втрачаючи глибинні відчуття і поступово набуваючи масового характеру, що нині охоплює все сучасне суспільство. Розвиток технологій, що уможливив масове тиражування культурних продуктів, став основою для цієї уніфікації. Це також сприяло конвеєрному виробництву у сфері мистецтва, формуючи культурну індустрію. Саме поняття культурної індустрії було введено Т. Адорно в середині ХХ століття для позначення такої організації масового культурного виробництва, де продукти втрачають свою етнокультурну унікальність, набуваючи одноманітності. Масова

культура, за кількома видами, зводить багатofункціональність культури до розважальних форм, витісняючи духовні аспекти дозвілля видів. Цей процес, на думку Х. Ортеги-і-Гассета, змагання про кризу в духовній сфері суспільства [3, с.223].

Отже, глобалізація чинить двосторонній вплив на культуру, сприяючи як збереженню, так і трансформації культурних ідентичностей. Завдяки інтенсифікації культурних обмінів глобалізація розширює можливості для міжкультурного діалогу та взаємного збагачення. Проте розвиток глобальної медіаіндустрії стимулює стандартизацію культурних продуктів, що може призвести до втрати локальних особливостей та самобутності. Масова культура часто зводить різноманітні культурні функції до розваг, що криза кризи в духовній сфері суспільства. Збереження культурного різноманіття в умовах глобалізації вимагає продуманих стратегій, які сприяють підтримці як локальної, так і глобальної культурної спадщини.

1. Макарова М. В. Взаємозв'язок глобалізації та культури у сучасному світі. Питання культурології, 2022. № 40. С. 54-61.
2. Кошелєва О. Б., Кравчук О. А., Цисельська О. В. Комунікаційна культура в умовах глобалізації та її вплив на формування іміджу країни. Питання культурології, 2021. С. 287-300.
3. Колюбаєв А. Інформаційно-культурна глобалізація як феномен сучасного етапу цивілізаційних трансформацій. Гуманітарні виклики ХХІ століття, 2023. №4(89). С. 217-226

Круць Олександр,

аспірант кафедра філософії

Національного технічного університету «ХПІ»

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ

Міжкультурний діалог може виступати на місці інструментом для запобігання соціальним і політичним конфліктам, створюючи простір для вирішення протиріч мирним шляхом. Міжкультурний діалог відіграє важливу роль у вирішенні міжнародних конфліктів, допомагаючи подолати розбіжності, зрозуміти позицію сторінки та знайти спільні рішення. У міжкультурному діалозі угоди складаються з урахуванням культурних особливостей сторін, їхніх цінностей, норм спілкування та традицій. Розглянемо декілька прикладів успішного застосування діалогу в міжнародних конфліктах. Юрген Габермас (Jürgen Habermas) відомий своєю теорією комунікативної дії, розглядав суспільний діалог як ключовий механізм вирішення конфліктів і забезпечення легітимності політичних процесів. Його концепція "деліберативної демократії" (де рішення приймаються через відкритий, інклюзивний діалог) відповідає механізмам, за допомогою яких досягається угода. На думку Ю. Габермаса, консенсус, досягнутий шляхом обговорення, має базуватися на однакових аргументах, які є переконливими для всіх сторінок. Протест в публічній комунікації переконливість аргументів фактично, як правило не стільки їх раціональною обґрунтованістю, скільки поглядами та установками учасників. Індивіди, які беруть участь у політичному дискурсі, зазвичай представляють не свої особисті погляди, а позицію соціальних або спільнот, чия колективна ідентичність сформована різноманітними, а часто й рекламними, дискурсивними впливами [1]. Чарльз Тейлор (Charles Taylor) досліджував тему ідентичності та мультикультуралізму. Його робота про значимість визнання культурної та етнічної різноманітності має відношення до аналізу угоди в Північній Ірландії, яка передбачала визнання рівності католицької та протестантської громад. Тейлор стверджував, що мир можливий тільки тоді, коли культурні й релігійні спільноти визнають одну та співпрацюють на основі взаємного [2]. Авішай Маргаліт (Avishai Margalit) ізраїльський філософ у своїй книзі "Етика пам'яті" досліджує питання колективної пам'яті, примирення та побудови мирних суспільств після конфліктів. Він також

писав про роль компромісу в мирних переговорах[3]. Крім того А. Маргаліт стверджував що для того, щоб прощення було успішним, необхідно подолати форму, яка тривалий час супроводжує людину. Успішність прощення залежить від двох учасників. Перший – це впровадження в політику такого підходу, який усуває причини для конфронтації та конфліктів. Другий – це готовність людини подолати почуття образи й бажання помсти[4]. Аласдер Макінтайр (Alasdair MacIntyre), будучи філософом, який багато писав на теми етики та моралі, розглядав проблеми спільнот і моральної традиції. Його філософський моральний релятивізм і важливість спільноти може бути використаний для аналізу того, як різні співтовариства (католицька й протестантська) у Північній Ірландії прийшли до згоди, визнавши моральну легітимність одного.

Роботи цих філософів можуть допомогти глибше зрозуміти угоду як успішний приклад мирного вирішення конфлікту через діалог, компроміс і визнання культурних та політичних відмінностей. Хоча не всі з них писали про угоду, їх теорія пропонує інструменти для аналізу та розуміння подібних процесів застосування та інсталяції світу. На цьому демонструється, що діалог є потужним інструментом для вирішення конфліктів та встановлення світу навіть у найскладніших міжнародних ситуаціях. Він вимагає готовності сторін до компромісу, довіри, а також підтримки міжнародної спільноти для забезпечення стабільного й тривалого результату.

1. Волошенюк О.В. Дорадча демократія: Модернізація чи криза народовладдя. – Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: ПРАВО. Випуск 66, 2021. – 36-41 с.: Електронний реурс, Режим доступу <http://orcid.org/0000-0001-8978-0645>
2. Ляпіна Л.А. Мультикультуралізм як визнання: Соціологічна концепція Чарльза Тейлора. – Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. Том 20, № 2(23), 2015. Електронний реурс, Режим доступу <http://heraldiss.onu.edu.ua/old/issue/view/3460>
3. Олег Челяк. Спільнота пам'яті. Електронний реурс, Режим доступу <https://nspu.com.ua/novini/oleg-chelyak-spilnota-pam-yati/>
4. Сидоренко С.В. Інтерпретація категорій «прощення» та «забуття» в «етиці пам'яті» А.Маргаліта – Збірник конференцій 2015 повний, 2015. – 170-171 с.: Електронний реурс, Режим доступу <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/4412/3/16%D0%A1%D0%B>

[8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%A1%D0%92_169-171.pdf](#)

Кулик Андрій,

провідний інженер відділу логіки та методології науки
Інституту філософії
імені Г. С. Сковороди НАН України

ФІЛОСОФІЯ ДІАЛОГУ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Глобальна екологічна криза висуває на передній план питання про відповідальність людини перед природою, вимагаючи переосмислення підходів до використання ресурсів та взаємодії з довкіллям. Філософія діалогу в контексті екологічної відповідальності є актуальною темою в умовах екологічних викликів, коли стає зрозуміло, що без налагодження ефективної комунікації між різними соціальними, культурними, політичними та екологічними акторами неможливо вирішити глобальні екологічні проблеми.

Філософія діалогу передбачає не просто обмін інформацією, а глибоке розуміння смислів, що дозволяє виявити рішення, які враховують потреби всіх учасників діалогу. Ця концепція в контексті екологічної відповідальності означає необхідність відкритого обговорення між державами, компаніями, громадськими організаціями та екологічними активістами щодо стратегії екологічної поведінки та заходів з охорони довкілля. Екологічна відповідальність передбачає усвідомлення наслідків людської діяльності для навколишнього середовища та активні дії зі зменшення негативного впливу на природу, зокрема під час повномасштабних воєн.

Відповідальність потребує не лише індивідуальних зусиль, але й колективних рішень на основі консенсусу. Саме тут вступає в силу діалог, адже складність екологічних проблем вимагає синтез різних поглядів і підходів. Діалогічний підхід допомагає вирішити питання системної екологічної відповідальності, де кожен суб'єкт, будь то уряд, великий бізнес або споживач, відіграє свою роль у збереженні екосистеми. Завдяки діалогу можливо знайти компроміси між екологічними інтересами і екологічною безпекою, а також забезпечити спільну відповідальність за майбутнє нашої планети.

В контексті філософії діалогу, важливим є не лише вирішення локальних проблем, але й глобальних викликів, таких як зміна клімату, забруднення океанів та атмосфери. Діалог стає інструментом створення екологічної етики, яка

базується на повазі до природи та сталого розвитку. Як справедливо зауважив американськи вчений Дж. Х. Мак-Брайд: «Людина є тим, чим є, – результатом незліченних тисячоліть прямого контакту з природою» [5, с. 7]. Це резонує з піфагорійською ідеєю органічної єдності всього живого, яка, як підкреслював Д. Г'юз, стала основою для однієї з найбільш екологічно орієнтованих етичних систем античності [3]. Людина не просто спостерігач чи споживач природного світу, а невіддільна частина його гармонії, результат довгого і складного діалогу з навколишнім середовищем. Цей зв'язок є не лише фізичним, але й філософським: ми є продуктом постійної взаємодії з ритмами та циклами природи, і це формує наше буття.

Природа – це не лише тло для людської екзистенції, вона втілює і глибоке розуміння нашого місця-у-світі, нашої відповідальності та залежності від неї. Як пише сучасний норвезький письменник і філософ Ю. Гордер: «Людина – це, ймовірно, єдина жива істота в усьому Всесвіті, що має загальну свідомість, тобто має запаморочливе усвідомлення своєї невіддільної приналежності до цього величезного й загадкового Всесвіту. У такому разі збереження основ життя на цій планеті – це не глобальна відповідальність. Це відповідальність космічна» [1, с. 76]. Людство, маючи здатність трансцендувати, виходить за межі просто біологічного існування і стає сполучною ланкою між природою та Всесвітом. У світлі слів Ю. Гордера, відповідальність за збереження екосистема і гармонії життя на планеті стає не просто етичною або екологічною проблемою – це завдання, що має космічний масштаб і філософське значення.

Якщо ми не гармонізуємо наукове та етичне, то філософія екології буде змушена розвивати моральні принципи, які несумісні з онтологіями, що їх пропонує різні біологічні дослідження. У цьому контексті важливим є розуміння діалогу як основи екологічної відповідальності. Як уже зазначалося, філософія діалогу, що ґрунтується на взаємообміні з Іншим, включає в себе не лише міжособистісні стосунки, але й діалог між людиною та природою. У процесі діалогу ми йдемо на зустріч і пізнаємо Іншого, але також усвідомлюємо нашу залежність і відповідальність за навколишній світ. Прийняття концепції «Я і природа» має відбутися саме через діалогічний процес, де людина визнає свою взаємодію з природою, але також її межі, як самостійної аутопоетичної одиниці.

Те, що сталося з часів Платона, полягає в тому, космос поступово був замінений кореляцією між природою і культурою. У той час як космос у давньогрецькій філософії мав гармонійну структуру, а особисте життя людини та її

культурна діяльність сприймалися як його продовження, сучасна кореляція між природою та культурою розділяє ці сфери та призводить до серйозних екологічних і філософських викликів. Така кореляція не лише загрожує знизити природу до статусу сировини для культурного виробництва, але й підриває основи екологічної відповідальності.

Філософія діалогу може стати ключем до цього примирення. Діалогічний підхід вимагає визнання не лише культурних, а й природних процесів як повноправних учасників у спільній справі. Це означає, що природа повинна бути сприйнята не просто як ресурс, а як рівноправний партнер у діалозі, який диктує свої умови й обмеження. Такий підхід сприяє розвитку екологічної відповідальності, де людські дії узгоджуються з екологічними обмеженнями, що дозволяє уникнути руйнування природних екосистем. Отже, переосмислення кореляції між природою і культурою через призму філософії діалогу є необхідним кроком до/для формування відповідального ставлення до навколишнього середовища. Лише тоді, на думку данського філософа К. Е. Льогструпа, ми зможемо уникнути сприйняття природи як простого матеріалу для культурного розвитку та повернутися до гармонії, яку давньогрецька філософія асоціювала з космосом. У діалозі з природою ми знайдемо шлях до сталого розвитку та моральної відповідальності, що виходить за межі нашої культури та охоплює увесь живий світ [4].

Як вдало підкреслила сучасна американська дослідниця Кетлін Р. Смайт: «Усі ми протягом тисячоліть йшли різними шляхами, робили різні вибори, більшість з яких призвели нас до послаблення інтеграції з природою. Проте людина розвинулася у природному, біоцентричному світі, а не у створеному нею самою. Отже, ми зі світу природи. Ми маємо широку належність до природи. Це біофілія, любов до всього живого» [2, с. 144]. Саме ця любов створює фундамент для діалогічного підходу в екологічній відповідальності. Діалогічність у цьому контексті передбачає, що ми слухаємо природу через її процеси й обмеження: відновлення екосистем, зміну клімату, біорізноманіття. Це стає формою діалогу, що допомагає нам узгоджувати наші культурні цінності з вимогами природного світу. Сама така синергія між природою та культурою є ключем до майбутнього, в якому повага до всього живого стане основою нової етики.

У цьому діалозі з природою ми можемо знайти шляхи до сталого розвитку, де культура не протистоїть природі, а співпрацює з нею. Гармонія, яку давні греки колись приписували космосу, може бути відновлена лише через усвідомлення

нашої глибинної належності до природи та співіснування з нею. Діалог з природою – це не лише інтелектуальна здатність, а й етична позиція, що вимагає любові до всього живого та відповідальності за життя на Землі. Любов до природи набуває не лише особистого, а й соціального та глобального виміру: відповідальність за довкілля має бути спільною метою всього людства. Лише спільними зусиллями ми зможемо зберегти та відновити природний світ, і тим самим забезпечити життя для наступних поколінь у гармонії з планетою, яку ми називаємо своїм домом.

Інновації, технології і наука повинні служити цій меті, сприяючи зниженню впливу на довкілля та формування екологічно свідомих спільнот. Отже, філософія діалогу в контексті екологічної відповідальності — це не просто інструмент комунікації, а необхідна умова для виживання людства в умовах екологічної кризи. Вона відкриває шлях до міжнародного співробітництва та пошуку радикальних рішень, які враховують інтереси як людства, так і планети загалом.

1. Гордер Ю. Нині світ у наших руках. Філософія життя. – Львів: Літопис, 2023. – 120 с.
2. Смайт К. Р. Цілісне життя планети: возз'єднання землі, історії, тіла та розуму. – Київ: Ніка-Центр, 2021. – 208 с.
3. Hughes D. J. Environmental Problems of the Greeks and Romans. – Baltimore: JHU Press, 2014. – 306 p.
4. Løgstrup K. E. System og symbol. – Copenhagen: Gyldendal, 1997. – 264 p.
5. McBride J. H. Journal of the American Medical Association, 1902 (in Selhub and Logan, Your Brain on Nature, p. 7).

Kulyk Yliana,

student of the State University of Trade and Economics

LANGUAGE POLICY AND INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Globalization processes change not only politics and economics but also the nature of human communication, which takes on new forms and solves new tasks. The spread of international contacts and the study of foreign languages cause interest in intercultural communication as a scientific and practical field that is currently experiencing dynamic development throughout the world. At the same time, there is a need to define the essence of intercultural communication and formulate its basic principles and aspects of study.

Intercultural communication involves communication between speakers of different languages and different cultures. The comparison of languages and cultures reveals not only the general, universal peculiarities but also the specific, national, and original ones, which are caused by differences in the history of the nations' development [2, p. 189]. In addition to verbal language, communication is carried out by non-verbal means that accompany or replace ordinary language in communication. Communication is considered a separate level of language existence along with language itself as a system of language elements and rules and speech as a process of speaking and understanding.

At the turn of the XX and XXI centuries, the problems of language communication and the study of means of communicative influence became an acute issue. The "totalitarian language" was replaced by the "free" language of mass media and communication at various levels. With the growth of globalization changes, the spread of international contacts, and the internationalization of society in general, the nature of communication has also changed [3, p. 6]. Issues of culture as a universal context that causes the diversity of humanity, as well as communication, being the most important and one of the most fundamental types of interaction between people came to the forefront.

Intercultural communication is a social phenomenon, the essence of which is constructive or destructive interaction between representatives of different cultures (national and ethnic). The object of intercultural communication is the communication of representatives of different national and linguistic and cultural communities, and the

subject is the linguistic stereotypes and norms of behavior accepted in national communities, certain "cultural scenarios" of various actions, established models of perception and evaluation of objects and phenomena, socially normalized habits, traditions, rituals, permissions, prohibitions and so on [2, p. 189].

Among all the possible means of communication that mankind has created, the main one is language, for which the communicative function is decisive. Therefore, the focus of intercultural communication is always language, which reflects the key features of the human personality and the entire national and cultural communities [2, p. 191].

The date of birth of intercultural communication as an academic discipline can be considered the year 1954 when the book "Culture as Communication" by E. Hall and D. Trager was published. In this work, the authors first proposed the term "intercultural communication" for widespread use, reflecting their opinion, a special branch of human relations. Later, the main provisions and ideas of intercultural communication were developed in more detail in the famous work of E. Hall "The Silent Language" in 1959, where the author showed a close connection between culture and communication. It is believed that E. Hall is the founder of intercultural communication as a separate discipline.

In his book, Batsevich presents the following meaning of intercultural communication - it is communication between speakers of different cultures who use different languages [1, p. 257]. Cultural models of behavior are instilled in a person artificially, in the process of upbringing in a certain social environment. She begins to act, to evaluate reality, albeit in her own way, but generally within the limits of the cultural program "recorded" in the subconscious, which unites the community. Communication is the most important part of such a program, which penetrates so deeply into everyday life that a person does not notice how he observes the "programmed" norms and rules of communication and behavior. However, their violation leads to misunderstanding, surprise and culture shock.

In order to avoid all misunderstandings, it is necessary to have a solid knowledge of one or another culture, interaction between cultures must take place. The interaction of cultures is a special type of direct relations and connections established between two or several cultures, as well as those influences and mutual changes that are manifested in the course of these relations. Changes in states, qualities, spheres of activity, values of one or another culture, generation of new forms of cultural activity, spiritual orientations and signs of people's lifestyle under the influence of external impulses are of decisive

importance in the processes of cultural interaction. The process of cultural interaction is, as a rule, a long-term phenomenon (at least several decades).

The globalization of social development is due to the growing intensity of connections and relations — economic, socio-political, cultural, scientific-technical, and communication, which seem to "fasten" the societies of the modern world. These connections, relations, contacts and involvements add a kind of systemic quality to the emerging planetary civilization: there is a growth of the comprehensive interdependence of various societies, countries, and regions, which influence each other [3, p. 181]. The process of globalization leads to the emergence of cultural forms, new values, patterns of behavior and activity, and the averaging of world needs. Thanks to the strengthening of the interdependence of the business processes of organizations and the globalization of competition in world markets, local cultures (national, business, organizational) enter into peculiar interactions with each other, as a result of which the boundaries between their own and foreign cultures are blurred.

Summarizing the above, awareness of the importance of cultural and historical factors in communication processes, knowledge and adequate reproduction of norms of verbal and non-verbal behavior contribute to the success of intercultural communication because the communication process involves mutual understanding and mutual adaptation of interlocutors.

1. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ, 2012. 288 с.
2. Подольська Є.А., Лихвар В.Д., Іванова К.А. Культурологія. Київ, 2003. 288 с.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ, 2004. 344 с.

Кучер Тетяна,

докторантка кафедри етнології та світових наук
Університет Св. Кирила та Мефодія в
Трнаві (Словацька Республіка)

КУЛЬТУРНА ТА ЕТНІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНШИНИ В ТРНАВІ ТА ТАРНАВСЬКОМУ КРАЇ (СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА)

Проблема культурної та етнічної інтеграції є актуальна для меншин різних країн в різних частинах світу. Нинішня українська меншина в Словацькій Республіці сформувалась в результаті добровільного та примусового переміщення українців. В різні історичні періоди ця інтенсивність була різною. Проте варто зазначити, що на сході Словаччини, українці формують автохтону меншину, де українці-русини, проживають ще з XIX століття.

У 90-х роках XX століття, міграційні процеси стали інтенсивнішими, а особливо після 2004 року, коли Словацька Республіка стала членкинею Європейського союзу. Українська міграція до Словаччини зумовлена «push a pull» факторами. До 2022 року, насамперед йшлося про економічну міграцію, якій сприяли кращі умови на словацькому ринку праці. Також, до «pull» факторів можна віднести можливість навчання в словацьких університетах, налагодження бізнесових партнерств, лібералізація візових відносин після 2017 року та інше. Головні «push» фактори, що сприяли міграційним процесам українців — це складна економічна та політична ситуація в Україні, особливо після подій 2014 року, анексії Криму, Донецької та Луганської областей.

Нова міграційна хвиля розпочалась, після Російської агресії в лютому 2022 року, що змусило залишити домівки мільйони українців та українок. Частина з них емігрувала до Словацької Республіки, де отримали правову допомогу у статусі «dočasného útočiska», і право, вже більше як два роки легально залишатись на території Європейського союзу. Значна частина українців, що емігрували, проживає у великих містах Словаччини: Братислава, Кошице, Прешов, Жиліна, Трнава. Адже, великі міста дають можливість швидшої адаптації мігрантів до нового середовища, це більше можливостей для пошуку роботи, шкіл та садочків для дітей, а також, так історично склалось, що велика дециця української спільноти проживають саме в містах.

Умовою такої інтеграції й подальшого існування етнічної меншини як життєздатної спільноти є культурна адаптація та акультурація її членів — засвоєння мови, культури, норм і стереотипів поведінки відповідного середовища [3, с. 39].

Питанням вивчення проблем акультурації сягають другої половини XIX ст. У 30-ті роки XX століття термін «акультурація» в наукового обіг ввів етнографом Дж.Пауелом [1, с. 236]. Також цим питанням займалися такі науковці як М.Мід, Б. Малиновський, М.Херсковіц та інші, а результатом цих досліджень стало виділення донорської та реципієнтні груп в міжкультурному контексті [3, с.115]. У «Меморандумі про вивчення акультурації» під акультурацією «розуміються ті явища, які мають місце, коли групи індивідуумів з різними культурами вступають у довготривалий і безпосередній контакт, внаслідок чого змінюються початкові культурні моделі однієї або двох груп» [2, с.158].

Модерне пояснення теорії акультурації сформулював канадський етнограф Дж. Беррі, але на відміно від своїх попередників, у своїх працях він аналізує міжетнічні відносини не тільки в Північній Америці, але і в Західній Європі.

Згідно з Дж. Беррі, «акультурацію зумовлюють два одномірно діючі фактори, котрі впливають на вибір чотирьох основних стратегій. Цими факторами є збереження культури (якою мірою визначається необхідність підтримки культурної ідентичності) і участь в контактах (якою мірою меншості включаються в іншонаціональну культуру чи залишаються серед «своїх»). Залежно від варіантів відповідей на ці два основні питання Дж. Беррі визначив чотири стратегії акультурації: асиміляція, сегрегація, маргіналізація та інтеграція» [2, с. 115].

Інтеграція — це збереження етнокультурної ідентичності та самобутності мігрантів у процесі міжетнічної комунікації у широкому суспільному контексті [4, с. 23]. Культурна та етнічна інтеграція є тими процесами, які не залежать тільки від міграта. Однак, найважливішим інтеграційним чинником є чітке усвідомлення приналежності людини до конкретної меншини, це орієнтація на збереження власної культури, звичаїв, традицій, обрядів, мови та релігійних переконань.

Хом'як А. спираючись на дослідження німецьких науковців виділяє такі виміри інтеграції мігрантів у приймаюче суспільство, як:

культурна інтеграція, в рамках якої мігранти засвоюють мову і норми приймаючого суспільства;

структурна інтеграція, яка передбачає включення мігрантів у систему позицій і статусів приймаючого суспільства;

взаємодіюча інтеграція (interactive integration) включає в себе приватні стосунки людей та членство в первинних групах та мережах приймаючого суспільства, емпіричним показником якого є соціальний акт, дружба, партнерство, шлюби та членство у добровільних організаціях. Передумовою такого аспекту інтеграції є культурна інтеграція мігранта [6, с.141, 142]. Як правило, усі ці інтеграційні процеси взаємопереплітаються та вибудовуються поступово.

На інтеграцію української меншини в Трнаві та трнавському краю впливають різні чинники, а саме: економічні, політичні, соціальні, релігійні, мовні та інші. Ці чинники впливають на людей, переломлюються в їхній свідомості і набувають різноманітних форм – потреб, інтересів, установок, ціннісних орієнтацій, стереотипів, що формують їхню поведінку [5, с. 16]. Звісно, що в ідеалі, щоб усі елементи в процесі взаємодії зберігали рівновагу, тоді інтеграція членів меншини відбувається поступово та не травматично.

Варто відзначити, що для швидкої інтеграції новодоброї української меншини, яка прибула в Словацьку Республіку після повномасштабного вторгнення, словацьким урядом були створені належні умови. Насамперед це стосувалось мовної інтеграції. Адже саме мова є ключем до розуміння культури, звичаїв та традицій приймаючої сторони. Мовні курси були створені як за підтримки держави, так і за участі громадських, неурядових та релігійних організацій. Так, в Трnavі були створені декілька осередків для вивчення словацької мови, а саме: CPPR v Trnave (Центр допомоги родині), IOM Slovakia, Kultúrne centrum «Malý Berlín» (Культурний центр «Малий Берлін»), «Trnavská arcidiecézna charita», «Podporné centrum pre cudzincov v Trnave» (Центр підтримки для іноземців в Трnavі), де кожний бажаючий мав можливість вивчати мову. Однак, і станом на сьогодні, кількість бажаючих вивчати мову не зменшується. Важливим чинником інтеграційних мовних курсів є в тому, що окрім вивчення словацької мови, мігранти мають можливість розмовляти і практикувати українську. Також, дуже часто, мовні курси — осередок в якому є можливість налагодити зв'язки з іншими учасниками української меншини. Такий діалог сприяє кращому знайомству української меншини з словацьким мовним та культурним середовищем.

Структурна інтеграція української меншини в Трnavі, є відображенням інтеграційної політики Словацької республіки. Так, на певному етапі інтеграції, представники меншини відчували потребу своєї професійної реалізації в новому середовищі, а тому, значна частина українців розпочали процедуру нострифікації

дипломів. Звісно, Словаччина як держава має свої проблеми та потреби, одна з них, брак спеціалістів у медичній сфері, а тому витрати на нострифікацію медичних дипломів брала на себе словацька сторона, тоді як дипломи, що засвідчували інші спеціальності таких бонусів не мали. Проте варто зазначити, що такі перешкоди ще більше стимулюють членів меншини до активної діяльності, а тому поступово представники української меншини займають позиції не тільки мануальних працівників, але й відкривають власний бізнес, налагоджують зв'язки з словацькими партнерами, займають керуючі позиції.

Також, вагому роль в інтеграції української меншини відіграють особисті зв'язки між представниками різних генерацій української меншини в Трнаві та краї та словацькою комунітою. Взаємо залученість до проведення та організації подій, які популяризують українську культуру, традиції та звичаї, мистецьку спадщину, літературу, наукові досягнення. З однієї сторони, така залученість дає можливість зберігати зв'язок з власною культурою, а з іншої стає засобом інтеграції в нове культурне середовище.

Отож, інтеграція новодобої української меншини Трнави та трнавського краю — це багатоетапний та тривалий процес. Меншина одночасно намагається зберегти зв'язок зі своєю культурою та батьківщиною, адже вони в постійному передчутті сприятливих умов для повернення в Україну, але оскільки ці терміни не відомі, то і шукають шляхів інтеграції для комфортного проживання «тут і зараз».

1. Верлос Н. В. Проблеми розмежування рецепції права та правової акультурації: конституційно-правовий аспект. Юридичний науковий електронний журнал №5, 2020. Режим доступу: http://lsej.org.ua/5_2020/59.pdf
2. Данилюк І. В., Курапов А. О. Психологічні чинники вибору стратегії акультурації в юнацькому віці. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка. Том. ІХ, Загальна психологія. Етнічна психологія. Історична психологія. Вип. 9. 2016. Режим доступу: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v9/i9/22.pdf>
3. Євтух В. Б., Трощинський В. П., Галушко К. Ю. та ін. Етносоціологія: терміни та поняття. Навчальний посібник. К.: Видавництво УАННП “Фенікс”, 2003. 179 с.

4. Новосад К. Сучасні моделі дослідження міжнародної міграції // Грані, 2020. Т. 23, № 5. С. 15-27. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2020_23_5_4
5. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму [О.Г.Злобіна, М.О.Шульга, Л. Д. Бевзенко та ін.]. Київ: Інститут соціології НАН України, 2016. 276 с.
6. Хом'як А. Інтеграція мігрантів у Європейські суспільства: інтеграційна політика та громадська думка, Вісник НГУУ «КП». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3 (43) 2019. Режим доступу: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/195706/196051>

Лазарева Олександра,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

Лазарева Наталя,
Український державний університет
залізничного транспорту

ВПЛИВ РІВНЯ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДІАЛОГ КУЛЬТУР

Культура сучасного інформаційного суспільства надає науці роль провідного джерела змін. Саме наука визначає концепцію освіти, світогляд людини, соціальний устрій держави. Розвиток технологій через вплив на матеріальну культуру визначає соціальні зміни, є фактором соціального розвитку.

Головними як у створенні, так і в розповсюдженні сучасного культурного продукту, є досягнення в галузі інформаційних технологій та засобів зв'язку. Разом з тим, реальність впирається у протиріччя, одним з яких є інформаційна нерівність щодо можливостей доступу до сучасних технологій, зокрема Інтернету, чи ЗМІ між різними суспільствами та верствами населення через економічну відсталість деяких країн і регіонів у глобальному світі, що збільшує розрив між розвиненими країнами та рештою світу, між різними верствами населення всередині країн: багатими й бідними, молодими й людьми похилого віку, здоровими й інвалідами.

Різна швидкість соціальних змін в різних суспільствах – теорія культурного відставання [1] – була виявлена Уільямом Огберном: кожна культура має свій характерний темп розвитку. В зв'язку з цим, значні соціокультурні відмінності, що впливають на всі аспекти життя різних країн і народів, особливо гостро відчуються в питанні міжкультурної взаємодії, а саме в еволюції етнічних культур та впливу світової культури на їх розвиток.

Всі народи мають свої культурні й історичні витоки розвитку і кожна людина стоїть перед проблемою самоідентифікації на фоні великого різнобарв'я. Соціолог Карл Манхейм [2] охарактеризував це словами: «Чим більш індивідуалізовані люди, тим складніше досягти ідентифікації». Водночас, стабільність у суспільстві на пряму залежить від світосприйняття громадян, цінностей, що пропагуються в суспільстві. Народи мають свою власну, сформовану багатьма поколіннями, культурну свідомість. Закономірною тенденцією є усвідомлення себе в контексті історичного часу, орієнтуючись як на історико-культурні корені свого народу, так і

на світові соціально-культурні ідеали в умовах глобалізації та розширення міжнародних зв'язків.

Модернізація різних культур, що існують у світі, не є загальним процесом. Деякі суспільства трансформуються швидше, ніж інші, однак зазвичай зберігається культурна самобутність. При нівелюванні просторової недосяжності внаслідок розвитку інформаційних і комунікаційних технологій, взаємодія між народами різних цивілізацій посилюється, що веде до усвідомлення відмінності між культурами при спільності ідеалів в рамках глобальної цивілізації.

Поясненням причин виникнення проблем міжкультурної взаємодії є концепція Самуеля Гантінгтона, яка передбачає процес зіткнення цивілізацій, як культурних утворень, що об'єднують людей з певною культурою [3]. Уільям Огберн назвав це «культурним відставанням». Високий економічний розвиток окремих країн збільшує розрив між розвиненими країнами та рештою світу. У роботі «Занепад Європи» Освальд Шпенглер висунув ідею розвитку культури й цивілізації, які у фазі деградації призводять до занепаду і внутрішнього знищення системи, що характерно для високорозвинутих країн. Ті цивілізації, що не дійшли до технічного процвітання, можуть нищити культуру варварськими, антитехнологічними засобами [4]. Руйнування культурної основи та технологічне відставання призводять до конфлікту культур.

Проводячи паралелі із сьогоденням, можна відмітити варварське нищення України поширенням «руського мира» внаслідок імперських забаганок Росії. Розвиток подій в Україні демонструє війну нового типу, засновану на «змаганні стратегій знання», властивого сучасній цивілізації [1], що призводить до виникнення збройних конфліктів між державами різних «хвиль» розвитку.

Глобальні події, особливо такі руйнівні, як війна, мають значний негативний вплив на можливість діалогу між культурами, що призводить до поляризації суспільства, руйнує довіру між народами. Культурні відмінності стають елементами політичних маніпуляцій. Багато людей замикаються у собі під час історичних переломів. Ірраціональний спротив змінам є проблемою, яку відмічає Елвін Тоффлер [2]. Старі люди, наприклад, прагнуть повернення до минулого. Водночас, використання політики ностальгії є небезпечним явищем, що призводить до війн. Це перекликається з нашим сьогоденням, зокрема, прагнення Росії до повернення в СРСР є однією з головних ідей початку війни проти України. Масова культура, що культивувалась впродовж десятиліть, для багатьох стала заміною знищеній національній самобутності української культурної традиції,

втраті духовності та створила умови для відмови від своєї національної ідентичності на користь «советского народа».

Зараз людство знаходиться між етичними і моральними питаннями. Війни обмежують можливості для взаєморозуміння між людьми різних культур, агресивність та злобливість. На фоні збільшення проявів тероризму та кількості воєнних конфліктів проблема людства в збереженні ціннісного ядра. У світі, де існує безліч різних точок зору, вірувань і культурних напрямків, необхідним інструментом для досягнення взаєморозуміння є діалог культур. Розвиток обмежених територій при існуванні занепаду сусідніх є неможливим. Прикладів тому маса: Іран, Ліван, Афганістан, Росія тощо. Тож, лише рівність за розвитком соціальних, культурних і цивілізаційних цінностей може сприяти добросусідському розвитку та довготривалому мирному співіснуванню.

Література

1. Toffler A., Toffler H. War and Anti-war, Warner Books, New York, 1993, 388 p. ISBN 0-446-60259-0.
2. Toffler A. Future Shock, Bantam Books, 1970, 561 p. ISBN 0-553-27737-5.
3. Huntington S. P. The Clash of Civilizations? Foreign Affairs, Summer 1993, volume 72, number 3, pp. 22-49.
4. Spengler O. The Decline of the West, Oxford University Press, U.S.A.; Abridged edition, February 14, 1991, 486 p. ISBN-10: 0195066340, ISBN-13: 978-0195066340.

Лю Ко,

здобувач вищої освіти 3 курсу
кафедри культурології та філософії культури
Національного університету «Одеська політехніка»,
Науковий керівник: доктор філософії,
старший викладач
кафедри культурології та філософії культури – Лись Д. А.

ДІАЛОГ КУЛЬТУР МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЄМ: ПОДОЛАННЯ БАР'ЄРІВ, ПОБУДОВА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ТА МАЙБУТНІ ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному світі, де міжнародні відносини стають все більш важливими, культурні бар'єри можуть суттєво впливати на комунікацію між різними народами. Україна та Китай – це країни з багатими культурними традиціями, які мають різні підходи до спілкування [1]. Наше дослідження спрямоване на виявлення основних культурних бар'єрів, що виникають у процесі міжкультурної комунікації між українцями та китайцями. Нижче наведемо чотири основні питання, що стосуються культурних бар'єрів у спілкуванні:

1. *Мовні бар'єри.* Різниця в мовах часто призводить до незрозуміння. Мовні бар'єри включають такі аспекти, як порядок слів, структуру речень та вимову. Наприклад, в українській мові є літера «Р», яка відсутня у китайській мові, що робить її вивчення для китайців складним. З іншого боку, китайська мова має багато багатозначних слів, де однаковий звук в різних словах може мати різне значення, що ускладнює вивчення китайської мови для українців. Тональні особливості китайської мови можуть бути незрозумілі для українців, що веде до помилок у спілкуванні.

2. *Невербальна комунікація.* Жести, міміка та інші невербальні елементи комунікації можуть мати різні значення в різних культурах. Наприклад, у Китаї деякі жести можуть вважатися образливими, тоді як в Україні вони можуть бути прийнятними. В даному випадку хочеться поділитися своїм власним досвідом: коли я тільки приїхав в Україну, я не знав української мови, тому змушений був показувати пальцем на те, що хотів купити, і говорити «це і це». Це було викликане мовним бар'єром, але також і відсутністю знань про невербальні сигнали, які можуть бути сприйняті по-різному. В результаті цього я стикався з

непорозуміннями, але люди, як правило, проявляли терпіння і намагалися мені допомогти.

3. *Культурні цінності.* Українці та китайці мають різні культурні цінності, що впливають на їхню поведінку. Наприклад, в Китаї велике значення надається колективізму та повазі до старших, тоді як в Україні особиста свобода і індивідуалізм можуть мати вищий пріоритет. Це може призвести до конфліктів у спілкуванні, особливо в ділових відносинах.

4. *Стереотипи та упередження.* Стереотипи можуть перешкоджати ефективному спілкуванню. Уявлення про іншу культуру можуть бути спотвореними, що викликає недовіру та непорозуміння. Наприклад, в Україні можуть існувати певні стереотипи щодо китайців, які не відповідають дійсності, і навпаки.

Отже, необхідність створення комплексних міжкультурних платформ для комунікації, що могли б інтегрувати освітні, бізнесові та культурні аспекти, на наш погляд, є актуальним для подальшого розвитку цієї теми. Оскільки глобалізація продовжує поглиблювати співпрацю між різними країнами, зокрема між Україною та Китаєм. Такі платформи можуть стати важливим інструментом для подолання мовних та культурних бар'єрів [2]. Важливо також досліджувати вплив новітніх технологій, таких як штучний інтелект і автоматичний переклад, для спрощення міжкультурної комунікації, що відкриває нові можливості для бізнесу, науки та культурного обміну в майбутньому [3].

Таким чином, у процесі міжнародного співробітництва важливо усвідомлювати та враховувати культурні бар'єри, які можуть впливати на спілкування. Для покращення міжкультурного діалогу між українцями та китайцями необхідно проводити освітні програми, спрямовані на вивчення культурних особливостей і розвиток міжкультурної компетенції. Власний досвід показує, що розуміння культурних бар'єрів сприятиме зміцненню відносин між Україною та Китаєм і полегшить процес комунікації в різних сферах, таких як бізнес, наука та культура. Власний досвід показує, що слід приділяти особливу увагу труднощам, які пов'язано з мовними відмінностями, такими як тональність китайської мови та особливості української фонетики. Дослідження підкреслює важливість освітніх програм для підвищення міжкультурної компетенції, що може сприяти покращенню співпраці між Україною та Китаєм у сферах бізнесу, науки та культури.

1. Лись Д.А., Лю Шаньшань. Digital трансформація культури у сучасній комунікації Китаю. *The 3rd International scientific and practical conference «Modern research in science and education»* (November 9-11, 2023) BoScience Publisher, Chicago, USA. 2023. С. 758-767. ISBN 978-1-73981-123-5
2. Ting-Toomey S. *Communicating Across Cultures*. New York : The Guilford Press, 1999. 334 p.
3. Lewis R. D. *When Cultures Collide: Leading Across Cultures*. 3rd ed. Boston : Nicholas Brealey Publishing, 2006. 599 p.

Макода Світлана,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри культурології
Національного університету біоресурсів і
природокористування України

СОЦІАЛЬНО ВИХОВНІ АСПЕКТИ БАЛЬНОГО ТАНЦЮ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Виховання молоді засобами бального танцю в воєнний час може мати кілька важливих аспектів, зокрема:

Бальні танці можуть стати формою емоційної підтримки для молоді в умовах стресу та невизначеності. Танці дозволяють відволіктися від негативних думок, покращують настрій і загальне психоемоційне здоров'я.

У воєнний час молоді людям важливо підтримувати соціальні зв'язки. Бальні танці сприяють взаємодії, знайомству та формуванню нових дружніх зв'язків, що є особливо важливим у складні часи.

Танці — це чудовий спосіб підтримувати фізичну форму. Вони допомагають зміцнити тіло, покращити витривалість і координованість, що важливо для здоров'я молоді. Заняття бальними танцями можуть підкреслити культурні традиції та ідентичність, що в умовах війни може справляти важливий вплив на національну гордість.

Танці вимагають регулярних тренувань і самодисципліни, що може позитивно позначитися на вихованні молоді, формуючи в них відповідальність і цілеспрямованість.

Бальні танці можуть бути використані для організації благодійних виступів та заходів, що дозволяє молоді виявляти свою активність в психологічному відновленні і підтримці тих, хто постраждав від війни.

Загалом, виховання молоді засобами бального танцю в воєнний час може стати важливим інструментом для підтримки психологічного, соціального та культурного розвитку.

Соціально-естетичний розвиток молоді через парні танці, зокрема класичні бальні та латиноамериканські, має свої специфічні риси, які відрізняються в залежності від стилю танцю. Ось основні відмінності та особливості:

Особливості, притаманні класичному бальному танцю

1. Структура та форма: Класичні бальні танці, такі як вальс, танго, фокстрот, мають строго визначену структуру і формальні правила. Це сприяє розвитку дисципліни, відповідальності та поваги до традицій танцю.

2. Етикет і манери: Класичні бальні танці акцентують увагу на етикеті та манерах. Молодь вчиться дотримуватися певних соціальних норм, що позитивно впливає на їхню соціальну адаптацію та поведінку в суспільстві.

3. Естетика та виразність: Класичні танці наголошують на елегантності та стилі, що формує почуття естетики у молоді. Учасники вчать вкладати емоції та виразність у свою техніку, що сприяє розвитку творчого мислення.

4. Фізичний розвиток: Танці вимагають фізичної підготовки, гнучкості та витривалості, що допомагає молодим людям піклуватися про своє здоров'я і фізичну форму.

Особливості латиноамериканських танців

1. Енергія та імпровізація: Латиноамериканські танці, такі як румба, ча-ча-ча, самба, більш експресивні та енергійні. Вони дозволяють молоді виявляти свою індивідуальність, частіше вдаючись до імпровізації й особистого вираження.

2. Культурне різноманіття: Латиноамериканські танці відображають багатство культур різних країн, що сприяє розумінню культурної різноманітності та заохочує молодь до вивчення та прийняття інших культур.

3. Соціальна взаємодія: Латиноамериканські танці часто виконуються в соціальних контекстах, таких як вечірки і танцювальні шоу. Це створює більше можливостей для спілкування і налагодження зв'язків серед молоді.

4. Впевненість у собі: Завдяки акценту на самовираженні та енергії, латиноамериканські танці можуть допомогти молоді розвинути впевненість у собі, покращуючи їхні соціальні навички.

Не можливо не звернути увагу і на естетичне виховання молоді через парні латиноамериканські танці. Ось кілька ключових напрямків, які підкреслюють його важливість:

1. Розвиток естетичного смаку: Латинські танці, такі як сальса, румба, ча-ча-ча, не тільки вчать молодь техніці танцю, але й сприяють формуванню естетичного смаку. Молоді люди вчать оцінювати красу рухів, костюмів та музики.

2. Емоційний вираз: Танці дозволяють молоді виявляти свої емоції, відчуття і переживання через рухи. Це допомагає розвивати креативність та самовираження.

3. Розуміння ритму та музики: Латинські танці включають різні ритми та стилі. Молоді танцюристи вчаться дотримуватися ритму, що сприяє їхньому музичному розвитку й розумінню музики.

4. Співпраця та комунікація: Парні танці вимагають тісної взаємодії з партнером. Це розвиває вміння співпрацювати, слухати й розуміти один одного, сприяючи формуванню соціальних навичок.

5. Фізична активність: Латинські танці є активними та енергійними, що сприяє поліпшенню фізичної підготовки молоді, розвитку витривалості, гнучкості та координації.

6. Формування культурної ідентичності: Латинські танці відображають багатий культурний спадок різних країн Латинської Америки. Заняття такими танцями допомагають молоді знайомитися з культурними традиціями, що розширює їхній кругозір.

7. Психологічний комфорт: Танці можуть слугувати формою терапії, дозволяючи молодим людям відволікатися від щоденних проблем і стресів, підвищуючи загальний рівень щастя і задоволення.

Усього цього досягають через організацію танцювальних гуртків, навчальні курси, конкурси та виступи, які сприяють всебічному розвитку молоді одразу в кількох напрямках.

Слід також відзначити, що використання бальних танців для соціальної комунікації має численні переваги та можливості. Ось кілька ключових аспектів, як бальні танці можуть сприяти соціальній взаємодії:

Формування соціальних зв'язків: Бальні танці зазвичай виконуються парами або групами, що створює нагоду для знайомства нових людей і розвитку дружніх зв'язків. Це особливо важливо для молоді, яка лише починає формувати своє соціальне оточення.

Надання комунікативних навичок: Танці вчать основам невербальної комунікації, таким як мовлення тілом, жестами і виразами обличчя. Це допомагає учасникам краще розуміти один одного та ефективно взаємодіяти.

Співпраця та взаємодія: Партнерські танці вимагають злагодженої роботи між партнерами. Це формує такі якості, як довіра, повага і терпіння – важливі елементи успішної соціальної комунікації.

Культурний обмін: Бальні танці є частиною світової культурної спадщини. Вони можуть слугувати платформою для обміну культурними традиціями між різними людьми і групами, що сприяє розумінню і прийняттю різноманітності.

Організація заходів і конкурсів: Бальні танці часто включають участь у конкурсах, показах та інших культурних заходах. Це допомагає залучити громадськість, створює можливості для спілкування та об'єднує людей зі спільними інтересами.

Вдосконалення навичок роботи в команді: Багато видів бальних танців передбачають участь у групових виступах, що розвиває вміння працювати в команді і спільно досягати мети.

Зниження соціальних бар'єрів: Бальні танці можуть об'єднувати людей з різних соціальних, культурних та економічних прошарків. Це створює рівні можливості для взаємодії, знижуючи бар'єри та стереотипи.

Підвищення впевненості у собі: Участь у бальних танцях, особливо в різних конкурсних виступах, допомагає розвинути змагальні навички, впевненість у собі. Це позитивно впливає на соціальні навички й дозволяє легше комунікувати з іншими.

Вище наведені аспекти свідчать про те, що бальні танці є не лише формою мистецтва, але й потужним інструментом для розвитку соціальної комунікації, який може мати позитивний вплив на особистісний та соціальний розвиток молоді.

Обидва стилі танців сприяють соціально-естетичному розвитку молоді, проте роблять це через різні підходи. Класичні бальні танці акцентують увагу на структурі та етикеті, формуючи дисципліну і вихованість. Латиноамериканські танці, навпаки, зосереджуються на емоціях, енергії і самовираженні, що сприяє соціальному спілкуванню і культурному обміну. Відтак, молодь, займаючись обома стилями, має можливість отримати різноманітний досвід, який сприятиме їхньому всебічному розвитку і соціальній адаптації.

1. Білорус О.Г. Загрози, виклики та імперативи глобалізації світового розвитку // Наука та наукознавство. – 2001. – № 3. – С.24-36
2. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць / за ред. О.А.Дубасенюк, Н.Г.Сидорчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І Франка, 2012. - С. 368-374.
3. Кірсанов В.В. Танець як засіб рекреації / В.В. Кірсанов // Вісник КНУКіМ: Мистецтвознавство. – 2002. – № 5. – С. 45-56.

Мельник Надія,

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри готельно-ресторанної та
курортної справи
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Єрмо Ірина,

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри готельно-ресторанної справи,
туризму і рекреації
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Качаровський Роман,

магістр географії,
старший лаборант кафедри
економічної та соціальної географії
географічного факультету
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

НОВІТНІ ЕКСПОЗИЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ МУЗЕЮ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА КОРСАКІВ У КОНТЕКСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ МІСТА ЛУЦЬКА

Музейні експозиції сучасності формують базу для задоволення потреб туристів при дослідженні культурної спадщини регіону. На передній план виходить відображення здобутків минулих поколінь, відтворення їх матеріальних та духовних надбань, в основу яких покладено вивчення історії традицій та побуту наших пращурів з метою їх збереження та відтворення. Традиційні музеї, що мають чітку градацію та поділ за напрямками діяльності стараються за допомогою своєї колекції раритетів відобразити певний галузевий напрямок або комплексний підхід у забезпеченні розвитку пізнавального туризму. Проте, з кожним роком музейним установам все важче стає зацікавити потенційних відвідувачів

експозицій. Для збільшення відвідуваності застосовуються різні трансформаційні заходи, такі як проведення у музеях широкої рекламної кампанії, створення веб-сайтів, 3-D екскурсій, продаж сувенірної продукції, переклад табличок з назвами експонатів кількома іноземними мовами, побудова пандусів та ліфтів підйомників, супровід експонатів аудіо-рядом та здійснення написів мовою Брайля, останні три позиції істотно розширюють можливості до музейних колекцій осіб з інвалідністю та людей з особливими потребами [2–4].

Ще одним дієвим способом зацікавлення потенційних туристів є створення нетипових, ексклюзивних і оригінального напрямку музеїв, до яких можна віднести й Музей сучасного українського мистецтва Корсаків, що знаходиться у місті Луцьку Волинської області, на території Культурно-розважального центру «Адреналін Сіті». Його загальна площа становить 5 000 м², а постійна експозиція — 3 000 м². Головним фундатором та натхненником створення першого в Україні світового рівня музею сучасного українського мистецтва стала родина Корсаків. Його урочисте відкриття відбулося 24 серпня 2018 року. Він створений з метою розвитку духовності нації, пропагування українського мистецтва у світі шляхом презентації яскравих творчих здобутків художньої культури ХХ століття, знайомства відвідувачів з сучасним мистецтвом через авторські проекти, інсталяції, перформанси. Ідейним початком створення приватного музею стала Галерея сучасного мистецтва «Арт-кафедра», яка відкрилась у квітні 2014 року і за час своєї роботи провела десятки виставок, культурно-мистецьких суаре, творчих конкурсів. У 2016 році Галерея виступила організатором мистецького форуму “WestArt Forum UA” та співорганізатором фестивалю сучасного урбаністичного мистецтва “Поліхрома”. У липні 2018 року відкрито Художньо-меморіальний музей Миколи Кумановського, який став структурним підрозділом Музею [5].

Колекція музею налічує понад 800 арт-об’єктів, авторами яких є понад 100 видатних митців. До неї належить живопис, графіка, скульптура, інсталяція, відео-арт – тут зібрана колекція творів мистецтва найкращих українських авторів ХХ–ХХІ століть [5].

До складу музейного комплексу входять : *музей сучасного українського мистецтва Корсаків (2 000 м²)* - досліджує генезу сучасного українського мистецтва та показує джерела виникнення його напрямків. Дозволяє читати історію по новому, актуалізуючи на тому, що було витіснено та подавлено, але мало право на життя. Актуалізує український нонконформізм як унікальне мистецьке явище у світовому масштабі та національну гордість. Демонструє

різноманіття напрямків та здобутків українського постмодернізму; *художньо-меморіальний музей Миколи Кумановського* - фіксує у просторі та часі справу життя талановитої та непересічної особи-стості – мистця від Бога. Демонструє меморіальні речі художника: офортний станок, пензлі, мастихін, старий мольберт, на якому – останнє незавершене полотно. Змушує заглибитись у символічну суть митця й усвідомити, яка виразна, трепетна і яскрава особистість жила поміж нас і намагалася відтворити в художніх образах, складних сюжетних композиціях драматичні імпульси доби; *змінна експозиція* (460 м²) представляє творчість кращих вітчизняних та закордонних митців; реалізує освітні програми; надає можливість придбати роботи, що виставляються; галерея стріт-арту «ПоліхромА» - стимулює створення нових мистецьких осередків та арт-об'єктів; забезпечує розвиток сучасного урбаністичного мистецтва та промоцію молодих художників; *бібліотека мистецької літератури*; *дві конференц-зали (кінозали)* на 200 та 145 посадкових місць [5].

Нині найбільшою родзинкою музею є масштабний артпроект «Космогонія», який об'єднав філософію та мистецтво в унікальній подорожі через час і простір. На сьогодні це – найбільша картина (рис.1) у світі, площею понад 2 000 м², яку створювали два роки, та глибоке занурення у світ роздумів про добро і зло, людину і Всесвіт. Автором ідеї та куратором артпроекту є Віктор Корсак. Створив картину художник та скульптор Петро Антип. Митець родом з Горлівки Донецької області, після 2014 року виїхав на Київщину через війну. Від початку повномасштабного вторгнення живе у Луцьку. Грандіозна мистецька подія національного масштабу – його презентація відбулася 28 вересня 2024 року [1; 5-6].

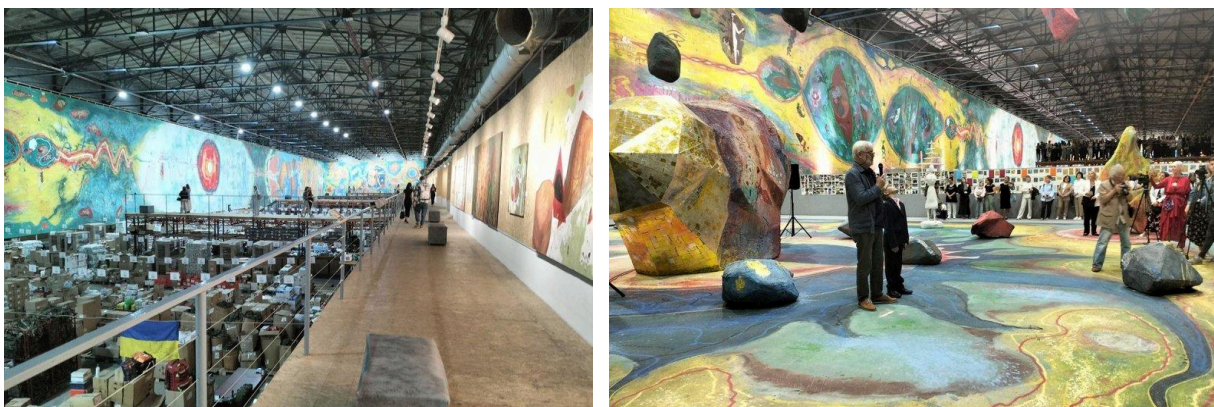

Рис.1. «Космогонія» [1; 5-6].

Проект «Космогонія» є продовженням місії Музею сучасного українського мистецтва Корсаків – популяризації українського мистецтва у світі, рефлексії сьогодення та створення майбутнього.

Досить широка та цікава програма виставкової, освітньої, наукової-дослідницької та видавничої діяльності, яку проводить Музей сучасного українського мистецтва Корсаків, відображає актуальні процеси в українській культурі та відкриває можливості для публічного діалогу і створення нових творів. Музейна установа істотно підвищує туристичну привабливість обласного центра Волині, є новітньою та перспективною туристичною атракцією міста.

1. Волинські новини. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/naybilsha-kartyna-u-sviti-v-lutsku-pr-ezentuiut-proyekt-kosmohoniia/>
2. Карпюк З. К., Антипюк О. В., Качаровський Р. Є. Історико-культурний потенціал музейної мережі у розвитку туристично-рекреаційного комплексу Волинської області. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2021. № 3/4 (80/81). С. 55–64. DOI : 10.17721/1728-2721.2021.80-81.10. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20347>
3. Ковальчук Є. Музеї у сучасному світі : розробка наукової концепції. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк, 2012. Вип. 3. С. 17–22.
4. Маньковська Руслана. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку. *Краєзнавство*. 2013. № 3. С. 75–84.
5. Музей сучасного українського мистецтва Корсаків. URL: <https://msumk.com>.
6. Суспільне Луцьк. URL: <https://suspilne.media/lutsk/846689-proekt-kosmogonia-u-lutsku-vstanoviv-nacionalnij-rekord-najbilsa-kartina-suspilne-videonovini/>

Миколайчук Дар'я,

студентка Хмельницького університету

управління та права

імені Леоніда Юзькова

ЕТИКЕТ У ДІЛОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Глобалізаційні процеси впливають не тільки на політику та економіку країн, а й також на характер людського спілкування, яке набуває нових форм і розв'язує нові актуальні завдання. Поширення міжнародних взаємовідносин і поглиблене вивчення іноземних мов зумовлюють інтерес до міжкультурної комунікації як наукової і практичної галузі, що нині переживає стрімкий розвиток у всьому світі.

Завданням міжкультурної комунікації є формування міжкультурної компетентності, необхідних знань про різні народи та культури з метою уникнення міжетнічних і міжкультурних конфліктів та встановлення комфортних умов спілкування в різних сферах та життєвих ситуаціях.[1]

Етикет ділового спілкування — це встановлені загальнообов'язкові, але змінювані з часом правила поведінки, звичаї та певні соціальні норми, використання яких необхідне при ділових відносинах і в особистому спілкуванні.

Невербальна поведінка надає співрозмовнику більше інформації, ніж мовлення. Психологи стверджують, що на невербальні сигнали припадає понад 50% інформації, яку отримує мозок. Поза, жести, зоровий контакт можуть зіграти вирішальне значення і вплинути на хід і успіх важливої зустрічі.[2]

Етикет у діловій українській мові відіграє важливу роль як інструмент міжкультурної комунікації, допомагаючи встановлювати взаєморозуміння та довіру між партнерами з різних культур.

У сучасному діловому світі широкі знання у певній сфері діяльності не завжди достатні для досягнення успіху. Надзвичайно важливими є також вміння співпрацювати з іншими, демонструючи при цьому хороші манери та здатність створювати робочу обстановку, у якій кожен відчуває себе комфортно, а отже, має можливість максимально сконцентруватися на справі. Без такого вміння можна просто втратити свій бізнес.

В основі українського ділового етикету лежать такі принципи, як ввічливість, повага до співрозмовника, чіткість та формальність у вираженні

думок, вдумливе врахування думок, почуттів та інтересів інших індивідів. Ці характеристики сприяють ефективному спілкуванню, особливо у взаємодії з іноземними партнерами, де увага до культурних відмінностей є вирішальним фактором для успіху. [3]

Під час офіційних зустрічей та переговорів важливо дотримуватись таких елементів етикету, як чітке структурування мови, уникнення надмірної емоційності та використання форм звертання, що відповідають рівню формальності події. Ці аспекти формують у партнерів позитивне враження про надійність і професіоналізм українських представників. У випадку письмової кореспонденції важливими є офіційний тон, уникаючи надмірної фамільярності, і структурованість повідомлень. [3]

Також суттєвою частиною української ділової комунікації є надання великого значення дотриманню термінів, домовленостей та виконанню обіцянок, що формує позитивний імідж у міжнародних відносинах.

Іншою важливою рисою є адаптація українських компаній до специфіки культурних норм різних країн, що дозволяє налагоджувати міцні ділові стосунки. Наприклад, під час спілкування з європейськими чи азійськими партнерами, українські бізнесмени враховують їхні традиції ведення бізнесу та адаптують свою поведінку відповідно до цих норм.

Таким чином, діловий етикет української мови служить не лише інструментом міжособистісної взаємодії, але й ефективним способом побудови довготривалих партнерських відносин у міжнародній бізнес-спільноті.

Отже, етикет у діловій українській мові є потужним інструментом для забезпечення ефективної міжкультурної комунікації, допомагаючи подолати мовні та культурні бар'єри в міжнародному бізнесі та взаємодій. Дотримання формальності, чіткість у вираженні думок, повага до ієрархії та відповідальність у ділових домовленостях сприяють формуванню позитивних іміджу українських представників на міжнародній арені. Водночас, розуміння культурних відмінностей, таких як різниця у стилях комунікації дозволяє адаптувати український діловий етикет для успішного співробітництва з представниками інших культур. Спільні риси, до прикладу, такі як повага до статусу та офіційність, допомагають інтегрувати український бізнес у глобальне середовище, тоді як унікальні риси зберігають його культурну ідентичність. Вивчення та вдосконалення етикету в діловій комунікації стає важливим кроком для налагодження довготривалих партнерських відносин у міжнародному контексті.

1. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. Навчальний посібник. Київ Видавничий центр «Академія» 2012. С. 11-17. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Shavkun/0039633.pdf>
2. Діловий етикет: принципи спілкування з партнерами. 16.03.2021. Школа Бізнесу Нова Пошта. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/dilovij-etiket-printsipi-spilkuvannya-z-partnerami>
3. Фаховий коледж бізнесу та харчових технологій. Лекція 7. Поняття про діловий етикет, його форми і правила. С. 2-8. URL: https://tk.znu.edu.ua/nmk/Etika_biz_lec7.pdf

Мирошніченко Владислав,

бакалавр культурології

Львівського Національного університету

Імені Івана Франка

Науковий керівник:

кандидат філософських наук,

доцент Ліщинська-Милян О. І.

СЕМЕНКО ЯК ЗАЧИНATEЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ФУТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

У 30-ті роки минулого століття сталінський режим штучно вилучив письменників з історії літератури, а їхні твори знищили або ж зберігали під пильним наглядом КДБ. Це «Розстріляне відродження» - покоління українських митців 20-30-х років ХХ століття, які привнесли нові бачення і дали новий поштовх для української культури, проте були знищені терором радянської влади. Інтелектуали за короткий час політики українізації заклали основи для майбутніх поколінь митців. Головним у світогляді «Розстріляного відродження» були бунт та щира беззаперечна віра у власні ідеали. У літературу його представники привнесли кілька новаторських напрямків.

Український мистецький авангард початку ХХ століття утверджувався гучно, весело й епатажно [1]. Найяскравішими були футуристи. Боролися зі старосвітським реалізмом, із класикою, скидали з п'єдесталів авторитетів, відмовлялися від вчителів. Революційна дійсність здавалася найкращим середовищем для тотального переоцінення. Футуристи збагатили поезію новим звучанням, темами, формами, експериментаторством. Твори та імена видатних представників футуризму в Україні – Михайля Семенка, Гео Шкурупія, Миколи Скуби, Олекси Влизька – сьогодні повертаються до читачів.

Футуризм – це мистецтво антигуманізму, яке відбиває час техніки. Напрямок футуризму можна виразити трьома «М»: місто, машина, маса. Головні риси футуризму: нове мистецтво зовсім не цікавиться людиною і для нього типовий динамізм, опоетизування руху, швидкості, зорові пошуки засобів зображення руху, бо зупинка - це зло. І футуристи динамізували свої художні тексти: записували їх без розділових знаків, великих і малих літер.

Український футуризм розвивався в європейському дусі, демонстрував чудові оригінальні тексти, тому не мав майбутнього в радянській тоталітарній державі [3]. Згодом футуризм почав політизуватися. Футуристи прагнули перебудувати дійсність за допомогою дієвої для того ідеології — слова. Ігри з тоталітарними режимами ставали небезпечними.

Майже всі помітні авангардистські проекти ініціювала одна людина — невтомний Михайль Семенко, трагічна та водночас яскрава постать, зачинатель футуризму в українській літературі, представник «Розстріляного відродження». Поет, засновник і теоретик футуризму в Україні, організатор багатьох футуристичних угруповань та редактор видань. Модернізував українську лірику урбаністичною тематикою, сміливими експериментами з формою вірша, запровадив епатажні образи й творив нові слова, що відбивали індустріалізовану добу.

Народився Михайль Семенко в селі Кибинці, що на Полтавщині, у родині письменниці Марії Степанівни (псевдонім Марія Проскурівна) та Василя Леонтійовича, який працював волосним писарем. У чотири роки майбутній поет почав читати й писати, згодом вивчився грати на скрипці. Закінчивши Хорольську гімназію, навчався в Миргородському та Курському реальних училищах[4]. З 1911-го року — студент Петербурзького медичного університету. Саме там він захопився футуристичними поезіями та почав писати перші вірші [4]. 1913-го року вийшла його перша збірка *Prelude*, зразок романсово-релігійної лірики, яку він назвав "пробою пера", а вірші — "солодкими, трагічними й поганими".

1914-го року разом із художниками Василем Семенком (рідний брат) та Павлом Ковжуном заснував перше футуристичне об'єднання "Кверо". Тоді ж вийшли збірки "Кверофутуризм", "Дерзання", які відзначаються символізмом, метафоричною грою образів, використанням іронії та самоіронії, а також агресивністю, епатажем і драматичним патетизмом.

Починається новий етап творчості — поет частіше вдається до імпресіонізму, експериментує зі словом, формою, звуками. Яскравий приклад - вірш "Місто".

1916-го року Семенка мобілізували до армії, де служив військовим телеграфістом та познайомився зі своєю майбутньою дружиною Лідією Горенко, яка стала для нього справжньою музою.

1918-й рік був надзвичайно плідним для поета. Він видав дев'ять збірок віршів, з яких "П'єро задається" та "П'єро кохає" є символістськими. А цикл

"Осіньна рана" є свідченням його почуттів до дружини. У цих віршах поет вживає нові творчі рішення та мотиви.

1919-го року вийшли збірки "Г'єро мертвопетлює", "В садах безрозних", *Blot-notes*, поема "Ліліт". Цей період став революційним у творчості Михайля Семенка: він розробив футуристичну теорію та деканонізував культ у мистецтві.

Рання футуристична творчість Семенка насичена урбаністичними й мариністичними мотивами й сюжетами, відзначається мовними і формальними експериментами. Не зважаючи на пропаговану ним деструкцію форми й відкидання класичних і тогочасних літературних надбань, зокрема спадщини Шевченка, Олесея, Вороного, Семенко мав значний вплив на розвиток української модерної поезії 1920-х років.

1920-й - видав разом з М. Любченком і О. Слісаренком «Альманах трьох»; 1921-й — збірку «Проміння погроз»; тоді ж організував «Ударну групу поетів-футуристів», перейменовану на асоціацію панфутуристів «Аспанфут» (1922—1924), кредо й маніфести якої були проголошені в альманасі «Семафор у майбутнє» (1922) і газеті «Катафалк искусства» (1922). Відчувши літературну критику, Семенко перейшов до «лівого фронту» («УкрЛЕФ») і перетворив «Аспанфут» на «Комункульт» (1924).

У 1924-му видав збірку "Кобзар", наголосивши, що: "То був "Кобзар" однієї епохи, а це — іншої". Поет наполягав: "Там, де є культ, немає мистецтва". Його епатажні експерименти, неетичність до генія української літератури призвели до скандалу в національному письменстві та кризи в українському футуризмі [5, С. 426 - 430].

1926-го року, зіткнувшись з нерозумінням свого таланту, Семенко поїхав до Одеської кіностудії працювати літредактором і писати сценарії до фільмів. Там він зустрів Наталію Ужвій, яка стала його другою дружиною.

У 1927-му році Семенко втілював у Харкові один із найкращих своїх проєктів — створив угруповання футуристів "Нова генерація" (письменники Гео Шкурупій, Дмитро Бузько, Леонід Скрипник, Олексій Полторацький, Олекса Влизько та художники Вадим Меллер, Анатолій Петрицький, та ін.) з часописом такої ж назви (1927—1930).

Наприкінці 20-х років під жорстким тиском уніфікації радянської літератури Семенко змушений був відмовитися від власної поетичної системи. Безжальний до мистецтва соцреалізм наказував писати "як усі" та вимагав дотримання

"єдиноправильних канонів" [2]. Семенко не писав дифіраμβів радянському режиму, але був змушений публічно зректися своїх колишніх позицій на поч. 30-х.

У квітні 1937 року в Києві Семенка заарештували і звинуватили у членстві в неіснуючій контрреволюційній організації. Також йому закидали спробу скинути Радянську владу в Україні за допомогою німецьких фашистів. Авторкою наклепу стала Наталія Ужвій. Через пів року ув'язнення і катувань, 23 жовтня 1937 року змученого Михайля Семенка розстріляли у підвалі Жовтневого палацу та поховали у братській могилі в Биківнянському лісі під Києвом разом з іншими розстріляними митцями. Зловорожий, шкідливий футуризм заборонили. Затаврували так, що кілька поколінь про нього взагалі не згадували. Втім наприкінці минулого століття молоді митці повернулися до гасел неоавангардизму, а Михайля Семенка назвали зразком для наслідування. Він був реабілітований посмертно.

Семенко увійшов в історію національного письменства як "фігура епохи", згуртував навколо себе літературні сили, привніс в українську літературу нову футуристичну теорію, нову тематику, нові форми [4]. Саме завдяки йому в українській словесності з'явився верлібр, який і нині дуже поширений. Михайль Семенко зробив великий внесок у розвиток української модерної поезії 1920-х років. Попри те, що Семенка було штучно вилучено з історії літератури, його вплив позначився на творчості Василя Голобородька, Сергія Жадана, Любові Якимчук та інших українських митців.

1. Агеєва Віра. Чому Семенко палив Шевченків "Кобзар"? URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/chomu-semenko-paliv-shevchenkiv-kobzar/>
2. Куліш Володимир. Слово про будинок «Слово» / Володимир Куліш; передм. Віри Агеєвої. – К. : Віхола, 2024. – 168 с. – (Серія «Життя»).
3. Ліцкевич Ольга. Імена репресованих футуристів повернуть в культурний контекст. URL: <https://suspilne.media/culture/125129-imena-represovanih-futuristiv-povernut-v-kulturnij-kontekst/>
4. Михайль Семенко: одіозний поет Розстріляного відродження. URL: <https://vogue.ua/article/culture/knigi/mihayl-semenko-odioznyi-poet-rozstriyanogo-vidrozhennya-50921.html>

5. Семків Р. Пригоди української літератури (від романтизму до постмодернізму) / Ростислав Семків. – К.: Темпора, 2023. – 688 с.

Найчук Антон,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри політології та філософії
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ПАРАДИГМАЛЬНІ ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

В II половині XX ст. у суспільному розвитку відбулися зміни, що відкрили нові перспективи для розвитку суспільства загалом й людини зокрема. Основними цивілізаційними тенденціями, які спонукали до цих змін та продовжуватимуть стверджуватися в XXI столітті є [1, с. 7-8]:

по-перше, тенденція до глобального суспільного розвитку, яка характеризується наступними рисами:

- зближенням націй, народів, держав, формування спільного економічного та інформаційного простору;
- залежністю розвитку кожної країни від здатності спілкуватися із світом, що спонукає до зближення характеру суспільних відносин у різних країнах світу на основі принципів толерантності (Декларація принципів толерантності, підписаної 16 листопада 1995 року в Парижі державами-членами ООН з питань освіти, науки і культури як для окремої держави, так й для всієї світової спільноти) [2];
- зміною сутності держави, частковою девальвацією суверенітету, яка змушена передавати частину своїх традиційних функцій міжнародним об'єднанням (Європейський союз, ООН);
- загостренням конкуренції між державами у простір якої потрапляють, на відміну від попередніх суспільств аграрного й індустріального, усі сфери суспільного життя.

Отже, тільки та держава зможе зайняти провідне місце в світі, яка зможе забезпечити свою діяльність в умовах розвитку нових технологій, що безпосередньо стимулює розвиток освіти і науки.

По-друге, набуття людством здатності до самознищення, що пов'язано з розвитком ядерних технологій та глобальними екологічними проблемами.

Вирішення даного питання потребує спільних зусиль: людина – держава – цивілізація.

По-третє, перехід людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій, що, на відміну від індустріального виробництва, значною мірою базується не на матеріальній, а на інтелектуальній власності, на знаннях як субстанції виробництва і визначаються рівнем людського розвитку в країні, станом наукового потенціалу нації. Це означає, що зростають потенційні можливості людини, а розвиток сутнісних сил починає перетворюватися на нагальну потребу особистості, реалізація якої викликає істотні перетворення у системі суспільних відносин. Духовний характер цієї потреби обумовлює відповідний характер засобів її задоволення, що визначають інтерес людини до розбудови засад буття, які отримують пріоритетне значення у суспільному розвитку та визначають загальний характер способу організації соціального життя як інформаційний.

Відповідно, суспільство стає дедалі більше людино-центристським. Індивідуальний розвиток людини, особистості за таких умов стає, з одного боку, основним показником прогресу, з другого – головною передумовою подальшого розвитку суспільства. Ось чому пріоритетними у XXI столітті стають наука як сфера, що продукує нові знання, і освіта, як сфера, що олюднює знання і насамперед, забезпечує індивідуальний розвиток людини [1, с. 8].

Метою дослідження виступають тенденції формування філософсько-педагогічною думкою парадигмальних основ розвитку науки, освіти у суспільстві XXI століття.

Перехід до нового типу організації соціального життя людей, отримав цілу низку назв. Так, наприклад, у Е. Тоффлер відзначає про суспільство „третьої хвилі”, Д. Белл – постіндустріальне суспільство”, за визначенням ЮНЕСКО – суспільство знань і т.ін. Але найбільш широке застосування сьогодні отримав термін „інформаційне суспільство”, що, як поняття, з’явилося в 80-ті рр. у зв’язку з мікроелектронною революцією. Даний процес не тільки зумовив новий виток цивілізаційного розвитку, а став поштовхом до нової хвилі глобалізації, основними складовими якої, у співвідношенні людина – наука – суспільство, стали:

по-перше, це зростання обсягів інформації, з якими людині доводиться мати справу;

по-друге, підвищення престижу освіти;

по-третє, зростання цінності інформації, яку людина залучає для своєї діяльності і життєвих потреб;

по-четверте, підвищення значення теоретичного знання та науки;
по-п'яте, початок формування багатомірної особистості.

Сьогодні стає очевидним, що класична модель освіти практично вичерпала себе: вона вже не відповідає вимогам, які висуваються до освіти новим суспільством. Необхідне радикальне переосмислення освітньої теорії і практики на базі нових теоретико-методологічних і світоглядних підходів з метою відновлення функціональності освітньої системи в умовах виникнення нових соціальних потреб.

У „новому гуманізмі” – соціальній доктрині Римського Клубу, центральною ідеєю виступає концепція „людської революції”, або „революції свідомості”, мета якої полягає в соціальній справедливості та дійсній самореалізації людини. „Нові гуманісти” проголосили формування нової світової культури, способу мислення і розуміння самої людини, її відносин з іншими людьми. Вони обґрунтували ідею про необхідність досягнення світової єдності, створення світового органу для керівництва усіма перетвореннями.

Відповідно, коли мова йде про становлення „інформаційного суспільства”, воно розуміється не тільки як етап технологічного розвитку, а як нова стадія духовного розвитку людства. Інформаційне суспільство вперше продукує у загальносоціальному обсязі такі риси суспільного буття, які вимагають нових підходів до формування структурно-функціональних та ціннісних компонентів суспільного організму [3, с. 206-208]. В першу чергу слід виділити ефективність використання інформації як основи технологічного процесу, що різко прискорює розвиток суспільства загалом і дозволяє за короткий час задовольнити основні проблеми всіх його членів. Тим самим, створюються засади для формування надматеріальної системи цінностей, де пріоритети належать не матеріальним інтересам і споживацьким орієнтирам, а оволодінню знанням і формуванню етичного підґрунтя взаємодії людей один з одним та з навколишнім світом – як природним, так і соціальним.

У своїй єдності ці дві фундаментальні риси інформаційного суспільства принципово по-новому визначають місце людини в соціальній системі:

по-перше, за рахунок створення єдиного глобалізаційного інформаційного простору, який базується на електронних інформаційних системах, нових соціальних та етичних форм міжособистісної взаємодії, людина отримує можливість звільнитися від будь-яких пут корпоративної залежності і повністю

реалізувати свою самобутність, як по відношенню до інших людей, так і до суспільства в цілому;

по-друге, в умовах інформаційного суспільства, основними джерелами розвитку суспільства стає саме індивідуальна творчість кожної людини, що зовсім по-новому ставить саму проблему взаємодії інтересів соціального розвитку та всебічного розвитку людини. Сьогодні, дана проблема розглядається з прагматичного боку: вкладати кошти в систему освіти вигідно, тому що з часом це приведе до підвищення економіки, а відповідно й до прискорення та поліпшення соціального розвитку. Щодо інформаційного суспільства, якщо взяти за зразок естетичний принцип Г.Маркузе [4, с. 106-124], то дана проблема просто перестане існувати, оскільки сам процес соціального розвитку буде тотожним інтегрованому цілому всебічного і гармонійного розвитку кожної особи.

Безперечно, таке суспільство – це перспектива. Проте принципи, які закладаються в сучасну систему освіти, що знаходиться на перехідному етапі від індустріального до інформаційного суспільства, мають скласти основу розбудови такого суспільства. Звідси постає одна із складових нової парадигми освіти – випереджаюча функція розвитку системи освіти в сучасному суспільстві. Функції системи освіти залишаються незмінними, проте сама система із периферійної в соціальній структурі перетворюється на пріоритетну, тому, що стає головним глобальним фактором розвитку людства. Пояснюється це в першу чергу якісно новими масштабами детермінуючого впливу системи освіти на формування реалій інформаційного суспільства, яке вперше визначається не стільки станом матеріального, скільки характером духовного виробництва і може стати реальністю тільки через розвиток відповідних тенденцій у суспільстві.

Таким чином, система освіти в рамках нової парадигми покликана функціонувати як безпосередній генератор нових соціальних реалій, що продукує соціальні зміни. А це надає системі освіти інтегруючого характеру, оскільки вона визначатиме структурні та функціональні характеристики майбутнього суспільства. Відповідно освітній контур, як інституційне функціонування певної системи цінностей, повинен охоплювати всі сфери життя, стати стержнем соціального розвитку загалом.

1. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). К.: Грамота, 2003. 216 с.

2. Декларація принципів толерантності. URL: <http://www.novadoba.org.ua/data/tolerance/declar.htm>.
3. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства. Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія: Навч. посіб. / [Упоряд. В.Лях]. К.: Либідь, 1996. С. 194-250.
4. Маркузе Г. Одномірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. посіб. / [Упоряд. В.Лях]. К.: Либідь, 1996. С. 87-134.

Овчаренко Тетяна,
кандидат культурології,
доцент кафедри культурології та філософії культури
Національного університету «Одеська політехніка»,
ORSID: 0000-0001-6315-1891

КУЛЬТУРА ВОІНА: ОСОБЛИВОСТІ ФІЛОСОФІЇ САМУРАЇВ ТА ДУХОВНИХ ТРАДИЦІЙ КОЗАЦТВА

Актуальність. В історії багатьох народів є випадки, коли тісно пов'язані між собою релігійні та військові процеси. На перший погляд це дві різні сфери діяльності людини, однак саме на підґрунті релігії виникали війни. Тому, можна вказувати на однакові завдання, функції та методи у військовій справі та релігійної системі, а звідси, можна стверджувати про взаємовплив цих двох компонентів. Головна мета в обох випадках є перемога (на війні це перемога над ворогом під час битви, а в релігії – це перемога над своїми гріхами).

Яскравим прикладом такого синтезу є культура Японії та України. Не зважаючи на те, що вони розвивалися в різних політичних, фінансових та культурних умовах, війна та релігія відігравали значну роль в житті японських самураїв та українських козаків.

Мета статті – розкрити філософію самураїв і козаків як касти воїнів, та показати філософію їх культурного та духовного життя.

Розглянемо ці дві культури за наступними ознаками:

1.*Хронологічні межі.* Можна робити висновок, що культура самураїв виникла раніше, але потім вони розвивалися паралельно.

2.*Лексичне значення термінів.* Тут є певні розбіжності, адже «Kazak» — це «вільна, незалежна людина», «шукач пригод», «бурлака», озброєна людина [1].

Слово «самурай» походить від японського слова «сабурай» («слуга»), що є похідним від дієслова «сабурау» («служити») [2]. Тобто на початку самураєм був слуга феодалів, правителів та інших видатних осіб. Зі спільного вони так само займали окреме місце в соціальній структурі суспільства, як і козаки.

3. *Тип культури, характер, цінності.* Японську культуру самураїв можна назвати «лицарською» та віднести її до «регіонального типу» культури. В ней були закладені філософські традиції та культура повсякденного життя японців.

Традиції самурайства, офіційно скасованої в 1867 році, були продовжені японськими солдатами, що вторглися в 1930-ті роки в Китай.

Українська культура теж є «лицарською», через козацтво, військовим і політичним центром якого в XVI-XVIII ст. була Запорізька Січ. Незважаючи на те, що в 1775 р. було знищено Запорізьку Січ, а в 1873 р. було скасовано самурайські привілеї, культурні цінності, які сформувалися всередині козацького і самурайського класів, існують і в наш час.

Центральними категоріями системи цінностей козаків були наступні: категорія «колективна воля», лицарство, кодекс козацької честі (як свобода, особиста гідність, добре ім'я, слава, відвага, самопожертва, вірність, дотримання публічно даного слова), принципів військового побратимства (засади братерської злагоди, єдності, взаємовиручки, вірності, дружби), поважати моральний закон «хліб-сіть», «козацький хліб» та поняття «товариства» (повсякденне життя).

4. *Традиції, звичаї та обряди.* Серед відомих традицій можна назвати традицію привітання, поцілунків та рукоштовнання, віддання поклонів. Основними є кодекс честі самураїв та кодекс честі козака (тут є певний збіг характеристик, які показують моральні та поведінкові якості самураїв та козаків). Бойове мистецтво представлено у самураїв дзюдо, карате, «бугей» («будо»), а у козаків – бойовий гопак. Хоча це завжди вважалося тільки чоловічим мистецтвом, однак в Україні відомо про відкриття експериментальної школи бойових мистецтв для жінок.

Обряд Харакірі існує тільки у самураїв, і це показує ставлення японцями до питань життя та смерті, і визначають різницю в релігійному вихованні. Можна визначити що незважаючи на різні підходи, традиції та загальну філософію культури, і самураї, і козаки мали велику витривалість, були мужніми, духовно розвиненими людьми.

5. *Етикет їжі та культура вживання продуктів.*

Чайна церемонія. Є ритуальною формою мистецтва. У Японії для цього ще в давнину почали будувати спеціальні чайні будиночки в чайних садах. Кімнати в яких проводили ці церемонії називали Тяшіцу. Сама церемонія– це ціла культура, знання, які передавались з покоління в покоління. Зараз відомо три найдавніших основних шкіл де навчають чайної церемонії. В цілому – це процес зустрічі гостей, який складається з ритуальних дійств з приготуванням зеленого чаю (мате).

Сам процес вживання їжі також має певні елементи та алгоритми дій. Сучасна алкогольна культура Японії базується на трьох основних напоях: пиво,

віскі і sake. Суспільством не засуджується пияцтво, але за умови, що вони не заважають іншим громадянам. Взагалі вони ведуть здоровий образ життя.

Улюбленими стравами запорожців були бринза – солений овечий сир і пастрома – в'ялене м'ясо. Козаки також сліdkували за своїм здоров'ям, тому кухня була проста, різноманітна, поживна і смачна. Цікавою є характеристика козаків, надана французьким інженером Бопланом, який довго працював в Україні. Він писав: «На зріст гарні, проворні, сильні [3]. З природи мають добре здоров'я. Від хвороби вмирають дуже рідко, хіба від старості». Про козаків народний погос каже, що вони «як діти – дай їм багато – все з'їдять, а дій мало – доволі будуть». Культу їжі не було, але і від смачної їжі не відмовлялися. Раціон харчування козаків був побудований на природній здоровій калорійній їжі та роздільному харчуванні. Серед традиційних ритуалів були виготовлення хліба та напоїв (квас, горілка).

6. *Зброя*. Самураї завжди виявляли найглибшу повагу до холодної зброї, в першу чергу, до меча. Меч був не тільки військовою зброєю, а й предметом ритуалів та церемоніалів. Крім вміння володіти мечем, японці знали мистецтво стрільби з лука (кю-дзюцу). Постріл у кю-дзюцу мав особливе сакральне навантаження. Основні принципи «правильного пострілу» – концентрація уваги, розслаблення тіла, контроль над диханням – точно відповідали дзен-буддійській практиці дзадзен, одним із завдань якої також було спустошення свідомості.

У самураїв було багато символів та правил, пов'язаних із зброєю. Матеріал виготовлення зброє також був коштовним та елітним. Цього не було в українців. Деякі види козацької зброї використовується на емблемах найвищого командування ЗСУ.

Висновок. Яскравим прикладом поєднання культури самураїв та українців є Козак-самурай Окабе Йошіхіко - громадський діяч, українознавець з Японії, президент Асоціації Українців Японії, професор університету Кобе Такуін, фахівець з економічних питань в системі державного управління. Він є доктор економічних наук, доктор історичних наук, генерал-полковник Українського реєстрового козацтва та просто щиро закоханий в Україну Японець

Йошіхіко-сама належить до древнього самурайського роду Окабе. Окабе Йошіхіко подорожує Україною з 1992 року. Серед схожих символів він називає Чорнобиль та Фукусіма. «Козаки та самураї – це найбільш ілюстративні сторінки військової історії України та Японії. Вони відомі своїми успішними військовими діями у минулому. А ще самураї й козаки дуже близькі по духу один одному» [4].

1. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / ред. Л. К. Артемева. К.: Наукова думка, 1985. Т.2. 495 с.
2. Stephen Turnbull. The Samurai: A Military History. Routledge, 1996. ISBN 978-1873410387
3. Січинський В. Чужинці про Україну. Львів: Світ, 1991. 129 с
4. Ольга Квасниця. Окабе ЙОШХІКО — про нашу країну в оптиці японського світу 10 жовтня 2019. Випуск №186-187, (2019). <https://m.day.kyiv.ua/.../ukrayina-druga-batkivshchyna>
5. Гійом Левассер де Боплан. Опис України. Руан, 1660 (переклад Я. І. Кравця, З. П. Борисюк). [Архівовано 6 жовтня 2010 у Wayback Machine].
6. Козацька етика // Сучасний словник з етики / М. Г. Торфул. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с. ISBN 978-966-485-156-2.
7. Сас П. М. Запорозьких козаків система цінностей // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2005. Т. 3 : Е — Й. 672 с. : іл. ISBN 966-00-0610-1.
8. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків / Д.І. Яворницький. Львів: Світ, 1990. 289 с.

Овчарук Ольга,
доктор культурології, професор,
професор кафедри психології
та гуманітарних дисциплін
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ПРАКТИК

Визнання значущості ролі культурного сектора, його самоцінності та соціальної значущості для інноваційного розвитку суспільства є ключовим чинником у формуванні дослідницьких стратегій Сполученого Королівства у галузі культури, адже її соціальна цінність визначається через вплив на освіту, здоров'я та суспільну згуртованість громадян країни. На досягнення цих завдань спрямована державна культурна політика та значний політичний інтерес з боку уряду, державних та недержавних організацій, бізнесу, громадянського суспільства. Це забезпечує реалізацію активних пошуків джерел фінансування для розвитку різних видів мистецтва, освітніх програм та культурно-мистецьких проєктів.

Однією з провідних державних інституцій Сполученого Королівства, що регулює діяльність у сфері культури, є Міністерство культури, медіа та спорту (Department for Culture, Media and Sport (DCMS)). Міністерство підтримує культуру, мистецтво, медіа, спорт, туризм, громадянське суспільство в усіх куточках країни й тим самим визначає провідну позицію Великобританії в цих сферах, що підкреслює важливість цих секторів для економіки, способу життя, репутації країни в усьому світі [3].

Слід відзначити, що у «Білій книзі культури» (The Culture White Paper) – документі, підготовленому за сприяння Міністерства культури, медіа та спорту, культура розглядається як потужний засіб пошкваллення розвитку суспільства, економіки на національному та місцевому рівнях, а пов'язана з нею креативна індустрія вважається однією з найкращих інвестицій, яка була зроблена британцями. Урядом визнаний вагомий внесок культури в економічний розвиток та ринок праці, освіту, покращення здоров'я та благополуччя громад, міст, регіонів

країни: «Культурні сектори вже є надзвичайно важливою частиною нашої економіки та суспільства. Ми знаємо, що інвестиції в культуру мають не лише величезну економічну цінність; вони також мають широкий спектр переваг, які торкаються нашого життя кожного дня. Ми бачимо який вплив має культура на освіту дітей, і ми починаємо краще розуміти глибокий взаємозв'язок між культурою, здоров'ям і благополуччям» [5].

Уряд Сполученого Королівства переконливо демонструє своє бачення стратегії розвитку та підтримки культури та мистецтв через спрямування діяльності та фінансування ряду державних інституцій. Серед них – Рада мистецтв Англії (Arts Council England), що є національною агенцією з розвитку креативності та культури, діє від імені держави та отримує фінансування від неї [2]. Частину коштів Рада отримує з бюджету, а також від Національної лотереї, яка є важливим джерелом доходу для культурного сектора. Рада мистецтв Англії виконує важливу функцію, яка полягає у створенні умов, за яких творчість та культура можуть процвітати по всій країні. За фінансової підтримки Ради здійснюються дослідження, надаються фахові експертні поради задля розвитку творчого та культурного сектору, а також для забезпечення умов та можливостей, де кожен може мати доступ до високоякісного культурного продукту та культурного досвіду.

Сформульована мета діяльності Ради має чіткий план реалізації, що представлений у Стратегії 2020-2030 «Давайте творити» («Let's Create») – документі, в якому сформульовано бачення майбутнього розвитку культури та культурно-мистецьких практик до 2030 року [4]. Ключові ідеї Стратегії визначені на основі її публічного обговорення з представниками громадськості, молоддю, митцями, кураторами та бібліотекарами, керівниками культурних організацій, а також працівниками місцевих та національних органів влади з багатьох актуальних питань розвитку та фінансування культурного сектору. Важливим положенням Стратегії є чітко артикульоване бачення сутності культури та творчості. Так, культура розглядається як сфера діяльності, пов'язана з різними формами мистецтва, серед яких: комбіновані види мистецтва, танець, бібліотеки, література, музеї, музика, театр, візуальне мистецтво, а також організації, що їх представляють. Поняття «творчість» застосовується для позначення процесу творення, виробництва або участі в культурі. Взяті разом, культура та творчість допомагають спільно творити, розуміти один одного, об'єднувати спільноти, відкривати для себе світ. Відтак, інвестиції у культуру та творчість можуть принести широкі соціальні переваги, через навички, які вони пропонують молоді

молодим людям та працівникам, економічне зростання, яке вони генерують, а також роль, яку вони відіграють у створенні здорових, згуртованих громад. У цілому, запропонована Радою мистецтв Англії Стратегія розвитку культури на 2020-2030 рр. покликана досягнути основної мети – щоб Англія зміцнила свою репутацію як одна з найкреативніших країн світу.

Дослідження та інновації Сполученого Королівства (UK Research and Innovation (UKRI)) є найбільшим державним органом, який інвестує в дослідження, щоб збагатити життя, стимулювати економічне зростання, створити робочі місця та надати високоякісні державні послуги по всій Великобританії [6]. До складу інституції входять декілька Рад, зокрема, Мистецька та гуманітарна дослідницька рада (Arts and Humanities Research Council (AHRC)), яка фінансує оригінальні дослідження світового рівня – від філософії до усіх видів мистецтва та креативних індустрій [1]. Усвідомлення того, що таке бути людиною, визначення її ролі серед викликів сьогодення та можливостями майбутнього – це широкий спектр проблем, які охоплюють сферу гуманітарних досліджень Ради. За останні п'ять років AHRC разом з UKRI надали близько 300 грантів у рамках Фонду досліджень глобальних викликів. Ці нагороди спираються на дослідницьку базу AHRC для вирішення проблем розвитку, які є глобальними викликами, включаючи скорочення бідності, глобальну охорону здоров'я, зміну клімату, стійкість, конфлікти, переміщення, інклюзивну освіту та швидку урбанізацію. Таким чином, людина та глобальні виклики, перед якими вона постала, а також культура як простір сучасних інновацій в мистецтві, освіті, науці, вивчення їх впливу на навколишнє середовище визначають стратегію сучасних гуманітарних досліджень.

Серед амбіційних міждисциплінарних досліджень особливу увагу привертають проекти, спрямовані на розробку новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту, та їх інтеграції у багатьох галузях та секторах Великобританії. Так, на дослідження штучного інтелекту з метою стимулювання трансформаційних інновацій «UK Research and Innovation» отримав від уряду Сполученого Королівства фінансування на 100 мільйонів фунтів стерлінгів. Ці дослідження дозволять сформувати Великобританії інноваційний підхід до регулювання штучного інтелекту, вивести країну в світові лідери як у безпеці штучного інтелекту, так і в його розробці [6].

Дослідження творчого потенціалу іммерсивних технологій в мистецтві (Immersive Arts), а також технологій віртуальної, доповненої та змішаної реальності є одним з пріоритетних напрямів діяльності Мистецької та

гуманітарної дослідницької ради. За її сприяння фінансується проект «Іммерсивне мистецтво», який спирається на досвід Великобританії у підтримці художників для розкриття творчого потенціалу новітніх технологій.

У цілому, дослідження у сфері інноваційних технологій мають значний вплив на розвиток широкого спектру мистецьких практик, дозволяють митцям розвивати навички їх застосування, сприяють економічному зростанню у сфері креативних індустрій.

1. Arts and Humanities Research Council (AHRC). URL: <https://www.ukri.org/councils/ahrc/>
2. Arts Council England. URL: <https://www.artscouncil.org.uk/>
3. Department for Culture, Media, Sport (DCMS). URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-culture-media-and-sport>
4. Strategy 2020-2030 «Let's Create»: Arts Council England. URL: <https://www.artscouncil.org.uk/lets-create/strategy-2020-2030>
5. The Culture White Paper. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a8149efe5274a2e8ab53297/DCMS_Arts_and_Culture_White_Paper_Accessible_version.pdf
6. UK Research and Innovation. URL: <https://www.ukri.org>

Олійник Іван,

здобувач Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка

Сулятицька Тетяна,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри політології та філософії
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

МОВНИЙ ЛАНДШАФТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: АНГЛІЦИЗМИ ЯК НОВІ РЕАЛІЇ

Глобалізаційні процеси ХХ-ХХІ століть спричинили інтенсивне проникнення англіцизмів у лексичний склад багатьох мов світу, зокрема й української. Процес запозичення – це не статичне явище, а динамічна взаємодія між мовами, що супроводжується складними культурними, соціальними та політичними трансформаціями. Українська мова, як й інші, опинилася у цьому мовному вихорі, що викликало як захоплення новими можливостями висловлювання, так і побоювання за збереження власної мовної ідентичності [5, с.16].

Як зазначає Стишов Олександр, кінець ХХ століття ознаменувався кардинальними змінами в статусі та функціонуванні української мови. З одного боку, вона набула статусу державної, що значно розширило сфери її застосування, з іншого боку, посилення інтеграційних процесів спричинило інтенсивне проникнення іншомовних елементів, зокрема англіцизмів [3, с. 28].

Англіцизми – це слова або словосполучення, запозичені з англійської мови. Їхнє масове використання в українській мові є наслідком глобалізаційних процесів, розвитку міжнародних економічних відносин та орієнтації України на європейські цінності. Англійська мова, як мова міжнародного спілкування, стала донором лексичних одиниць, які поповнюють словниковий запас українців [1, с. 30].

Глобальне домінування англійської мови – це результат комплексного впливу історичних, політичних, економічних та культурних факторів. Історичною передумовою такого становища стала експансія Британської імперії, яка сприяла

поширенню англійської мови на значних територіях. У ХХ-ХХІ століттях політичне та економічне лідерство США закріпило англійську мову як міжнародну мову спілкування. Проте, основною причиною поширення англійської мови є її функціональність. Вона стала мовою міжнародного спілкування в науці, освіті, бізнесі та технологіях. Набуття повноправного членства у світовому науковому співтоваристві практично неможливе без знання англійської мови. Мільйони людей з усього світу вивчають її саме з цією метою, оскільки вона є ключем для доступу до світових наукових досягнень та можливості брати участь у глобальних міжнародних дослідженнях. Саме через свою функціональність англійська мова стала джерелом численних запозичень для інших мов, у тому числі й для української. Цей процес, відомий як термінологічна експансія, є невід'ємною частиною глобалізації [4, с.182].

Англіцизми проникають у всі сфери нашого життя, від економіки та політики до культури і побуту. Особливо помітним є вплив англіцизмів на економічну лексику. Терміни «менеджмент», «бізнес», «маркетинг» стали невід'ємною частиною нашого лексикону, відображаючи перехід української економіки до ринкових відносин. У сфері інформаційних технологій англіцизми стали практично нормою. Слова «комп'ютер», «інтернет», «софт», «сайт» та багато інших стали звичними для кожного користувача мережі. Мода також не залишилася осторонь від цього процесу. Слова «боді», «ті-шорт», «джинси» міцно увійшли в наш гардероб, а поняття «тренд», «дизайнер» стали невід'ємною частиною сучасного життя. Культурна сфера також зазнала значного впливу англіцизмів. Терміни «шоу-бізнес», «реклама», «кіно» містять велику кількість запозичень, що свідчить про тісний зв'язок української культури із західною [2, с. 41].

Використання англіцизмів в українській мові – це дійсно серйозне та складне явище, яке потребує зваженого підходу. З одного боку, запозичення можуть збагатити нашу мову новими поняттями, особливо коли йдеться про нові технології та явища, для яких в українській мові ще не існує відповідників. Однак, з іншого боку, надмірне використання англіцизмів може призвести до негативних наслідків для нашої рідної мови.

Однією з найбільших проблем є витіснення українських слів та поява так званих «дублікатів». Наприклад, паралельне використання слів «офіс» та «контора» призводить до зайвої багатослівності й може ускладнити розуміння.

Крім того, поширення англіцизмів призводить до виникнення омонімів, тобто слів, що мають однакове звучання, але різне значення [2, с. 42].

Іншою проблемою є запозичення власних назв без перекладу. Це ускладнює розуміння тексту для тих, хто не володіє іноземною мовою і може призвести до втрати самотності української мови. Також, поширення штампів-варваризмів, таких як «no comment» чи «made in», свідчить про спроби імітації іншомовного колориту і може збіднити нашу мову [5, с. 64].

З метою збереження мовної самотності та оптимального використання англіцизмів в українській мові слід послідовно замінювати англіцизми українськими відповідниками там, де це можливо. Наприклад, замість «апдейт» використовувати «оновлення», замість «гаджет» – «пристрій». Необхідно заохочувати лінгвістів, письменників, журналістів та інших фахівців до розробки нових українських термінів, які адекватно відображатимуть сучасні реалії. В освітній процес слід впроваджувати курси, спрямовані на збереження мовної чистоти та розвиток мовної культури. Особливу увагу необхідно приділяти питанням використання англіцизмів. Слід активно популяризувати українську мову через різноманітні культурні заходи, такі як літературні фестивалі, конкурси, виставки. Важливо підтримувати українських митців та авторів, які творять українською мовою. Необхідно проводити наукові дослідження щодо впливу англіцизмів на українську мову та розробляти рекомендації для різних сфер суспільного життя [2, с. 95].

Запропоновані заходи спрямовані на збалансування потреб сучасного суспільства у використанні іншомовних термінів та збереження мовної самотності української нації. Тільки за умови комплексного підходу можна досягти оптимального співвідношення між інтернаціоналізацією мови та збереженням її національної специфіки.

Отже, англіцизми є невід'ємною частиною сучасної української мови, зумовленою процесами глобалізації та технологічним розвитком. Їхнє використання сприяє швидкому заповненню лексичних прогалів, однак надмірне запозичення може загрожувати мовній самотності. Для збереження балансу необхідно поєднувати збагачення мови новими термінами з активною роботою над створенням українських аналогів та популяризацією національної лексики. Глибоке дослідження соціолінгвістичних аспектів використання англіцизмів дозволить розробити ефективні стратегії збереження та розвитку української мови в умовах сучасного світу.

1. Багрій Г. Компаративний аналіз вживання англомовних запозичень у сучасних засобах масової інформації. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*. Вінниця, 2014. Вип. 20. С. 30.
2. Бережницька Х. Б. Молодіжний сленг як своєрідний засіб вербалізації явищ буття. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. 236 с.
3. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації): монографія. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.
4. Юрійчук Н. Д. Основні причини лексичних іншомовних запозичень. Відкриті еволюціонуючі системи. Київ: Таврійський національний університет ім. В. Вернадського, 2020. 424 с.
5. Ющук І. П. Запозичення з англійської мови. Київ : Либідь, 2006. 209 с.

Панчук Андрій,

здобувач магістерського ступеня
Національний університет «Острозька академія»

ПЕРСПЕКТИВА КОМУНІКАЦІЇ МІЖ РЕЛІГІЙНИМИ ТА НЕРЕЛІГІЙНИМИ СПІЛЬНОТАМИ

Наш світ глобалізується, і водночас, внаслідок глобалізації, створює все більше фронтів, на яких стикаються світогляди і цінності. Одним із визначників міжкультурної комунікації є релігія. Релігія здатна і створювати зіткнення в міжкультурній комунікації і допомагати налагоджувати її. Оскільки атеїзм все більше переважає як світогляд європейських громадян [1], а релігія і досі має безліч прихильників, необхідно знайти можливості для успішної комунікації між релігійними та нерелігійними спільнотами. Панівною релігією ж у Європі та Україні зокрема є християнство. Тому важливо знайти можливі спільні риси саме між християнським світоглядом та атеїстичним. Адже саме система цінностей є одним із основних факторів комунікації. Знайшовши спільні цінності, можна буде налагодити успішну комунікацію між спільнотами-представниками світоглядів, що забезпечить взаємоповагу для обох сторін комунікації і дозволить більш ефективно досягати спільних цілей.

Утворення атеїзму, як філософського руху

Атеїзм, як світогляд, є доволі старим поглядом на світ. Вже в V столітті н.е. є свідчення про людей, які називалися «атеїстами» [2]. Вони, всупереч культурним уставам, залишали поклоніння богам, що було досить великою революцією. Адже саме «боги», як вірилось зокрема у Стародавній Греції, керували прибутком, плодючістю, природою загалом, успіхом, міццю та іншими складовими життя людини. Не вірити у «богів» означало бути в серйозній меншості.

Але таке явище не було масовим у V столітті. Атеїзм, як масове явище і як цілий філософський рух почав зароджуватися значно пізніше, у час постреформації. А саме, він отримав своє обґрунтування та велику кількість прихильників під час доби Просвітництва. Просвітництво – це широка ідейна течія, яка об'єднана в переосмисленні Бога, природи, людини, влади і поступовому відході від політичного та релігійного абсолютизму [2]. В центрі цього руху стоїть поняття «свободи мислення», як протилежності до мислення обмеженого авторитарною державною чи церковною владою [3]. Ця епоха відіграла ключову

роль для становлення атеїзму, адже саме вона принесла концепт «вільного мислення». Філософи Просвітництва переоцінили ставлення до Біблії. Підставою для цієї переоцінки був «емпіризм», тобто підхід до пізнання на основі досвіду відчуттів, а не на основі прихильності до авторитету, в тому числі і «божественного». Внаслідок цього філософи просвітництва відділили від Біблії ті її частини, які не узгоджувалися із загальноприйнятими і самоочевидними фактами, які не можна підтвердити досвідом, як наприклад, воскресіння і саму богонатхненність Біблії.

Розкол між церквою та наукою

Як наслідок, релігія, яка раніше була рушієм науки і суспільних змін, зокрема під час Реформації, почала відколюватися від наукового світу. Церква почала асоціюватися із «зачиненим розумом» і установою, яка контролює своїх прихожан і тримає їх у темряві незнання. Цей розкол, який почався під час доби Просвітництва, лише продовжував збільшувати відстань між християнством і освіченістю в очах суспільства. І такий погляд, який строго відділяє релігію від науки, панує і сьогодні.

Але це ставить під загрозу продуктивну міжкультурну комунікацію. Адже якщо церква і справді займає «закриту» позицію, і розглядає сучасну людину, яка не приймає її догм, просто засліпленою і такою, яка не хоче приймати істину, то це може породити елемент зверхності. Суспільство ж може розглядати спільноту вірян, як аборигенів, які загубили свій розум, і яким марно й говорити будь-які раціональні доводи. І, на перший погляд, такий конфлікт виглядає справедливим в очах обох сторін, адже одні нібито є прибічниками сухого «розуму», який також здатен помилятися, в той час як інші просто «вірять» у божественні догмати, які ніяк не можна довести.

Помилкова дихотомія між вірою і розумом

Хоча такий конфлікт може виглядати справедливим, але і історія церкви, і історія європейської культури інакше оцінює стосунки між церквою та раціональністю. Свідчення цьому є, наприклад, праці цілого ряду філософів-теологів, як Августин, Ориген, Фома Аквінський, Ансельм Кентерберійський та багато інших. Але ці видатні постаті писали і формували суспільну думку надто давно. Варто звернутися до тих, хто писав праці пізніше, наприклад, якраз у час розколу християнства і раціональності. Такими були Ісак Ньютон, Джон Лок і Джонатан Едвардс. Із цього ряду теологів-філософів Джонатан Едвардс має одну особливість: він був водночас представником

консервативної протестантської течії – пуританізму, і разом з тим видатним філософом. Едвардс багато писав про необхідність і розуму і віри. Він писав: «Розум людини і свідомість – схожі на участь в божественній сутності»[4], це «найчеснотніша», «найвища» «складова людини, яка створена нашим Творцем, щоб керувати та підносити мислення, уяву і пристрасть, які були створені, щоб бути [його] слугами». Розум є необхідним, для того щоби людина могла вірувати взагалі, адже «Той, хто не розуміє, не може прийняти віру чи будь-яку іншу благодать, бо Бог поводить з людиною, як з розумною істотою; і коли віра проявляється, це не стосується чогось, про що вона не знає...». І коли Едвардс говорить про раціональність віри і докази для неї, він не відкидає її, як часто роблять християни, а навпаки каже, що «коли ми говоримо, що не слід вірити в щось без або всупереч розуму, мається на увазі, що ми не повинні погоджуватися з чимось без доказів або проти них, або без чогось, що свідчить про те, що річ є правдивою». Точно таку ж ідею підтримують решта філософів доби Просвітництва, для яких емпіричний доказовий метод був основоположним. В цьому ми бачимо, для Едвардса віра не може існувати без раціональності.

Це є правдою не лише для нього, як ніби представника нових ідей у теології внаслідок впливу Просвітництва. Це підтримує і «отець реформації» Жан Кальвін: «розум [до гріхопадіння] міг би досягти справжньої святості: природній порядок речей такий, що порядок вселенної має бути школою, в якій ми вчимося святості і з неї ми могли би переходити до вічного життя і цілковитої вірності»[5]. Тобто для Кальвіна розум є важливою складовою як для звичайного життя людини, так і для релігії.

Виходячи із даних роздумів, можна зробити висновок, що розділення розуму і віри, або науки і релігії, принаймні християнської, є штучним. Адже на думку цілого ряду теологів-філософів і Біблія і природа спонукає людину до мислення і до сприйняття тих фактів, які не суперечать глузду.

Застосування спільних цінностей для успішної комунікації

Отже розум є спільною цінністю як для християнської теології, так і для атеїзму. Звісно, це не є панацеєю: все ж існує безліч передумов, ідей та поглядів, які різняться. Але це прокладає міст, який уможлиблює продуктивну комунікацію між спільнотами християн і атеїзму. Це ставить такі задачі для представників цих спільнот: використовувати спільні ідеї задля досягнення консенсусу; шукати інші «точки», в яких їхні світогляди сходяться і таким чином розвивати міжкультурну

комунікацію; застосовувати спільні цінності задля покращення добробуту суспільства.

Висновки

В даній роботі було доведено, що раціональність, як основа світогляду, є спільною для класичної християнської теології і для філософії атеїзму. Це робить можливою успішну міжкультурну комунікацію між спільнотами, в яких панує християнство і атеїзм відповідно. Подальше питання, яке важливо дослідити – це наскільки сильно відповідає реальний світогляд людини до теоретичного, тобто, наскільки сильно представники християнства насправді цінують раціональність, і з іншого боку, чи справді всі представники атеїзму керуються виключно інтелектуальними передумовами для побудови свого світогляду.

1. Global Religion 2023: Religious Beliefs Across the World. A 26-country Global Advisor Survey [Електронний ресурс] / Ipsos // Game changers – 2023. – С. 2. – Режим доступу до звіту: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2023-05/Ipsos%20Global%20Advisor%20-%20Religion%202023%20Report%20-%2026%20countries.pdf>
2. The Atheist Writings of Diagoras of Melos: New Approaches to the Authenticity of ‘Phrygioi Logoi’ and ‘Apopyrgizontes Logoi’ / Meert Alexander // L’Antiquité Classique, – 2018 . № 87. – С. 1–12.
3. So... What Is Enlightenment? An Inquisition into Modernity / Harpham, G. G. // Critical Inquiry, – 1994. – № 3. – С. 524–556.
4. The "Miscellanies". Entry Nos. a-z, aa-zz, 1-500: (WJE Online Vol. 13) [електронний ресурс] / Jonathan Edwards [ред. Harry S. Stout] // Yale – 1722. – С. 342. – Режим доступу до книги.: <http://edwards.yale.edu/archive?path=aHR0cDovL2Vkd2FyZHMueWFsZS5lZHUvY2dpLWJpbi9uZXdwaGlsby9uYXZpZ2F0ZS5wbD93amVvLjEy>
5. Calvin Jean. Institutes of the Christian Religion / Jean Calvin; [пер. з франц. Генрі Беверіджа]. – Grand Rapids: Eerdmans, 1953. – 1277 с.

Педченко Максим,

аспірант Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ФІЛОСОФІЯ ТЕКСТУ В КОНТЕКСТІ МЕРЕЖЕВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному інформаційному суспільстві мережеві комунікації відіграють ключову роль у формуванні соціальних та культурних взаємодій. Інтерпретація цих процесів вимагає глибокого філософського осмислення, яке пропонує концепція Ганса Блюменберга про світ як текст. У своїй праці «Світ як книга» Блюменберг пропонує розглядати реальність як текст, який потрібно прочитати та зрозуміти [1]. Цей підхід відкриває нові можливості для аналізу сучасних мережевих структур, що виникають внаслідок поширення цифрових технологій та зміни способів комунікації.

Філософія тексту, запропонована Блюменбергом, дозволяє переосмислити, як індивіди та суспільства взаємодіють із інформацією в умовах мережевого суспільства. У межах цього дослідження буде проаналізовано, як текстуальна природа світу впливає на соціальні трансформації, зумовлені цифровими комунікаціями, та як філософські принципи інтерпретації тексту можуть бути використані для розуміння сучасних викликів інформаційного суспільства.

Аналіз соціальних трансформацій, спричинених мережевою комунікацією, набуває ще більшої глибини завдяки ідеям Мануеля Кастельса, представленим у його праці «Інтернет-галактика» [3]. Кастельс акцентує увагу на тому, як Інтернет змінив структури бізнесу, комунікацій та соціальних взаємодій, створюючи новий тип суспільства – мережеве суспільство. Він наголошує, що інформаційні технології впливають на культуру і спосіб мислення, створюючи нові форми соціальної організації, в яких інформація стає ключовим ресурсом. Інтернет, як зазначає Кастельс, не просто технологія, а феномен, який вимагає осмислення з позицій філософії, оскільки він змінює нашу уяву про світ [3].

У цьому контексті концепція Блюменберга про світ як текст стає особливо актуальною. Мережеве суспільство, описане Кастельсом, може бути розглянуте як текстуальна структура, в якій комунікація, обмін інформацією та взаємодія відбуваються за правилами, схожими до тих, які використовуються при читанні та інтерпретації текстів. Сучасні цифрові технології створюють нові символічні форми, які, за аналогією з Блюменберговою концепцією, потребують

інтерпретації. Це дозволяє зрозуміти, як інформаційне суспільство створює нові сенси та соціальні практики, що впливають на формування цінностей, культурних норм та ідентичностей.

Переосмислення соціальних трансформацій у мережевому суспільстві неможливе без урахування освітніх процесів, що відбуваються в умовах сучасних технологічних змін. У праці Воронкової та Кивлюк «Людина в освітньому просторі Smart-суспільства» підкреслюється, що в Smart-суспільстві освіта набуває нових форм, зумовлених широким застосуванням цифрових технологій [2]. Відкритий доступ до інформації та можливості глобальної комунікації змінюють способи отримання знань та взаємодії з інформаційними ресурсами, створюючи нову освітню реальність. Людина, яка навчається в цьому просторі, стає активним учасником мережевих процесів, сприймаючи інформацію як своєрідний текст для інтерпретації та критичного аналізу.

Ця трансформація освітнього простору гармонійно вписується в концепцію Блюменберга, де світ розглядається як текст, що підлягає читанню. Smart-суспільство стає новим етапом у розвитку мережевих структур, в якому знання та освітні процеси організовані відповідно до принципів цифрової комунікації. Освіта в таких умовах стає інтерактивною, гнучкою та динамічною, що відображає зміни в структурі соціальних взаємодій, описані Кастельсом. Відповідно, освітній простір Smart-суспільства можна розглядати як текст, який вимагає постійної інтерпретації, адаптації та переосмислення, що дозволяє формувати критичне мислення та нові підходи до аналізу інформації.

Текстуальна природа світу, як її розуміє Ганс Блюменберг, значно впливає на соціальні трансформації, зумовлені цифровими комунікаціями, оскільки сучасне інформаційне суспільство побудоване на принципах обміну, інтерпретації та розповсюдження інформації. Світ як текст є метафорою, що дозволяє бачити суспільство як складну систему знаків, символів і повідомлень, які потребують осмислення та інтерпретації. Цифрові комунікації створюють мережеву реальність, де кожен користувач є не лише споживачем інформації, але й її творцем, формуючи унікальну текстуальну реальність, що постійно змінюється. Це призводить до соціальних змін, оскільки спосіб інтерпретації інформації та здатність читати «цифровий текст» стають ключовими чинниками впливу на культуру, економіку та політику.

Філософські принципи інтерпретації тексту, такі як герменевтичний підхід, можуть бути корисними для розуміння сучасних викликів інформаційного

суспільства. Герменевтика, що базується на ідеї розкриття прихованих смислів тексту, допомагає аналізувати, як інформація створюється, передається та сприймається в умовах цифрових комунікацій. Уміння розшифровувати «тексти» цифрового світу, критично їх аналізувати та розуміти контекст, в якому вони створюються, стає важливим інструментом для орієнтації в інформаційному потоці. Це дозволяє не лише адаптуватися до швидких соціальних змін, а й формувати стратегії відповідального громадянства в умовах інформаційної перенасиченості, де кожен текст може мати різні рівні інтерпретації залежно від його культурного та соціального контексту.

Текстуальна природа світу, в умовах війни в Україні, має особливі наслідки, що пов'язані з використанням цифрових комунікацій як засобу формування та впливу на суспільну думку, мобілізації громадян та зміцнення національної ідентичності. Війна в Україні продемонструвала, наскільки важливою є здатність інтерпретувати інформаційні потоки, оскільки цифрові комунікації стали головним полем інформаційної боротьби. Пропаганда, дезінформація та інформаційні маніпуляції активно використовуються для досягнення стратегічних цілей, що робить інтерпретацію «текстів» цифрового простору центральною для соціальних трансформацій, які відбуваються під час війни.

Філософські принципи інтерпретації тексту стають критичними для розуміння цих процесів, оскільки дозволяють аналізувати, як різні наративи та символи впливають на колективну свідомість. В Україні, де війна супроводжується масовими переміщеннями населення, руйнуванням інфраструктури та змінами в суспільному ландшафті, важливою стає здатність розрізняти автентичні повідомлення від фейкових, а також критично оцінювати джерела інформації. Це має значення для збереження національної єдності та протидії інформаційним загрозам, що спрямовані на підрив довіри до державних інституцій та національних символів.

Крім того, текстуальний підхід допомагає зрозуміти, як формуються нові соціальні практики в умовах війни. Громадянське суспільство, яке активно діє через соціальні мережі та інші цифрові платформи, використовує текст як інструмент для мобілізації, координації волонтерських ініціатив, збору допомоги та підтримки армії. Це створює нові форми соціальної взаємодії, які формуються на основі інтерпретації цифрових «текстів» та відповідають на виклики воєнного часу, зміцнюючи здатність українського суспільства адаптуватися до умов війни та підтримувати дух опору.

1. Блюменберг Ганс. *Світ як книга* / Пер. В. Єрмоленка, К.: Лібра, 2005, 544 с.
2. Воронкова В.Г., Кивлюк О.П. Людина в освітньому просторі Smart-суспільства. *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*, No. 10-11, 2017, С. 88-95.
3. Кастельс М. *Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства*. К.: Ваклер, 2007, 304 с.

Петрова Мирослава,

студентка 1 курсу (магістратури)

освітньої програми «Культурологія: проєктна діяльність»
Національного університету «Острозька академія»

«ВЕЛІКАЯ КУЛЬТУРА»: ПОЛІЛОГ (ПОСТ)ІМПЕРІЙ

Поняття «великої культури» знайоме колишнім колоніям росії (російської імперії, СРСР). У самій його назві ховається трактування – російська, отже велична культура. Символи, традиції, літературні тексти, музичні твори та картини – вони вищі, кращі та мають більше мистецьке значення, аніж культури «малих» народів. Загалом, це типова політика (пост)імперій, тому росія не є винятковою у цьому питанні.

Міжнародна політика щодо України та інших «менших» держав дивує своєю пасивністю. Зрозумілими такі тенденції стають, коли усвідомлюєш, що важливі політичні гравці на цьому полі – імперії. Політика деколонізації не працює повною мірою, оскільки колишні колонії переважно досі не мають таких важелів впливу, як їхні «метрополії». Причиною поразки деколонізації є концепція «вищості» західної культури: спрощення та погляд на інші культури очима «імперій». Таку концепцію пропонує Едвард Саїд, аналізуючи романи Західної Європи. Окрім того, що вплив імперіалізму не закінчується з розпадом імперії, Саїд стверджує, що у текстах європейських авторів можна чітко прослідкувати ідею переваги імперії над поневоленими народами [1].

Едвард Саїд у книжці «Культура та імперіалізм» вказує, що імперіалізм – явище не тільки політичне, але й культурне; колоніалізм як політична кампанія лишилася в минулому, тоді як імперіалізм досі «засидівся на своєму звичному місці» [2, с.44]. Головним чином, ідея імперій полягає в тому, що певні території та народи потребують і шукають опанування.

Коріння проблеми сучасних (пост)імперій полягає в кількох «ідеях», позбутися яких навіть за кілька століть досить важко. Першою проблемою є, як не дивно, ідея існування імперії. Присутність метрополії завжди буде відчуватися на колишніх окупованих територіях, якщо в не асиміляційному, так в деколонізаційному сенсі. Друга деяким чином впливає з першої – ідея вищості західної культури. Едвард Саїд протиставляв культуру Заходу та Сходу, знаходив у

текстах імперських авторів репрезентацію Сходу у довільній та принизливій формі.

Імперіалізм можна знайти і в працях польських авторів. До прикладу Генрик Сенкевич у 1912 році видає свій роман «В пустелі та в джунглях». Сюжет тексту обертається навколо двох підлітків: юнака з Польщі та дівчини з Англії, яку перший намагається захистити на чужині – в Африці. Марія Гжечик наводить роздуми Анни Ціхонь (Anna Cichoń), старшої викладачки кафедри англійської літератури та порівняльного літературознавства Вроцлавського університету [5], вона вказує, що головний герой втілює ідеали хороброго, авантюрного європейського чоловіка. Також це підкреслює готовність завоювати Африку.

Попри те, що Польща – частина Східної Європи, її імперіалізм несе західний характер. Непропрацьована імперіалістичність стає на заваді побудови рівного полілогу між державами.

Польський публіцист Єжи Гедройць заснував часопис «Kultura» у 1947, де він не оминув і «українське питання». Колега Єжи, Юзеф Лободовський, пропонує створити Федерацію Центрально–Східної Європи, де Східній Галичині треба надати статус польсько–української «співвласності». Юзеф описує такий концепт як своєрідний міст між двома народами. Правда, згодом сам Єжи відмовився від ідеї Федерації, але цей факт досить промовистий: діячі, яких засуджували співгромадяни за «проукраїнську» позицію пропонують абсолютно імперіалістичну ідею [4].

Журналіст та публіцист, Юліуш Мерошевський, у 1974 році запропонував концепцію УЛБ (Україна – Литва – Білорусь). Загалом концепція зосереджувалася на змінах у цих країнах–сусідок Польщі, аби перетворення відбулися в усьому мікрорегіоні. Проте цікавим є погляд Юліуша на природу польського імперіалізму: він вважав, що саме російсько–польське суперництво прирікало Польщу на таку долю загарбника [4].

Даріуш Скурчевський у своїй статті «Клопітні (пост)колонії Європи» зазначає, що нерозуміння західної наукової спільноти російського колоніалізму полягає у тому, що російська імперія привласнювала територію не умовних кольорових «тубільців», а схожих на себе «білих» сусідів [4]. Врешті, до проблеми непропрацьованого власного імперіалізму додається проблема невивченого російського імперіалізму, що, як ми бачимо, відрізняється від «еталонного» західного (пост)імперіалізму.

1. Потапенко Л. Аналіз дискурсу імперіалізму в праці Едварда Саїда «Культура й імперіалізм»: компаративний підхід. Літературознавчі обрії. Праці молодих учених, 2010. Вип. 16. С. 244-246.
2. Саїд Е. Культура та імперіалізм. К.: Видавництво «Часопис «Критика»», 2007. 608 с.
3. Сеніч М. Трансформація Центрально-Східної Європи в політичних концепціях паризької «Культури». Дух і Літера, 2010. № 22. С. 229-245.
4. Скурчевський Д. Клопітні (пост)колонії Європи. Схід/Захід. Нео-анти-колоніалізм vs нео-імперіалізм: релевантність постколоніального дискурсу на пострадянському просторі, 2013. Випуск 16.
5. Grzechnik, M. The Missing Second World: On Poland and Postcolonial Studies. Interventions, 21(7), 2019. P. 998–1014.

Петрова Олеся,

студентка 1 курсу (магістратури
освітньої програми «Культурологія: проєктна діяльність»
Національного університету «Острозька академія»

КУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЗАХОДОМ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Попри протести щодо показу документальної стрічки «Росіяни на війні» Анастасії Трофімової, його все ж продемонстрували Міжнародному кінофестивалі в Торонто. Мотивували це «свободою думки», а також тим, що «фільм було створено без участі або відома будь-яких російських урядових установ». Таким чином, західна спільнота все ще намагається внести росіян та українців у спільну історичну та культурну парадигму, адже у стрічці показані наче б то невинні солдати, яким просто дали наказ.

Така з першого погляду абсурдна ситуація змушує українців сумніватись, а чи потрібен культурний діалог між Україною та Заходом.

Першопочаткова проблема, що Україну не сприймають як частину Європи. Це якась територія біля Росії, отже, вона під владою Росії. Але ще з часів античності на території сучасної України йшов активний розвиток торгівлі та взаємодії культур, які відбувались ще до русинських державних утворень [5]. Про це зазначав історик Олександр Домбровський. Окрім того, у статті «До питання антропогеографії й геополітики території України в античній добі» він писав, що Галиччина була чужою не тільки до Польщі географічно, а й ментально: «Як галицький терен у географічному аспекті є в загальному чужий своїми властивостями польській території, так і душа, ментальність галицького автохтона являється на загаль чужою душі польського краков'янина, куяв'яка, мешканця Плеську. мазовецької землі чи східньо-руської полоси.» [3, с.51]. Те саме він говорить і про східноукраїнську територію, порівнюючи її із степовою Елладою, яка має суттєву різницю між північно-російською природою, а головне — своєю психікою. Це важливо розуміти, адже російська пропаганда вже давно поширює тези, начебто українські Схід і Захід відрізняються ментальністю через те, що ці території перебували в різних імперіях: Російській та Австро-Угорській відповідно.

Україна йшла в ногу із європейськими тенденціями: це видно по дипломатичним відносинами, становленню книгодрукарства та розвитку освіти. Проте, коли українські території колонізували, то вони перестали бути видимими для Заходу. Під час Першої світової війни, коли Україна відродилась як УНР та ЗУНР (що у 1919 році об'єднались), постало українське питання. Про нього писав Володимир Вернадський у «Українське питання та російська громадськість» — стаття, написана у 1915 році. У ній науковець пояснює, що Україна через свої етнографічні відмінності, особливості психіки та культурні нашарування, вона пов'язана із Західною Європою. Він охарактеризував російсько-українські відносини у XVII-XVIII сторіччях як «поступове поглинання та перетравлення Росією України як чужорідного політичного тіла» [2, с.172] шляхом ліквідації культурних сфер та переслідувань людей, які відмовились приймати російські нарративи, а також стертя адміністративної автономії в Україні. Коли утворилось УНР, а за ним і ЗУНР, постало «українське питання», яке залишилось невирішеним на Паризькій мирній конференції 1919-1920 років. Тобто Україна була позбавлена права на самовизначення і згодом була поглинута Російською імперією з новою назвою — Союз Радянських Соціалістичних Республік. Через політику «рівності» народів, яка по суті була колонізаторською, республіки русифікувались і всі етнографічні відмінності стирались. Переслідування та депортації дали знати, що ця ілюзорна «рівність» немає нічого спільного з тим, як радянська машина це демонструвала. Коли Україна відновила свою незалежність у 1991 році, постала схожа проблема, що і в 1919 році — вона не була видимою для Західної спільноти. Становище погіршилось: український книжковий ринок був заповнений російськими авторами та перекладами, у телевізорі показували зірок російського шоу-бізнесу, а українське кіно майже не розвивалось.

Світ сколихнули три події: Революція Гідності, початок російсько-української війни у 2014 році та повномасштабна ескалація російських військ у 2022 році. Ненадовго медіа починали розуміти, що Україна — окрема держава, яка бореться за власну незалежність. Але російська культура, яка вже давно проникла у Європу та Америку почала працювати не на користь українців: Росія привласнює здобутки українських науковців та письменників собі, російські діячі (філософи, спортсмени, балерини, актори, журналісти) активно просувають ідею «хороших русских» і «братских народов».

Оксана Забужко розповідала, як її запросили виступати на Гетеборзькому книжковому ярмарку разом із Міхаїлом Шишкіним, але вона відмовилась [8].

Справа в тім, що Захід не зацікавлений в діалозі з Україною, а бажає побудувати українсько-російський діалог і сама йде на діалог із російською стороною. Після смерти Алексея Навального, західні медіа залюбки дають його сім'ї платформу, адже вони вважають, що вони антиросійські у питанні російсько-української війни, але насправді вони є антипутінськими. У цьому ж і полягає тотальне непорозуміння у діалозі межи Заходом та Україною, адже перші ставлять знак «дорівнює» між «антиросійський» та «антипутінський». Промови Юлії Навальної про повалення путінського режиму складають враження, що після приходу до влади так званої опозиції, Росія припинить війну з Україною. Переглянувши детальніше політику сім'ї Навальних можна зрозуміти, що вони не дають однозначних відповідей щодо українського питання та категорично проти деколонізації народів Росії, пояснюючи це «спільним культурним контекстом». Додаючи до цього, західні медіа також можуть цитувати російських пропагандистів (наприклад, інтерв'ю Дмитрія Пєскова CNN [1]), але позиціонують не як альтернативну думку чи оцінку російсько-український приклад, а як демонстрація російський наративів. Проте схожі наративи Юлії Навальної не є такими, вони є оптикою російської опозиції.

Західна спільнота дуже покладаються на цю неоднозначність, хоча в часи війни така неоднозначність є ризиком: як із культурно-національної сторони, так і з мілітарної. З 2022 року українська влада наполягає на збільшенні постачання військової техніки та зброї, щоб ефективніше боротись із російською армією, а українські культурні діячі намагаються донести, що надання платформ росіянам, тим самим забираючи мікрофон в українців тільки посилює російський вплив на культурний та медійний простір Заходу. Через ці причини діалог між Заходом та Україною щонайменше недієвим через втручання Росії та через цю сліпу віру в «неоднозначність», яка закриває тему українського питання, що закрилось і на Паризькій мирній конференції. Яскравим прикладом є висвітлення Заходом терактом в Оленівці: BBC опублікувало статтю під назвою «Ukraine war: Russia and Ukraine trade blame over prison blast», що перекладається як «Українська війна: Росія та Україна обмінялись обвинуваченнями через вибух у в'язниці» [6, с.98]. Сама назва вже спотворює контекст, адже «Українська війна» є некоректним визначенням, тому що не вказано іншу сторону — російську. У кінці сказано, що «лише ретельне розслідування, проведене неупередженими експертами, може встановити істину». Не зазначено, ким мають бути неупереджені експерти і через

таке формулювання, стаття напшовхує на думку, що Росія і Україна можуть говорити, власне, цю істину. [6, с.98].

Балансуючи між думками колонізатора та колишньої колонії, складається хибне бачення на російсько-українську війну, перетворюючи її на локальний конфлікт, який не має вплив на Захід. Низка проблем, які варто обговорити, просто ігноруються: визнання Росією Голодомору, депортації кримли, репресії проти українських діячів, русифікація, фінансування проросійських настроїв в Україні. Навіть той факт, що у 2023 році «Оскар» за найкращий документальний фільм отримала стрічка про Алексея Навального, доки номінувався і «Будинок із скалок», який розповідає про сім'ю, що живе в прифронтовому Лисичанську говорить про те, що Заходу цікавіше чи вигідніше будувати діалог з росіянами, аніж з українцями.

Як висновок, через надання платформи для розголосу і українцям, і росіянам, втрачається можливість побудувати справді конструктивний діалог між Заходом та Україною. На кінець, хочу нагадати, що німецький філософ Юрген Габермас вважав, що у міжкультурному діалозі «в існуючих міжнародних організаціях вирішальний голос мають представники найбільш могутніх країн, а звідси випливає і їхня нездатність адекватно відповідати на існуючі виклики».

1. Буцко Д. Чого західні медіа не розуміють про російсько-українську війну?. detector.media. URL: <https://detector.media/infospace/article/198697/2022-04-28-chogo-zakhidni-media-ne-rozumiyut-pro-rosiysko-ukrainsku-viynu/> (дата звернення: 25.10.2024).
2. Вернадський В. І. Українське питання та російська громадськість. Вітчизна. 1988. № 6. С. 172–177. URL: http://lib.movahistory.org.ua/Vernadsky_Ukr_pytan.pdf.
3. Домбровський О. М. До питання антропогеографії й геополітики території України в античній добі. Український історик. 1976. № 1-4(49-52). С. 48–56. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Ukrainskyi_istoryk/1976_N1-4_49-52/.
4. Дротянко Л. Г., Ягодзінський С. М. Міжкультурна комунікація і толерантність перед лицем глобальних загроз. Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. 2020. № 1 (31). С. 15–21.

5. Міфи про Середньовічну Україну: між норманами та Візантією | Дмитро Гордієнко. Локальна історія. URL: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/mifi-pro-serednovichnu-ukrayinu-mizh-normanami-ta-vizantiieiu-dmitro-gordiienko/> (дата звернення: 20.10.2024).
6. Babenko V. S. The crisis of mass media narratives of the western world in the perception of the russian-ukrainian war. "Scientific notes of V. I. vernadsky taurida national university", series: "philology. journalism". 2024. Т. 2, № 3. С. 96–102. URL: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.3.2/16> (дата звернення: 25.10.2024).
7. Murphy M. Ukraine war: Russia and Ukraine trade blame over prison blast. BBC Home — Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-62344358> (date of access: 25.10.2024).
8. Ukraïner Q. Оксана Забужко про фемінізм, русистику, стосунки з Польщею та імперіалізм • Ukraïner Q, 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=S--4oklQioE> (дата звернення: 20.10.2024).

Погуц Максим,

аспірант Львівського Національного університету

імені Івана Франка

«ВСЕОХОПНІСТЬ» ЦІННОСТЕЙ. АКсіОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЗИЦІЙ СУЧАСНОГО КАТОЛІЦИЗМУ

Культура, як і філософські вчення, протягом усієї історії людства ґрунтується на таких засадах, як онтологія (буття), гносеологія (пізнання) та аксіологія (цінності), кожна з яких переважає над іншими у певний історичний період в залежності від викликів, що постають перед суспільством. Нинішній етап історії філософії, зокрема й релігійному, можна потрактувати, саме як «аксіологічний період»; як на мене, найважливіший та найбільш вирішальний період у існуванні людства загалом.

Релігійна аксіологія є концепцією того, які цінності повинні привалювати у світогляді кожної людини із релігійної точки зору та, здебільшого, у релігійній площині. Але у випадку з католицизмом; особливо, в його сучасному етапі розвитку, апелюються більш «загальнолюдські» цінності, що притаманні й тій частині населення Землі, що віддалена від будь яких вірувань; власне, сама назва «католицизм», що в перекладі з латини означає «всеохопний», що вже свідчить про особливу роль даного напрямку християнства у світовій культурі. Варто також зауважити, що філософські вчення діячів, що творили у проповідували у католицькій парадигмі є абсолютно різноманітними; в багатьох випадках, навіть антагоністичними як один до одного, так і до самого християнства, як такого. Наприклад, основною цінністю, згідно Тертуліана була віра, яка жодним чином немає взаємодіяти з розумом; а точніше, раціональним мисленням; Сьорен К'єркегор, що стояв у витоків екзистенційної філософії, пропонував три основні напрямки цінностей, що визначають екзистенцію людини: естетичний, етичний та релігійний (останній на думку мислителя є вирішальним та найбільш значущим); Томас Мор у своїй праці «Утопія» продовжував ідею Платона про ізольоване від світу суспільство та ліквідацію приватної власності та свободи особистості, як найбільш правильний та стабільний розвиток людства, що згодом знайшло підтримку в авторитарних режимів; а Романо Гвардіні був головним критиком масової культури, та, цілому, напрямку, в якому рухається людство й донині.

Якщо розглянути суто релігійний контекст, то й серед понтифіків, що мають сакральне значення у католицизмі, як земні намісники Бога, проповідувалися кардинально різні цінності. Кароль Юзеф Войтила, більш відомий як Іоанн Павло II був один з найліберальніших лідерів Католицької Церкви. Він визнав діяння Церкви проти Джордано Бруно та інших визначних діячів; а також підтримку колоніальної політики Європи протягом значної частини історію людства, як злочинні, тим самим спокутувавши гріхи Церкви за часів попередніх понтифіків. Більш протиречивою, але також визначною постаттю католицького лібералізму є нинішній Папа Франциск Ассизький. Зокрема, його погляди стосовно російсько-української війни часто кардинально різняться один від одного й досі є предметом дискусій: з одного боку, він підтримує прагнення українців до свободи та визнав Голодомор актом геноциду на рівні з Голокостом у своїй праці «Про небеса і про землю»; але з іншого не засуджує агресію з боку росіян у повній мірі та навіть закликав «не відмовлятися від своєї спадщини»; тобто, фактично, продовжувати імперіалістичний курс своєї держави.

Також Франциск виступає в підтримку одностатевих шлюбів, але не підтримує аборти і в 2021 визнав думку Церкви про те, що шлюб може бути лише між чоловіком та жінкою. Простіше кажучи, цінності, що проповідує Папа Франциск є дискусійними та коливаються поміж консерватизмом та лібералізмом.

Суттєво відрізняються погляди Бенедикта XVI, принаймні, в порівнянні з Іоанном Павлом II. Зокрема, він засуджував джихад, як явище, що з одного боку не є толерантним по відношенню до іншого віросповідання, а отже, утворює певний бар'єр в діалозі між людьми різних релігій; але враховуючи християнський досвід Хрестових походів та арабо-ізраїльські війни, що набули особливого загострення в 2023 році, такий вислів Папи Бенедикта можна потрактувати, як певне застереження та вказує на різницю цінностей, що проповідують християнські та мусульманські світи.

Цього цілком достатньо, щоб стверджувати, що окрім основних, загальнохристиянських цінностей (які прописані у Біблії та Святому Письмі), католицизм проповідує негласну цінність: плюралізм поглядів та ідей; як консервативно християнських, так і ліберальних. На сьогоднішній день, думка католицької церкви грає неостанню роль у формуванні світогляду сучасної людини. На підсвідомому рівні людина сприймає певні ціннісні орієнтири; часом навіть не здогадуючись про їх джерело; католицизм апелює до свідомості людей із різними поглядами і модернізується під стандарти часу; в результаті чого і має 1,8

млрд послідовників в усьому світі. Культура людства нині переживає серйозну екзистенційну кризу; існування кожного з нас як у фізичному, так і в духовному плані залишається під знаком питання; переосмислення людських цінностей цілком може посприяти вирішенню багатьох проблем.

Поліщук Ольга,

студентка 1 курсу (магістратури)

освітньої програми «Культурологія: проєктна діяльність»

Національного університету «Острозька академія»

КУЛЬТУРНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ

Сучасний світ давно трансформується під впливом глобалізаційних процесів в різних суспільних сферах, тому різні дослідники намагаються проаналізувати вплив глобалізації на цивілізаційний поступ. Зазвичай глобалізація розглядається як процес стирання кордонів між державами, закономірний етап розвитку сучасного суспільства та утворення планетарної спільноти із спільними цінностями та способом існування [8, с 199].

У контексті таких реалій, особливу увагу слід приділити тому, як феномен глобалізації впливає на культуру. Зокрема тут виділяють поняття так званої культурної глобалізації чи глобалізації культури. Під цим терміном мається на увазі створення спільного культурного простору між різними культурами задля розширення соціокультурних зав'язків [3, с 56]. Завдяки глобалізації у сфері культури, культурні особливості тих чи інших країн стрімко поширюються світом, сприяючи популяризації культурних трендів у різних країнах.

Попри таку глобальну відкритість існує ризик того, що одна культура так і лишиться незрозумілою для іншої культури. В основному це зумовлено тим, що інше культурне середовище сприймається як чуже і наповнене абсолютно відмінними смисловими характеристиками. Як приклад можна навести той факт, що для українця буде дивним чому в Японії не можна відкривати подарунок у присутності того, хто його подарував. Для японця це прояв ввічливості до людини, тоді як для українця навпаки, ввічливість і повага полягає якраз у зворотному. Тож аби уникнути подібних непорозумінь, культурна глобалізація має також сприяти міжкультурному діалогу.

Варто зазначити, що в рамках підходів до вивчення глобалізації в культурній сфері, окреслюють такі три моделі культурної глобалізації: радикально-глобалістська, помірною-глобалістська та антиглобалістська [6, с 224-225]. Розглянемо детальніше кожен з цих моделей та проаналізуємо наскільки можливим є культурний діалог у кожній з них.

Радикально-глобалістська модель передбачає утворення однієї глобальної культури західного зразка [6, с 224-225]. Іншими словами це сучасна західна культура яку дуже часто протиставляють за її ключовими характеристиками культурі Сходу. У цій моделі ми спостерігаємо домінування однієї (західної) культури над культурами локальними. Деякі дослідники вважають що таке домінування досить згубно впливає на місцеві і менш поширені культури, а то й взагалі веде до їх загибелі. Основна проблема тут у тому, що домінуюча культура Заходу занадто сильно змішується із іншими культурами, тому позбавляє їх можливості для власного самовираження. Міжкультурний діалог в цьому випадку має базуватись на взаємному обміні та не знецінювати культурні особливості локальних культур.

Варто зауважити, що домінування певних культурних особливостей не завжди веде до знищення локального культурного простору. Зазвичай місцеві культури переймають наявні тенденції але при цьому зберігають свою культурну ідентичність. В окремих випадках, можливе свідоме неприйняття домінуючої культури, як наприклад деякі індіанські племена не надто схвально ставляться до західної (американської) культури, тому намагаються уникати її впливу.

Радикально-глобалістська модель культурної глобалізації також пов'язана із проблемою культурної ідентичності [3, с 56]. Адже як має ідентифікувати себе індивід, якщо його локальне культурне середовище нерідко перенасичене іншою, глобальною культурою. В цьому контексті можна згадати явище космополітизму, коли людина не ідентифікує себе із одним соціокультурним простором, а вважає, що є представником єдиної суспільної спільноти. Власне якщо ми будемо притримуватися радикальних поглядів на глобалізацію культури, то цілком очевидним стає те, що культурна експансія домінуючої культури може становити загрозу для культурної ідентичності місцевої культури.

Коли ми міркуємо про те що являє собою глобальна культура, то складається враження ніби на міжнародній арені сформувався новий тип культури, заснований саме на західних культурних ідеях. Численні побоювання з приводу можливої гомогенізації та уніфікації інших культур такою глобальною культурою породжує численні дискусії. Проте як вдало зауважує Паращевін, глобальна культура просто співіснує з іншими культурами на кшталт китайської, арабської, японської, німецької тощо, однак вона не намагається їх поглинути [, с 231]. Те, що люди по всьому світу користуються однаковими культурними благами чи продуктами і споживають однаковий культурний контент, не уніфікує їх, а радше формує

спільний простір для діалогу. Оскільки і той самий контекст по різному сприймається і трактується різними культурами, в залежності від їх історії, традицій та світогляду [6, с 226]. Більше того, деякі культури цілком успішно зберігають власні культурні особливості у глобалізованому світі. Наприклад, хоча в Африці деякі корінні племена можуть носити одяг, мати телефон чи використовувати інші цивілізаційні блага, вони й досі продовжують розфарбовувати обличчя чи інших частини тіла чи практикувати певні культурні традиції.

Помірно-глобалістська модель ґрунтується на ідеї гармонійної культурної глобалізації: наявність єдиної культури планетарного масштабу лише сприяє діалогу між різними культурами, в тому числі і локальними [6, с 224-225]. Культурний обмін відбувається внаслідок можливості міжкультурної комунікації, поглибленню контактів між країнами, посиленню культурної співпраці та зростанню рівня зацікавленості іншими, відмінними культурами. Ключовим тут є існування так званої світової культури із її цінностями поряд із локальними культурами. Оскільки конфлікту між домінуючою та локальною культурами тут немає, можна стверджувати про наявність міжкультурного діалогу на засадах рівності та взаємоповаги.

І нарешті третя, антиглобалістська модель базується на тому, що насправді культурна глобалізація сприяє не об'єднанню культур, а тільки поглиблює відмінності між культурами. Як наслідок виникає культурна прірва, яка якраз таки потребує конструктивного міжкультурного діалогу та створення платформи для взаєморозуміння. Глобалізація в сфері культури зумовлює появу дихотомії Своє-Чуже: те що не належить до моєї культури видається ворожим, незрозумілим і загрозованим [1, с 73]. Це змушує культури обмежувати міжкультурні контакти і закриватися одна від одної. Подолати цю проблему можна на основі міжкультурного діалогу саме як «рівноправної взаємодії культур» [7, с 78]. Рівноправність означає що культури проводять рівноцінний обмін та знаходяться в однакових позиціях по відношенню одна до одної.

В контексті антиглобалізаційного підходу до культурної глобалізації слід згадати і мультикультуралізм як потенційне джерело культурних взаємодій. Зокрема, мультикультурне середовище може як посилювати комунікацію між представниками різних етносів, національностей, так і призводити до міжкультурних конфліктів. Якщо наприклад, у Канаді чи Австралії політика мультикультуралізму мала успіх по, то в Америці афроамериканці мали значні

труднощі в адаптації до культурного середовища через расову дискримінацію [4, с 50]. Однак якщо тут афроамериканська спільнота прагнула інтегруватися в суспільний простір, сьогоденні мігранти в таких таких європейських країнах як Німеччина, Франція чи Польща, не завжди охоче це роблять. Тому, виникає риторичне запитання як має відбуватися міжкультурний діалог за даних обставин.

Проаналізувавши всі три моделі глобалізації, ми можемо зробити висновок, що сучасна культура має чітко виражений глобалізаційний характер. Це створює умови для поширення культурного різноманіття та міжкультурного обміну. Через наявність різних способів взаємодії культур, культурна глобалізація має різну специфіку в залежності від соціального контексту [5, с 106-107]. Важливою формою взаємодії між культурами є діалог, який може відбуватися як всередині однієї культури, так і на міжнародному рівні [2, с 262].

Глобалізаційні процеси у культурі можуть слугувати платформою для міжкультурного діалогу, адже саме через відкритість культура може розвиватися і відкривати себе світу

1. Кіт, Н., Множинська, Р., & Дятлова, І. *Філософія міжкультурного діалогу та глобалізації, розуміння впливу глобалізації на сучасний світ*. 2024. Науково-теоретичний альманах Грані, 27(1), С.71-78.
2. Костиця, І., & Шевченко, М. *Переосмислення діалогу культур в умовах глобальної комунікації та інформаційної революції*, 2021. Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері, 4(2). С. 259-269.
3. Макарова. М. В. *Взаємозв'язок глобалізації та культури у сучасному світі*. Питання культурології. (40). С. 54–61.
4. Москвічова Ю. *Діалог культур як основа сучасного мультикультурного соціуму в умовах культурної глобалізації*. Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання, 2, 2023(2)-06. С. 47-54.
5. Осипова Г., Садовська Н. *Культура і діалог культур у контексті глобалізації*. Схід.2010. № 3 (103). С. 105–107.
6. Паращевін М.А. *Глобалізація і культура: гомогенізація чи дифузія?* Соціальні виміри суспільства. Випуск 9. Київ. Інститут соціології НАН України, 2006. С. 223-232.

7. Пода Т. А. *Діалог культур як основа розвитку людства (на засадах філософії космізму)*. Вісник Національного авіаційного університету. 2018. № 1(27). С. 76-79.
8. Поліщук І. *Глобалізація як провідна тенденція розвитку сучасних міжнародних відносин*. № 1 (15) (2023): Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Політичні інститути та процеси. С.195-204.

Поліщук Ростислав,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри олімпійської освіти
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського

СПОРТ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР

Спорт є універсальним елементом в усіх культурах і їх невід'ємною частиною. Ним займаються і цікавляться мільйони людей, незалежно від свого віку та досвіду. Також, спорт надає людям можливість для соціальної взаємодії, через яку вони можуть розвивати знання та навички, необхідні для їхньої повноцінної участі в житті сучасного громадянського суспільства. Він є засобом міжкультурної комунікації: «...комунікація та спорт є явно нерозривними та мають невід'ємне значення як осередок соціокультурної організації, діяльності, ідентичності та впливу, а також накопичення капіталу» [6].

Крім соціалізації особистої, спорт також може сприяти діалогу культур адже давно отримав позначку феномену глобального. За його допомогою знаходили спільну мову, він ставав національним та популярним і, як вважав П'єр де Кубертен, повинен чинити мир у світовому співтоваристві. Барон намагався відродити давньогрецькі ідеали задля пропаганди гуманістичних цінностей за допомогою спорту: «О СПОРТ! ТИ – МИР!» – писав він у своїй «Оді спорту» [2, С. 107–112].

Варто пам'ятати, що сучасний спорт завдячує своєму розвитку саме технологічній революції та капіталу, а отже і політичним цілям. Відповідно, «великий спорт» стає інструментом політики, та й націю в переважній більшості західних країн вважають категорією політичною. Багато країн та їхні уряди намагалися утвердити своє правління, здобути внутрішню та зовнішню популярність завдяки спорту. Особливо яскраво це проявлялося в Радянському Союзі, адже більше нічим іншим (принаймні у позитивному сенсі), мабуть, вирізнитися не вдалося [1, С. 288–292].

Мабуть, що найвлучнішою ілюстрацією «міжкультурності» спорту є великі змагання, як от Олімпійські ігри, які можуть сприяти глобальному діалогу. В цьому дійстві беруть участь представники понад 200 країн, а також звучать більш ніж 280 мов, що робить її однією з найбільш популярних подій у світі. Олімпійські

ігри часто відзначають мистецтво та традиції країни-господаря та націй-учасниць, виступами та виставками, які висвітлюють різні мови та культури. Це глобальне залучення підкреслює Олімпійські ігри як надзвичайний приклад міжкультурного діалогу у великому масштабі. Звичайно, що ідеологічно спорт теж був використаний як інструмент впливу, до прикладу, гітлерівською Німеччиною чи Радянським Союзом.

Саме проведення Олімпійських ігор дозволяє країнам стати сценою для світу, демонструючи свою місцеву культуру та гостинність, свої звичаї, розкривати та підкреслювати проблеми. Особливо у останні 30 років таку мультикультурну мозаїку продемонстрували на іграх: мовне розмаїття за допомогою спеціальних програм (Сідней 2000); багатомовність та мультикультурність є інструментом інклюзивності (Лондон 2012); поєднання традиції із передовими технологіями та системами міжкультурного спілкування (Пекін 2008). Ці та інші приклади демонструють, що Олімпійські ігри можуть бути потужним інструментом сприяння миру, міжнародній співпраці та міжкультурному діалогу майбутнього.

Для багатьох Олімпійські ігри – це перший досвід знайомства з багатьма різними народами, націями та прапорами, допомагаючи всім нам побачити за межами власних кордонів і усвідомити, що люди більше схожі, ніж різні. Олімпіада – це більше, ніж вікно спортивних талантів, це можливість сприяти міжкультурному взаєморозумінню та подолати упередження.

Крім визначних ігор, безперечно важливою є роль спорту в глобальних комунікаціях [4, С. 107– 112]. Адже спорт об'єднує людей незалежно від їхнього культурного і расового походження та політичних вподобань. Універсально зрозумілі правила гри повинні створювати рівні умови, сприяючи взаємній повазі, чесності та співпраці. Такі основні цінності, як спортивна майстерність, праця в команді та чесна гра, допомагають руйнувати стереотипи та будувати дружбу, заохочуючи взаємну повагу та взаємодію на основі спільних інтересів.

Багато найкращих команд у всьому світі складаються з міжнародних та мультикультурних спортивних професіоналів [5]. Вони допомагають популяризувати національну культуру у світовому співтоваристві. Життєписи спортсменів із різних країн надихають світову аудиторію, сприяючи почуттю єдності та приналежності до більшої спільноти. Відомі історії та пропаганда спортсменів та спортивних організацій: проти ВІЛ; проти расової дискримінації; гендерної нерівності; проти війн і т.п. Чого тільки варта історія з Мохаммедом Алі, який відомий не тільки своїми боксерськими досягненнями, а й тезою «Чого я не

розумію, так це війни». Як відомо, 28 квітня 1967 року Алі відмовився вступати в лави армії США, обґрунтовуючи таке рішення релігійними мотивами. За це його позбавили титулу в суперважкій вазі.

Всі відомі документи, такі як Олімпійська хартія, наголошують на сприянні та прагненні до мирного суспільства й збереженні людської гідності. Великі спортивні події сприяють міжкультурному діалогу, об'єднуючи різноманітні культури в спільний глобальний досвід.

Отже, спорт можна вважати універсальною рисою глобальної популярної культури. Він може формувати нашу ідентичність, впливати на наші стосунки та визначати спільноти. Він також впливає на наші звички споживання, представляє наші культури та драматизує нашу політику. Іншими словами, «спорт є одним із найвидатніших засобів спілкування, доступних у повсякденному житті» [3].

1. Поліщук Р. Спорт як дзеркало національно-культурної ідентичности. Тези звітної наукової конференції філософського факультету / Відп. за випуск Л. Рижак, Н. Жигайло. Львів, 2023. Вип. 20. С. 288–292.
2. Поліщук Р.М. Історико-філософські аспекти формування фізичної культури і спорту. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. Вип. 2 (34). К.: НАУ, 2021. С. 107–112.
3. Butterworth, Michael L. *Communication and Sport*, Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 2021. 765 p.
4. Giulianotti, R. and Robertson, R., (2007) *Sport and globalization: transnational dimensions*, *Global Networks*, 7:2, 107-112.
5. Maguire, J. (2011). *Globalization and Sport: Beyond the Boundaries?* *Sociology*, 45(5), 923-929.
6. Rowe, David. (2012). *Reflections on Communication and Sport On Nation and Globalization*. *Communication & Sport*. 1. 18-29. 10.1177/2167479512467328

Pronoza Inna,

candidate of political science,

associate professor,

associate professor at the department

of political sciences and law

State Institution «South Ukrainian National

Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

THE IMPACT OF INFORMATION WARFARE ON INTERCULTURAL DIALOGUE: POLITICAL STRATEGIES, MANIPULATIONS AND CONSEQUENCES

In the modern world, where globalization and information technologies are constantly developing, information wars have become an integral part of political processes. They not only shape public opinion, but also significantly influence intercultural dialogue. Information warfare is a form of psychological operation that can include disinformation, propaganda, and the use of new media to achieve political goals. The question of analyzing the political strategies used in information wars, their manipulative aspects, as well as the consequences for intercultural communication is relevant.

Let's pay attention to political strategies in information wars. Information warfare encompasses a wide range of strategies, including disinformation, propaganda, and the use of new media to achieve political goals. For example, "during the Russian-Ukrainian conflict, the Russian media actively used propaganda to discredit the Ukrainian government and support separatist movements [1]"

Politicians and states use these tools to influence public perceptions of other cultures and nationalities. For example, disinformation campaigns can create a negative image of certain cultures, which leads to stereotyping and discrimination. This, in turn, complicates intercultural dialogue and contributes to conflicts.

One of the most well-known strategies is manipulation through social media, which allows information to spread faster and more widely than traditional media. For example, in the context of conflicts, such as the war in Ukraine, we observe the active use of social platforms to spread propaganda materials that distort reality and undermine intercultural ties. Such campaigns increase hostility between nations and hinder the development of open dialogue.

Also, manipulations can be directed at different audiences in order to achieve political goals. Thus, "manipulative techniques are often used during election campaigns to influence voters" [2].

Manipulations within the framework of information wars have a devastating effect on intercultural dialogue. They not only distort information, but also change the perception of another culture. When one culture is perceived through the prism of negative information, it creates an atmosphere of mistrust and fear. As a result, opportunities for productive intercultural dialogue diminish, and instead stereotypes and prejudices emerge.

In addition, information wars can lead to escalation of conflicts between countries. For example, in the case of the Russian-Ukrainian conflict, the presence of different informational narratives significantly complicates diplomatic efforts and creates additional barriers to negotiations. Research shows that information wars can also affect young people by shaping certain values and perceptions of other cultures [3]. Young people exposed to manipulative information can form stable stereotypes that will accompany them in adult life.

It is important to emphasize that the consequences of information manipulation can be long-lasting, affecting entire generations. Stereotypes formed as a result of information wars can continue to exist even after the conflict ends, making it difficult to restore intercultural ties.

Therefore, information wars, being an important tool of modern politics, have a significant impact on intercultural dialogue. The political strategies used in these wars shape perceptions of other cultures, often to the detriment of open dialogue. Manipulations carried out in the framework of information campaigns create barriers that hinder the development of cultural exchange and mutual understanding.

To counteract the negative impact of information wars, it is necessary to develop critical thinking among the population, as well as to form platforms for open dialogue between cultures. An important step is the implementation of educational programs that promote understanding of the diversity of cultures and stimulate positive intercultural contacts. Education can become an important tool in the formation of intercultural tolerance, opposing stereotypes and promoting productive dialogue.

1. Проноза І. І. Засоби масової інформації і комунікації в інформаційній війні як сучасна політична практика. Науковий журнал «Politicus». 2020. № 3. С. 65–70.

2. Khurshid Khan. The role of social media in information warfare. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/role-social-media-information-warfare-khurshid-khan-abkfc/>
3. Yurcik W. Information Warfare: Legal and Ethical Challenges of the Next Global Battleground URL: https://www.researchgate.net/publication/2831747_Information_Warfare_Legal_and_Ethical_Challenges_of_the_Next_Global_Battleground

Pustova Svitlana,
first-year postgraduate student
the third level of higher education

Miroshnichenko Valentina,
doctor of pedagogical sciences, professor
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine

THE MAIN FACTORS OF THE DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL VALUES AMONG STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The modern world faces numerous environmental crises, such as climate change, air and water pollution, and depletion of natural resources [2]. The problem of the formation of environmental values among students of higher educational institutions is becoming more and more urgent in modern society [3].

The formation of environmental values helps to prepare a new generation of specialists who will consciously use natural resources and offer environmentally safe solutions. The formation of environmental values is important not only for ecologists, but also for students of various professions [4,5], since the principles of environmental responsibility are used in all fields today.

In the scientific study of ecological values, several key discoveries are distinguished [6], which significantly influenced the understanding of this issue. One important discovery is the development of environmental ethics, particularly the work of Aldo Leopold, who proposed the idea of a "land ethic" in A Sand County Almanac. He argued that man should consider himself a part of the ecosystem and be responsible for its preservation.

Robert Atfield explored the moral aspects of ecology and the impact of environmental consciousness on behavior, emphasizing the importance of individual and collective responsibilities towards nature. Thomas Dietz and Paul Stern developed the values-beliefs-norms (VBN) model, which describes how environmental values influence the formation of norms and behavior. Their research highlighted the importance of the relationship between values and behavior in the environmental sphere. John Gardner and his colleagues studied how different social groups perceive and form

environmental values, which contributed to the development of environmental education programs and their adaptation for different population groups.

These discoveries emphasize the importance of integrating ethical, sociological, psychological and pedagogical aspects for a full understanding and effective formation of environmental values.

Here are the main factors in the development of environmental values among students of higher educational institutions:

1. Education and Curriculum. Integrating environmental themes into the curriculum, enabling students to gain knowledge about environmental issues and solutions.
2. Research and scientific activity. Active participation of students in scientific research, projects and conferences related to environmental issues.
3. Environmental actions and volunteering. Participation in environmental campaigns, actions on cleaning territories, planting trees and other initiatives.
4. Information technology. Use of digital platforms for education and dissemination of knowledge about environmental issues, which contributes to the formation of environmental awareness [1].
5. Sociocultural context. The influence of cultural values, traditions and social norms on the formation of environmental values among students.
6. Learning environment. Availability of ecologically clean and safe conditions in educational institutions, which stimulates environmental awareness.
7. Family and personal values. The influence of family upbringing and personal beliefs on the formation of environmental values.
8. International experience. Involvement of students in international exchange and internship programs [4] where they can learn about best environmental practices.
9. Educator support. The role of educators in building environmental awareness through inspiration, examples, and innovative teaching methods.
10. Integrating environmental topics into interdisciplinary research. Promoting collaboration between different scientific disciplines to solve complex environmental problems.

These factors can interact and reinforce each other, which in turn contributes to the development of environmental values in students.

1. Ivanytska, N., Miroshnichenko, V., Mahas, H., Kochubei, T., & Ovdii, N. (2024). The role of virtual reality technologies in the quality training of

- future specialists in socioeconomic specialties. *Amazonia Investiga*, 13(78), 145–161. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.78.06.13>
2. Pustova, S., & Bogoliubov, V. (2021). Aspects of the Mechanism of Implementation of the Sustainable Development Strategy of Rural Areas of Ukraine. Approved for publication by the Academic Council of Petro Mohyla Black Sea National University, Ukraine (№7, 30.08.2021). In *Proceedings of the International Forum on Climate Change and Sustainable Development: New Challenges of the Century* [Electronic resource], September 9–11, 2021. Mykolaiv: PMBSNU, 2021. – p. 69. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/354338800_Proceedings_of_the_International_Forum_on_Climate_Change_and_Sustainable_Development_New_Challenges_of_the_Century
 3. Pustova, S., & Bogolyubov, V. (2022). Environmental indicators for assessing the state of the rural territorial community in the context of sustainable development. *Environmental Problems*, 7(4). DOI: <https://doi.org/10.23939/ep2022.04.201>
 4. Rohoza, V. (2019). Conceptualization of the phenomenon of ecological values as a basic notion for professional training of future natural sciences teachers. *Pedagogy and Psychology of Sport*, 5(1), 108–120. <https://doi.org/10.12775/PPS.2019.05.01.002>
 5. Sofiiian, D., Serkhovets, S., Afanasyev, A., Kovalchuk, O., & Miroshnichenko, V. (2023). Formation of Professional Competence in Future Border Guard Officers of Canine Units at a Military Educational Institution. *Revista de Gestão Social e Ambiental*, 18(6).
 6. Sterling, S. (2001). *Sustainable Education: Re-visioning Learning and Change*. Schumacher Society Briefing, 6.

Рожко Василь,

аспірант Рівненського державного гуманітарного університету

РОЛЬ АНГЛІКАНСЬКОЇ ЦЕРКВИ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ: КАМΠΑНІЯ «SHRINKING THE FOOTPRINT»

У зв'язку з глобальними екологічними проблемами та зміною клімату зростає актуальність теми про роль конфесій у формуванні екологічної свідомості суспільства. Якщо колись релігія орієнтувалася в рамки морально-етичних норм поведінки, то тепер вона набуває нових акцентів у плані екологічної етики [2]. Прикладом такої впливової релігійної інституції, яка спрямовує маси на створення нових екологічних практик, є Англійська Церква.

Генеральний Синод у липні 2015 року підтвердив зобов'язання Церкви відігравати провідну роль у зусиллях із запобігання небезпечній зміні клімату, зокрема через етичну інвестиційну діяльність. Власна національна кампанія CoFЕ «Shrinking the footprint» спрямована на те, щоб уся Церква могла вирішити – вірою, практикою та місією – проблему зміни клімату.

Кампанія Англійської Церкви «Shrinking the footprint» – це багаторівнева ініціатива, яка об'єднує кілька вимірів теології, екології та соціальних феноменів, що стосуються сучасних екологічних проблем. Воно глибоко вкорінене в богословських принципах християнської віри, заснованих на обов'язку людини перед Богом піклуватися про природу, створену Богом. Кампанія поєднує релігійну, практичну та просвітницьку діяльність з метою зменшення негативного впливу їх діяльності на довкілля.

Генеральний синод Англійської церкви в лютому 2020 року встановив нові цілі для всіх частин церкви, щоб до 2030 року досягти «нульового викиду вуглецю». Члени Церкви проголосували за те, щоб усі частини англійської церкви вжили заходів і нарощували зусилля для зменшення викидів, а також закликали вжити термінових заходів для вивчення вимог для досягнення нової мети та скласти план дій [3].

Синод здійснив запит на розробку плану, який визначає, як досягти чистого нульового викиду вуглецю. План дій «Routemap» був схвалений Генеральним Синодом у липні 2022 р. у Поданні. Маршрутна карта була написана підкомітетом з нульового чистого вуглецю національної робочої групи з охорони довкілля. Він

проходив консультації з жовтня 2021 року по лютий 2022 року, і отримані відповіді сформувавши цю остаточну версію. План охоплював п'ять цільових груп – церкви, єпархії, собори, школи, теологічні заклади освіти.

Розглянемо більш детально етапи реалізації на прикладі соборів.

До кінця 2023 року всі собори зареєструвалися як екоцеркви та досягли бронзового рівня сертифікації. Після завершення цього етапу проведено огляд сталого розвитку і розглянути можливості для впровадження рекомендацій. Усі собори заповнили інструмент енергетичного моніторингу, доступний на платформі eft.parishreturns.info.

До кінця 2024 року передбачається, що під час оновлення контрактів усі собори перейдуть на 100% «зелений» тариф на електроенергію. Якщо після аналізу варіантів щодо заміни викопного палива ще використовуватиметься газове опалення, собори повинні вибрати тариф на екологічно чистий газ відповідно до національних рекомендацій під час поновлення контракту. Терміни цього етапу можуть коригуватися залежно від стабілізації енергетичних ринків та / або державних рішень.

До кінця 2025 року соборам, що приваблюють туристів, рекомендується розглянути можливість встановлення електростанцій для автобусів.

До кінця 2027 року всі собори, починаючи з 2022 року, мають розробити План дій щодо досягнення нульових викидів вуглецю, який буде завершено не пізніше 2027 року. Ці плани повинні включати щонайменше: варіанти заміни систем опалення на базі викопного палива на екологічно чисті рішення, такі як теплові насоси або інфрачервоні панелі, а також план забезпечення стійкості опалення, який визначить, як керувати системами у випадку їхнього збою, щоб уникнути швидкої заміни на подібне викопне паливо.

Також на офіційному сайті Англійської церкви у підрозділі «Net zero carbon church» представлено інтерактивну схему, використання якої дозволить дослідити види змін, які можуть допомогти церкві зменшити вуглецевий слід. Вибір правильних дій для церкви допоможе виконати заклики Генерального Синоду до 2030 року, щоб усі частини Церкви були «без вуглецю».

Представлено кілька практичних прикладів того, що зробили церкви, щоб скоротити споживання енергії та працювати над «нульовим чистим викидом вуглецю» [1]. Наприклад, Церква Святого Георгія зробила значний крок вперед на шляху до досягнення нульового викиду вуглецю, встановивши сонячні батареї на її даху в 2022 році. Щоб профінансувати встановлення теплових насосів

«повітря-повітря» вартістю 27 000 фунтів стерлінгів, вони залучили фінансування проекту громади від двох різних районів ради округу, а також грант від єпархії та невеликий грант від Benefact Trust. Панелі генерують 26 000 кВт-год відновлюваної енергії на рік і забезпечують всю енергію, необхідну для опалення церковної зали та церкви в зимові місяці.

Кампанія «Shrinking the Footprint» є не просто відповіддю на кліматичні виклики, але й виявом віри у необхідність турботи про довкілля як частини Божого творіння. Англійська Церква, спираючись на моральний авторитет і підтримку громад, прагне досягти нульових викидів вуглецю. Стратегічний підхід до зменшення вуглецевого сліду через інвестиції, технологічні інновації та залучення місцевих ресурсів підтверджує здатність Церкви стати ключовим гравцем у глобальних екологічних зусиллях.

Висновок. Екологічні ініціативи Англійської церкви мають значний вплив на суспільне сприйняття навколишнього середовища та ініціюють діалог між релігійними, науковими та громадськими організаціями. «Shrinking the footprint» знаменує значний прогрес у напрямку сталого розвитку та доводить, що існує навіть шанс для релігійних організацій об'єднатися у всесвітній боротьбі за довкілля, не лише просуюючи екологічну практику, але запроваджуючи нову етичну парадигму, засновану на глибокій повазі до природи як творіння Бога.

1. Church of England Environment Programme. URL: gland.org/about/church-england-environment-programme
2. Hensler C. D. Shrinking footprint. Journal of Industrial Ecology, 2014. №18 (5). С. 663–669.
3. Shrinking the carbon footprint. URL: <https://www.blackburn.anglican.org/shrinking-the-carbon-footprint>

Росоловська Єлизавета,

студентка 3 курсу ОП «Міжнародні комунікації»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Мета дослідження: проаналізувати особливості міжкультурної комунікації в умовах глобалізації, виявити ключові перешкоди та розробити рекомендації для покращення ефективності спілкування між людьми різних культур і народів.

Сьогоднішній світ стає дедалі більш глобалізованим і взаємопов'язаним, що вимагає від нас розуміння особливостей міжкультурної комунікації. У цьому контексті діалог між культурами виступає не лише як інструмент вирішення конфліктів, але й як засіб для побудови відкритих і гармонійних суспільств.

Концепція міжкультурного діалогу найкраще описується термінологією, що використовується Радою Європи у «Білій книзі з міжкультурного діалогу», а саме: «...відкритий і шанобливий обмін думками між окремими особами та групами з різним етнічним, культурним, релігійним і мовним походженням та спадщиною». [1, с. 4]

Щоб повністю осягнути силу культурного діалогу, ми повинні згадати історичні прецеденти минулого. Епоха Відродження, яку часто називають вершиною культурного діалогу, жила обміном ідеями між Європою, ісламським світом і Візантійською імперією. Повернення давньогрецьких і давньоримських текстів у європейську науку спричинило трансформаційну інтелектуальну революцію.

Однак історія також містить і повчальний аспект. Колонізація європейськими державами культур корінних народів є суворим нагадуванням про небезпеку неконтрольованого культурного діалогу. Культурний імперіалізм, зумовлений прагненням до влади та контролю, знищував багаті традиції корінних народів та нав'язував чужі цінності. Ця темна сторінка минулого підкреслює необхідність культурного діалогу, заснованого на повазі, взаємності та визнанні самоцінності всіх культур, що беруть участь у ньому.

Історія вказує на самоцінність кожного окремого народу і на те, що розуміння міжкультурної комунікації виходить за рамки простої розмови однією мовою; воно включає в себе розуміння відмінностей у цінностях, переконаннях і стилях спілкування.

Одним із ключових аспектів міжкультурної комунікації є культурна обізнаність. Це означає визнання та повагу до звичаїв, традицій та соціальних норм різних культур. Це вимагає від нас відкритості та неупередженості при взаємодії з людьми з різним походженням. Окрему увагу необхідно приділяти особистому простору, який відображає не лише рівень комфорту та інтимність людей, але й динаміку влади та соціальні норми різних культур.

Індивідуалізм і колективізм стосується того, як люди балансують між власними бажаннями і потребами та інтересами своєї групи чи суспільства. Для одних народів більш притаманно пожертвувати своїми особистими вподобаннями чи амбіціями заради очікувань своєї родини чи розвитку країни, інші можуть сприймати це як обмеженість та конформізм і прагнути незалежності від думки оточення. [2, с. 109]

Мовні бар'єри часто можуть створювати проблеми у міжкультурному діалозі. Сторонам комунікації часто не вистачає розуміння контексту слів співрозмовника. У кожній культурі є свій специфічний набір виразів, жартів, фразеологізмів, які часто мають глибоке значення і відображають світогляд народу. Однак, застосовуючи такі стратегії, як використання простої мови, терплячість до людей, які не є носіями мови, або використання інструментів перекладу, коли це необхідно, ми можемо подолати ці перешкоди і забезпечити чітке взаєморозуміння.

Невербальна комунікація відіграє важливу роль у міжкультурній взаємодії. Жести, міміка та мова тіла можуть мати різноманітні значення і конотації в різних культурах. Дослідження вказують, що жести рук допомагають слухачам зрозуміти контекст розмови, вираз обличчя та рухи голови покращують сприйняття емоційного стану співрозмовника, а погляд очей вказує на соціальну близькість між людьми в розмові. [3, с. 324]. Ознайомившись з цими нюансами та адаптувавши наші власні невербальні сигнали відповідно, ми можемо уникнути неправильних інтерпретацій або непорозумінь.

Побудова довіри має вирішальне значення для ефективної міжкультурної комунікації. Навички активного слухання демонструють повагу до чужої точки зору, а вираження емпатії допомагає створювати зв'язки на більш глибокому рівні.

Усвідомлення власних упереджень дозволяє нам підходити до розмови з відкритим серцем.

В контексті встановлення довіри важливо розрізняти прямий і непрямий стилі спілкуванні. Це стосується того, наскільки люди відкрито виражають свої думки та наміри. У прямому стилі комунікації повідомлення передається чітко та без натяків: люди прямо висловлюють свої думки, критику чи побажання. Непрямий стиль спілкування полягає у використанні натяків, побічних фраз або емоційно забарвлених виразів, щоб зберегти гармонію і уникнути конфлікту.

Для побудови діалогу у крос-культурному середовищі необхідне розуміння, толерантність і готовність цікавитися незнайомими звичаями і точками зору. Мислення, спрямоване на співпрацю, є запорукою продуктивного діалогу, в якому унікальні точки зору цінуються, а не відкидаються.

1. Adessa Zadia. Intercultural Dialogue Manifesto: Establishing Common Grounds for International Cooperation. 2021. С.4. URL: https://esn.org/sites/default/files/news/intercultural_dialogue_manifesto_0.pdf (дата звернення: 20.10.2024).
2. Tagreed Issa Kawar. Cross-cultural Differences in Management. International Journal of Business and Social Science Vol. 3 No. 6; 2012. С. 109. URL: https://ijbssnet.com/journals/Vol_3_No_6_Special_Issue_March_2012/13.pdf (дата звернення: 21.10.2024).
3. Hio Tong Pang, Xiaolin Zhou, Mingyuan Chu. Cross-cultural Differences in Using Nonverbal Behaviors to Identify Indirect Replies. Journal of Nonverbal Behavior 48. 2024. С. 324. URL: https://www.researchgate.net/publication/378009170_Cross-cultural_Differences_in_Using_Nonverbal_Behaviors_to_Identify_Indirect_Replies (дата звернення: 21.10.2024).

Сеньовська Надія,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
ім. В. Гнатюка

Скुरатко Тетяна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та зарубіжної літератур
і методик їх навчання
Тернопільський національний педагогічний університет
ім. В. Гнатюка

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ МІФИ

ЯК СПОСІБ НАЦІЇ ЗАЯВИТИ ПРО СЕБЕ В УМОВАХ ВІЙНИ

У надскладних умовах російсько-української війни змінилося саме трактування українцями важливого та неважливого. Трансформувалося також саме сприйняття дійсності. Постійний стрес та наявність величезних обсягів різнопланових новин (про воєнні злочини росіян, трагедії, життя в окупації, події на фронті, полонених, загиблих, труднощі волонтерської діяльності, зрадників і колаборантів, сумнівних людей при владі, неоднозначну реакцію міжнародної спільноти) призводять до «емоційних гойдалок»: надія, розпач, віра, лють, апатія, гнів, тривога, сумнів тощо. Це, цілком очікувано, пригнічує когнітивні функції мозку. Відчуваючи труднощі зі здатністю розуміти, усвідомлювати, сприймати та переробляти зовнішню інформацію, громадяни України починають більше послуговуватися не раціональними поняттями, а інтуїтивними образами. Це проявляється, серед іншого, поверненням до міфології (у різних сенсах). Ця зміна позначається на тому, як ми спілкуємося між собою – безпосередньо та в соцмережах – як фіксуємо та тлумачимо актуальні події, які твори мистецтва та фольклор продукуємо.

Міфологія, безумовно, є частиною культурної спадщини народу. Поняття міфу ніколи не трактувалося однозначно. Нині воно у різний спосіб актуалізується та використовується багатьма науками: лінгвістикою, літературознавством, культурологією, психологією, соціологією, політологією тощо. Як слушно

зауважила Оксана Забужко, «самих лише дефініцій міфа на сьогодні нагромадилося стільки, що навіть найстисліше їх резюмування вивело б нашу працю далеко за межі розумного обсягу» [1, с. 21].

Загалом, вчені солідарні в тому, що для наших предків міфи були формою взаємодії зі світом та способом його осмислення: «Міф – універсальна чуттєва дійсність, структурована за людським світобаченням, не ідентична довкіллю. [...] Втрата міфу відповідає втраті сенсу життя» [3, с. 538]. У міфі відображені вагомні для конкретного етносу сенси. Люди, які виховувалися та жили в межах одної етнічної спільності, зчитують та транслують їх неусвідомлено. Часто навіть не знаючи всього комплексу міфології. Припускаємо, що саме з тези про міф як те, у що вірять бездоказово, випливає тлумачення цього поняття у соціології та політології. «Міф вважається істинним, оскільки будується і функціонує як завершена система значень, але він підтверджується не особистим людським досвідом, а колективним розумом та досвідом культури» [2, с. 125]. Таким чином, мова йде, умовно, про раніші й пізніші міфи, чи міфи давні та сучасні. Останні сьогодні продукуються окремими людьми, соціальними групами, інститутами влади, засобами масової інформації та цілими спільнотами. «Сила міфу в гармонії з тими соціальними процесами, у які включені члени суспільства, які він символічно пояснює, духовно осмислює політичні реалії, створюючи смисл фактів» [2, с. 127].

Оскільки *міф* у теперішньому його варіанті осмислюється не просто як давні розповіді про походження світу, богів тощо, доцільно врахувати його *основні сучасні характеристики*:

1. *Центр міфу – значима, сакральна подія чи діяльність, котра є основою для життєвих орієнтацій спільноти.* У випадку нової української міфології, ні в кого з українців зараз не виникне сумніву в тому, що героїчна боротьба нашого народу в російсько-українській війні якраз є такою діяльністю.

2. *Реальність осмислюється через емоційно-чуттєві образи.* Сьогодні для українців це закономірно: в умовах постійного стресу когнітивна складова свідомості пригнічена.

3. *Рефлексії на тему подій міфу є невід'ємною частиною культури.* Адже воєнна тематика – наскрізна в сучасному українському мистецтві.

4. *Міф є опорою, об'єднуючим фактором для спільноти.* Український національний міф став основою боротьби з рашистами.

Таким чином, *сучасний український міф* можна трактувати як короткий наратив, що містить фантастичний елемент і який у контексті боротьби з рашистами сприймається на віру бездоказово, хоч члени української спільноти і розуміють, що йдеться не стільки про об'єктивну реальність, скільки про їхні національні цінності та ідеали. Такі міфи є частиною сучасного українського мистецтва та суспільно-політичного життя, а також фольклору.

Після вивчення дописів у соцмережах, аналізу основної тематики ЗМІ за 2022-й рік (після повномасштабного вторгнення росіян) було виокремлено п'ять сучасних українських міфів. Вони стали вагомими для всього українського суспільства і досі (вже два з половиною роки) надихають митців.

1. *Міф про Матір-Землю, котра допомагає своїм дітям-українцям долати ворогів.* Земля – це не просто ґрунт під ногами, територія, де ти живеш і де жили твої предки. Це жива істота, Велика Матір, яка любить своїх дітей і допомагає їм протистояти ворогу. Від початку 2022 року у масовій свідомості українців виокремилося кілька місць, де магія рідної землі особливо помітна (долина річки Ірпінь, Чорнобаївка, Рудий ліс).

2. *Міф про те, що боротися з росіянами українцям допомагають чарівні істоти.* Він тісно пов'язаний з міфом про Матір-Землю. Адже саме вона дає сили таким істотам (про двох із них сучасні українські соцмережі згадують особливо часто – це відьма і Бавовнятко).

3. *Міф про те, що героїчні предки українців допомагають оборонятися від ворогів-росіян.* Здавна українці вважають, що їхні предки спостерігають за нащадками з неба. Вони вболівають за своїх нащадків і сприяють їм як тільки можуть (наприклад, творіння предків – Змієві вали – зупинили російські танки під Білгородкою на Київщині).

4. *Міф про те, що тварини є братами людей і ми повинні дбати одне про одного та можемо ділитися силою одне з одним.* У давнину вважалося, що кожен рід має свого покровителя – чарівну тварину. І коли людям загрожує небезпека, предок ділиться силою. Звісно, тотемізм в сучасну Україну не повернувся, але міф про спорідненість із тваринами ожив (знову актуально стало мислити про тварин як про братів, про яких необхідно дбати – цим займається, наприклад, організація за гуманне ставлення до тварин «UAnimals»; або найніжніше, найтепліше позначення, яке обрали цивільні українці для своїх захисників, щиро ними захоплюючись – «наші котики»).

5. *Міф про невмирущого героя-захисника*. Міф про героя є дуже важливим, адже саме навколо героїв відбувається чарівна історія, вони її творять. І людям хочеться вірити, що улюблені герої не зникають, а живуть десь далеко й колись повернуться (*Привид Києва, славний отаман Валерій Залужний, колективна мантра «Віримо в ЗСУ!»*, *Пташка з Азовсталі*).

Таким чином, сучасні українські міфи є невід’ємною частиною і нинішнього фольклору нашого народу, і культури загалом, і визвольної боротьби, і майбутньої української Перемоги. Вони, переосмислені митцями, будуть говорити світові про Україну ще довгі роки.

1. Забужко О. (2001). Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. Вид. 2-ге, випр. К.: Факт. 160 с.
2. Коробанова О. (2016). Міфи і реальність у політичній свідомості молоді. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Психологія. Т. 21. Вип. 1 (39). С. 125–136. URL: https://lib.iitta.gov.ua/718994/1/Vonu_psi_2016_21_1_16.pdf
3. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. 2007. Т.1 / автор-укладач Ю. Ковалів. К.: ВЦ «Академія». 608 с.

Терепищій Сергій,

доктор філософських наук,
професор кафедри соціальної філософії,
філософії освіти та освітньої політики
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР

Діалог культур є важливим аспектом сучасного глобалізованого світу, де взаємодія між різними традиціями, мовами та ціннісними системами стає основою для встановлення демократичних принципів. У цьому контексті демократичні цінності відіграють центральну роль, оскільки вони сприяють розвитку відкритого суспільства, яке прагне до порозуміння та співпраці. Дослідження філософських основ демократичних цінностей у контексті діалогу культур дозволяє проаналізувати, яким чином ці цінності стають основою для ефективної комунікації, взаємоповаги та створення спільних рішень на глобальному рівні. У цій роботі ми розглянемо, як демократичні цінності впливають на соціальні трансформації, що сприяють формуванню нових культурних парадигм, а також проаналізуємо виклики, які стоять перед демократією в умовах багатокультурного діалогу.

Демократичні цінності є фундаментальною складовою сучасного суспільства, особливо в умовах глобалізації та зростаючого впливу міжкультурного діалогу. Як зазначають нобелівські лауреати цього року Аджемоглу та Робінсон, демократичні суспільства існують у вузькому коридорі між анархією та тиранією, де ефективне поєднання державних інститутів та громадянського суспільства дозволяє досягати свободи та забезпечувати стабільність [1]. У цьому сенсі демократичні цінності відіграють роль регулятора, що дозволяє суспільствам утримувати баланс між інституційною силою та громадянською автономією, сприяючи відкритому діалогу та взаєморозумінню.

Діалог культур у цьому контексті стає ключовим механізмом для адаптації демократичних цінностей у різних культурних просторах. Белл у своїй праці про постіндустріальне суспільство підкреслює, що перехід до інформаційного суспільства сприяє формуванню нових типів соціальних структур, які вимагають нових підходів до демократичної взаємодії та взаємної поваги [2]. В умовах

постіндустріального розвитку, де інформація стає головним ресурсом, демократичні цінності набувають нового значення як інструмент забезпечення рівності доступу до знань та інформації.

У свою чергу, концепт освітніх ландшафтів, яких ми запропонували у 2016 році, демонструє, що система освіти відіграє центральну роль у формуванні та закріпленні демократичних цінностей у суспільстві [3]. Освіта стає основним інструментом, через який нові покоління засвоюють принципи демократії, відкритості та толерантності, що є ключовими для успішного діалогу між культурами. Філософський підхід до аналізу цих процесів дозволяє глибше зрозуміти, як демократичні цінності можуть бути адаптовані в різних контекстах, не втрачаючи своєї суті, а також як освіта здатна стати каталізатором позитивних соціальних змін.

Можемо винести для дискусії три ключові принципи демократичних цінностей у контексті діалогу культур:

По-перше, *принцип рівності*. Цей принцип полягає у рівноправному доступі до ресурсів, можливостей та прав незалежно від культурної, етнічної, релігійної чи іншої приналежності. У сучасному суспільстві рівність забезпечує можливість кожної культури бути представленою та почутою, що сприяє створенню відкритого суспільства. Аджемоглу та Робінсон наголошують, що рівність є основою для збереження демократичних принципів у суспільствах, які прагнуть уникнути крайнощів анархії чи тиранії [1].

По-друге, *принцип плюралізму*. Плюралізм визнає та цінує різноманітність поглядів, культурних традицій та світоглядних позицій, забезпечуючи можливість вільного обміну ідеями. Це дозволяє різним соціальним групам зберігати свою ідентичність, але водночас активно брати участь у спільному суспільному житті. Белл підкреслює, що в умовах постіндустріального суспільства плюралізм стає основою для розвитку нових соціальних структур, що сприяють ефективній комунікації та співпраці [2].

3. По-третє, *принцип діалогу*. Діалог є ключовим механізмом для взаєморозуміння та вирішення конфліктів між культурами. Він вимагає готовності до співпраці, взаємної поваги та бажання розуміти інші позиції. У попередніх роботах ми звертали увагу на важливість освіти в розвитку культури діалогу, оскільки саме через освіту молоді покоління засвоюють навички комунікації та толерантності [3]. Діалог дозволяє не лише обмінюватися думками, але й разом формувати спільне бачення майбутнього.

В умовах війни демократичні принципи дійсно часто виявляються під загрозою, оскільки на перший план виходять питання безпеки, захисту та виживання. Авторитарні підходи можуть здаватися більш ефективними для швидкого прийняття рішень та мобілізації ресурсів. Війна накладає обмеження на права та свободи, загрожуючи ключовим засадам демократії, таким як свобода слова, зібрань та прозорість влади. Проте навіть в екстремальних умовах війни демократія може знайти нові форми вираження та адаптації.

Навіть у контексті війни демократія може залишатися важливим ідеалом, заради якого відбуваються бойові дії. Як зазначає Аджемоглу, демократія є результатом складного балансу між владою держави та силою громадянського суспільства, і її збереження вимагає постійної боротьби [1]. У деяких випадках війна стає засобом захисту демократичних цінностей від загроз, що походять від зовнішніх або внутрішніх авторитарних сил. Навіть у часи війни громадянське суспільство може відігравати важливу роль у збереженні демократичних принципів. Белл підкреслює, що навіть у періоди кризи нові соціальні структури можуть виникати і пристосовуватися до нових умов [2]. Саме громадянські ініціативи здатні забезпечити підтримку демократичних цінностей, допомагаючи зберегти суспільну солідарність, взаємодію та діалог.

У контексті війни, система освіти може стати майданчиком для виховання демократичних цінностей навіть у складних умовах. Освітні інституції можуть продовжувати свою місію, забезпечуючи підготовку нового покоління, яке зможе відновлювати та зміцнювати демократію після завершення конфлікту [3]. Війна може бути викликом, але освіта залишається довгостроковим інструментом для відновлення демократичних засад.

У контексті війни в Україні, питання збереження демократичних цінностей набуває особливої актуальності. Війна проти зовнішньої агресії не лише є боротьбою за територіальну цілісність, але й за ідентичність України як демократичної, європейської держави. Демократія в Україні опинилася під ударом не лише через безпосередню загрозу військового вторгнення, але й через необхідність зберігати внутрішню єдність та ефективність у складних умовах війни.

Війна в Україні стала випробуванням на витривалість демократичних цінностей. Україна зробила вибір на користь демократії, залишаючи свободу слова та доступ до інформації, навіть попри військові загрози. Це стало важливим сигналом для громадянського суспільства та міжнародної спільноти, що боротьба

йде не лише за землю, але й за демократичні ідеали. Українське громадянське суспільство виявило вражаючу здатність до самоорганізації та підтримки демократичних принципів під час війни. Белл вказує на те, що в періоди криз нові форми соціальної самоорганізації можуть стати основою для майбутніх демократичних перетворень. Волонтерські рухи, ініціативи взаємодопомоги, координація між громадськими організаціями та мобілізація ресурсів стали свідченням сили українського громадянського суспільства, яке активно підтримує демократичні цінності.

У воєнних умовах освіта відіграє критичну роль у збереженні демократичних цінностей. В умовах інформаційної війни, що супроводжує військові дії, навчальні заклади в Україні продовжують свою роботу, адаптуючи освітні програми до нових умов, щоб підготувати нове покоління, здатне відстояти демократичні ідеали.

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. *Вузький коридор. Держави, суспільства і доля свободи*. К.: Наш формат, 2022. 520 с.
2. Белл Д. *Прихід постіндустріального суспільства*. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. К., 1996. С. 194–251.
3. Терепищій С. О. *Сучасні освітні ландшафти*. К.: «Фенікс», 2016. 309 с.

Федоренко Ольга,

кандидат філологічних наук,
викладач Центру підготовки і перепідготовки
робітничих кадрів № 1, м. Кривий Ріг

ФЕНОМЕН ХАРАКТЕРНИЦТВА В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Українське козацтво не тільки сконцентрувало в собі духовність нашого народу і передусім ідеї консолідації української нації, її незалежності та самостійності, а й стало найактивнішим реалізатором цих, справді одухотворених, прагнень і задумів. Тож не дарма серед козаків були люди не лише особливої вдачі, а й особливої самовідданості в боротьбі за високі ідеали українців. А надзвичайна і постійна напруга козака-воїна породжувала й унікальні здібності – люди відкривали в собі, окрім надзвичайної сили, ще й надзвичайні можливості, чим дивували не лише ворогів, а й саме козацтво. Так формувалися воїни-козаки з унікальними характерами, рисами, здібностями – характерники.

Головною причиною появи культурного феномена характерництва дослідники вважають безмежну віру воїнів у допомогу їм тотемів-заступників. Під час бою воїни здобували непереможність у процесі ініціацій, що було пов'язано з культом вовка, ведмедя як священних тварин [4, с. 113].

У європейській історіографії та літературі такі воїни теж згадуються – це воїни-берсеркери [1, с. 41]. За словником, «берсеркер: “одягнений у ведмежу шкуру”»; у північній сазі – воїн із силою та дикістю ведмедя; у переносному значенні – людина з незвичайною силою, несамовита і непереможна у бою» [8, S. 750].

Нагадаємо, що непереможний герой північного циклу кельтських ірландських саг Кухулін володів здібністю входити у стан бойової люті, зазнавав метаморфози берсеркера. У кельтських сагах про берсеркера Кухуліна і в українських легендах про кошового-характерника Івана Сірка перегукуються схожі мотиви. Навіть друге (набуте) ім'я кельтського героя «Кухулін» (тобто «Пес Кулана» [2, с. 122]) та прізвисько Сірка («Собака сірої масті» [5, с. 128]) мають виразну тотемічну етимологію. До того ж герої отримали їх завдяки тим здібностям, які здобули у процесі випробувань [1, с. 42].

Дослідники проводять етимологічні та історичні (просторово-часові) паралелі між українськими козаками-характерниками і незвичайними воїнами

інших народів: скандинавськими берсеркерами й ульфхеднарами, ірландськими феніями, білоруськими велетами (волатами, лютичами або лютинами). Наприклад, схожими у їхніх рисах і здібностях є унікальні вміння володіти своїми емоціями та виявляти в екстремальних ситуаціях рідкісну силу духу, уміння скопіювати поведінку тварин («перевтілюватися» в них), уміння «розуміти» думки, настрої супротивника [2, с. 123].

Д. Яворницький у праці «Історія запорозьких козаків» (1892) подав відомості про характерників, наслідуючи фольклорну традицію. Зокрема, історик написав про невразливість козаків-характерників до вогню, води та зброї, уміння застосовувати психологічний вплив на ворога, розповсюджуючи чутки і небилиці про їхню надлюдську силу [7, с. 236]. Д. Яворницький також зауважив, що козаки-характерники могли досить довго знаходитися під водою і навіть якийсь час жити на дні річок, бачити на недосяжні для інших відстані, володіли магічно-чаклунськими здібностями – перекидатися й перетворювати інших людей на тварин, птахів і рослин тощо [7, с. 236]. Крім того, козаки-характерники знаходили вихід із будь-яких скрутних ситуацій: «ловили ворожі кулі», «силою своїх галдовницьких слів примушували бусурманів рубати один одного», «виходили сухими з води», жили дуже довго [6, с. 45–46].

Процесуально-результативну діяльність пластунів розкрив Т. Каляндрук, визначивши особливі риси цих козаків-характерників – надзвичайну силу, витривалість і терпеливість, здатність використовувати явища природи задля лікування [3, с. 27, 29, 62]. Вивчення явища характерництва допоможе пояснити прадавнє походження воєнного мистецтва, з'ясувати джерело зародження та творення козацтва.

1. Залізник Л. Українська міфологія: образ воїна-звіра. Пам'ятки України. 1991. № 5. С. 40–43.
2. Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження: навч. посібник / Ф. І. Прокаєв, Б. В. Кучинський, Ю. Л. Булаховська, І. В. Долганов. Київ: Вища школа, 1994. 406 с.
3. Каляндрук Т. Таємниці бойових мистецтв України. Львів: ЛА «Піраміда», 2007. 304 с.
4. Найден О. С. Образ воїна в українському фольклорі. Семантичні та образні аспекти. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2005. 260 с.

5. Словарь української мови. У 4 т. Т. 4. Р – Я / збрала редакція журналу «Кіевская Старина»; ред. Б. Д. Грінченко. Київ: Вид во АН УРСР, 1959. 563 с.
6. Фігурний Ю. С. Історичні витоки українського лицарства: Нариси про зародження і розвиток козацької традиційної культури та національне військове мистецтво в українознавчому вимірі. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2004. 308 с.
7. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. У 3 т. Т. 1 / редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 1990. 592 с.
8. Meyers neues Lexikon: in acht Bänden. Erster Band. A – Bossuet. Leipzig: Veb bibliographisches Institut, 1961. 948 S.

Шевчук Олександр,

PhD з культурології, незалежний дослідник

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ДІАЛОГ І НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЗАРАДИ НОВИХ ПЕРСПЕКТИВ

Польща та Україна – два народи, які приречені жити поруч. І це зумовлено не очевидним фактором географії, яка і створює неунікність сусідства, а великою мірою культурна спільнотівість, наближеність мов і, якби це парадоксально не звучало, деяка спільність світоглядів. І як часто буває серед сусідів, стосунки несуть у собі печать конфліктів й, як наслідок, взаємних образ, стереотипів, які здатні тривати у часі, передаючись із вуст в уста, ставши химерною частиною усної історії, впливаючи на формування ставлення один до одного не у одного покоління. Та обидвом народам вдалося вибудувувати спільний діалог, дискутувати на болісні теми, творити спільні наукові та культури проекти та проекти у царині культури.

Черговим важливими етапом у побудові польсько-українських стосунків стала російська повномасштабна інвазія у 2022 році. Польща стала однією із тих країн, яка першою простягнула руку допомоги. Образ, який відображає польсько-українські стосунки у критичний момент – дитячі візки на одному із перонів, які залишили для біженців. Таке фото і через кілька років стає ілюстрацією до взаємин обох народів. Чимало українців знайшли на теренах Польщі притулок від жахів війни, тим самим ставши тим живим Іншим, якому належить стати втіленням протилежності, необхідної для успішного народження діалогу. Таке несподіване і масове проникнення у звичних культурний світ не може не спровокувати постійну взаємодію та діалогічність. При чому, що вона поширюється на кілька рівнів – від побутового до можновладного. Під час повені, яка охопила Польщу осінню 2024 року, Україна запропонувала власну поміч й направити рятувальників. Це, очевидно, свідчить про солідарність обох країн.

Солідарність відіграє незмінну роль у становищі обох країн – і не тільки у політичному вимірі, але й у вимірі культури, аби зберегти власну ідентичність перед загрозами сучасного світу. У тому числі й перед потенційною загрозою, яку породжує російський імперіалізм, який прагне уніфікувати інших не тільки через різноманітну агресію, але й завдяки інтеграцією у культурний, мистецький та

ціннісній простір. А одним із запобіжників може стати зміцнення власної культурної ідентичності.

Важливо також у цьому сенсі усвідомлювати, що це не скасовує необхідності фахового, виваженого, раціонального обговорення згаданих болісних сторінок історії. Та обом народам теж необхідно спрямувати переосмислення також і заради витворення нових напрямків діалогічності. Адже саме діалогічність, ключовим для якої стане бажання розуміння Іншого здатна відкрити двері для подальшого розвитку.

Якубовська Марія,

кандидатка філологічних наук, доцентка

Конгрес літераторів України

Даньшова Валентина,

викладачка-методистка вищої категорії

ДВНЗ «Київський-механіко-технологічний

фаховий коледж»

ТВОРЧИСТЬ ПИСЬМЕННИКА АРТУРА ДРОНЯ – ПРЕДСТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У СВІТІ

У часи воєнного випробування людство шукає виходу із системи кризових ситуацій, коли людина (і людство), замкнене у системі свого болю, шукає виходу в архетипі свого існування між-буттям (inter-esse) в інтерпретації С. К'єркегора, коли замикається часопростір людини у системі народження та смерті. Система потрясіння замикає людину у лещата страху, так як вимір народження та смерті звужується, виклик потрясінню перед прірвою буття-небуття потребує активізації духу людини, яка знаходить свій вияв у формуванні духовно-емоційного інтелекту.

Розвиток духовно-емоційного інтелекту, зокрема такі риси як здатність розуміти і відчувати себе та світ, вміння брати на себе відповідальність за долю світу, тісно пов'язаний із розвитком екзистенційного інтелекту. Це є визначальною рисою творчості письменників-воїнів. Вірші Артура Дроня, молодого поета-інтелектуала, – яскравий взірць довершеності талановитого духовно-екзистенційного проникнення у світ, де є потреба пізнання вічності через любов: «цей плач, який не переплачу...»

Перед межею збережи

оцю Любов,

як ріст ожин.

Сержантську відданість.

Дитинячу, собачу.

Цей плач, який

не переплачу.

Дійти до меж,

окреслити сліди.

Тримати межі
і триматись разом.

У лютому 2023 року рядки з вірша Артура Дроня процитувала прем'єр-міністерка Італії Джорджа Мелоні на прес-конференції з Президентом України Володимиром Зеленським; так як силою духовної величі, мужності визначається світовий поступ початку ХХІ століття.

Письменик-воїн Артур Дронь «у 2022 році, з початком повномасштабного вторгнення пішов добровольцем і відтоді несе службу в 125 окремій бригаді територіальної оборони ЗСУ. Із серпня 2022-го – у складі бригади виконує завдання в зоні бойових дій на території Донецької, а згодом Харківської областей» [2, с. 4]. Як наголошує письменник в одному із інтерв'ю, що з початком повномасштабного вторгнення література наче втратила сенс, але згодом Слово як духовна субстанція, носій емоційного інтелекту повернулося у текстах, вибудовуючи істинну міжчасову комунікацію людини і світу.

У творчому доробку Артура Дроня дві книги: «Гуртожиток №6» [1] та «Тут були ми» [2]. Повна смислова єдність людини і світу у системі поезій Артура Дроня вибудовують міжчасову комунікацію. Вірші Артура Дроня написані на фронті. Вони про людей, які люблять більше, ніж бояться. Вони є переможцями, бо вміють слухати себе і Всесвіт.

Вийдеш дивитись на берег, ріку,
читати листи і шукати в них вірші,
берегти цю осколкову рану, яку
називаєш любов'ю, хоч це дещо більше.

Дослідження творчості Артура Дроня показує, що початок ХХІ століття у світовій літературі позначився домінуванням поезії; у якій на перший план літературного тексту виходить зображення внутрішнього світу ліричного героя, його намаганням переосмислити реалії об'єктивної дійсності, де відбувається на рівні інтуїтивного мислення пошук виходу із кризової суспільно-громадської ситуації:

Любов рие окопи і живе в них,
і гризе у них лід із розрізаної пляшки,
коли хоче пити у мінус двадцять.
Любов виходить на бойові чергування,
піднімається на позиції
з грижами, з температурами, із простатитами,

із контузїями, з астмами й алергіями,
з високою імовірністю
не повернутися,
з думками про когось
найважливішого.

За часи воєнних випробувань спостерігаємо формування могутньої хвилі творчості письменників-фронтовиків, які творять нову екзистенцію свободи нової доби людства і відповідно закладають підвалини Перемоги, творячи систему духовної екзистенції людини і світу, а також систему духовного порозуміння у міжчасовому просторі. Відбувається живе втілення концепції свободи А. Камю як аристократичного бунту проти абсурду буття, так як визнання невідчуженої свободи створює основу для формування сенсів буття – справжнього простору свободи.

У сучасному духовному світі спостерігаємо формування духовної енергії, яка є запорукою будь-якої перемоги. Втілення цієї енергії знаходимо у творчості сучасних письменників-воїнів. Це духовна хвиля високої екзистенційної свободи українського нарративу, яка дозволила сфокусувати навколо української ідеї світову наукову еліту на основі екзистенційних наративів комунікації людини та світу. На скрижалях нашої Перемоги напишуть не лише імена героїв, а й поетичні рядки, які несуть правду про душу української людини і екзистенцію часу, який творив силу Духа у Слові.

1. Дронь, А. (2020). *Гуртожиток № 7*. Львів: Тріада-плюс.
2. Дронь, А. (2023). *Тут були ми*. Видавництво Старого Лева.
3. Козловський, І. (2023). *Людина на перехресті*. К.: Колесо життя.
4. Рудик, М. (2024). Розмова. *Наше слово*. №2. 2024-01-14
5. Бомко, Л (2023). *Там, де любов усевишня. Про поетичну збірку «Тут були ми» Артура Дроня*. Електронний ресурс: <https://nasze-slowo.pl/my-pyshemo-i-chytayemo-virshi-shhob-ne-buty-samotnimy>
6. Гоголь Х. (2023). *Поет-боєць Артур Дронь, найбільше дратує байдужість до війни*. Електронний ресурс: https://tvoemisto.tv/exclusive/poetboiets_artur_dron_naybilshe_vbyvaie_bayduzhist_do_vivny_153639.html

7. Козловський І. (2023). *Людина на перехресті*. Електронний ресурс: <https://babel.ua/texts/100648-dva-misyaci-tomu-pomer-filosof-igor-kozlovskiy-nezadovgo-do-smerti-vin-zakinchiv-svoyu-ostannyu-knigu-pro-poshuk-sensu-zhittya-lyudina-na-perehresti-rozdumi-pro-ekzistenciyniy-intelekt-publikuyemo-uri>
8. Лелик, С. (2023). *Давидові вірші. Поет-військовий Артур Дронь пише про те, що в бійців всередині*. Електронний ресурс.: <https://report.if.ua/statti/davydovi-virshi-poet-vijskovyj-artur-dron-pyshe-pro-te-shcho-v-bijciv-vsередyni/>

Ялова Марія,

студентка 1 курсу (магістратури)
освітньої програми «Культурологія: проєктна діяльність»
Національного університету «Острозька академія»

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЗА КОРДОНОМ

Культура є однією із найперших сфер із якою ми знайомимось, вивчаючи нову країну. Вивчення й розуміння культури дають нам змогу краще зрозуміти цінності, світогляд та бачення світу тої чи іншої держави й скласти про неї своє враження.

Популяризація власної культури є одним із основних завдань кожного уряду й народу, яке не втрачає актуальності незважаючи на ситуацію довкола. Адже саме через популярну культуру формується уявлення іноземців про країну й відбувається розділення за принципом “свій\чужий”, що в подальшому може допомогти або завадити прийняттю до дружнього кола.

Втім, популяризація культури не проходить без дослідження її проблематики, тому що знаючи слабкі місця можливо покращити роботу над ними та провести додаткове їх вивчення.

В контексті України визначення проблематики популяризації української культури за кордоном є доволі актуальною тематикою також. Адже за дослідженням Ukrainian Institute у проєкті “Сприйняття України в Сполучених Штатах” було визначено, що уявлення про нашу державу переважно формується через дві лінзи: поточні події в новинах або радянське минуле. І у загальному сприйнятті політичні асоціації з сучасною Україною переважають над культурними [1].

“Українська культура потребує значно більше підтримки, щоб стати принаймні видимою, утвердитися на міжнародній палітрі. Попри всі зусилля останніх 30 років Україна досі залишається великою білою плямою.” - зазначає Тетяна Філевська - українська арт-менеджерка, кураторка, дослідниця українського мистецтва ХХ століття в інтерв’ю для видання “Український Тиждень” [3].

Про одну із складнощів популяризації української культури за кордоном говорив академік Іван Дзюба в інтерв’ю “Проблеми і перспективи української культури” для Радіо Свобода у далекому 2009 році - проблему національної

ідентичності, яка однією з тих, які перейшли до нас із минулих століть, знаменуючи нашу історичну обтяженість і запізненість [4].

Однак наприкінці 20-го на початку 21-го століття, в епоху прискореної інтеграції та нескінченних глобальних викликів і вимог, йти цим шляхом незрівнянно важча доля. Компасна цьому шляху має бути національне самоусвідомлення, але ми немаємо його через нашу неповну культурну самосвідомість. Таким чином, національна культура нагадує про себе як основна умова національної самореалізації.

Втім, тут все ж важливо зазначити, що за останні півтора десяти років, у зв'язку із історичними змінами, подіями та контекстом сучасності, рівень національної свідомості українців неабияк зріс.

Цікавою є проблема популяризації визначена Національним Інститутом Стратегічних досліджень у аналітичній записці “Оптимізація посилення культурної присутності України в Європі”. В даному дослідженні аналізується діяльність культурно-інформаційних центрів у складі закордонних дипломатичних установ України, де неефективна робота культурно-інформаційних центрів у складі закордонних дипломатичних установ України в Європі показала, що вони не відповідають визначеним цілям та поки нездатні належним чином посилювати інтеграцію України до європейського культурного простору.

Як правило, діяльність центрів обмежується заходами та просвітницькою діяльністю, такими як День Соборності та Свободи України, Міжнародний день рідної мови, Шевченківський день, щорічні ювілейні святкування та вшанування пам'яті видатних українців.

На жаль, прикладів діяльності, що передбачає довгострокові зв'язки та співпрацю, небагато [1].

Низку інших, не менш важливих, проблем визначено в подкасті “Культура проти агресії”, а саме в Епізод №7 “Популяризація Української культури всередині країни та Український контекст за кордоном: Богдан Логвиненко. Ukraïner” [5].

Зазначаються такі проблеми як недостатність внутрішнього фінансування культури й шлях інформаційних потоків, які досі йшли через росію. Проте, варто зазначити, що з моменту повномасштабного вторгнення дані потоки змінили одну метрополію на іншу. Окрім того, згадується проблема недостатнього наповнення інформаційного ринку культурними напрацюваннями. Також згадується проблема нішевості проти загальності. В даному контексті йдеться про те, що для світу українська культура все ще перебуває у винятковому сегменті культурного світу й

сприймається як щось нововідкрите, проте, коли мова заходить про представлення української культури та просування в маси, то її представники говорять про неї доволі загальними фразами, шаблонами та без заглиблення в деталі чим нівелюють та спрощують.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що проблематики популяризації української культури за кордоном є комплексним питанням, яке об'єнує у шляхах свого вирішення безліч рівнів, установ та видів діяльності: від офіційних представництв держави до національного сприйняття людьми. В сучасному світі просування своєї культури є одним із ключових чинників впізнаваності та визнання держави й відповідно важливою сферою для покращення діяльності.

1. Perception of Ukraine in the USA. Ukrainian institute. URL <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/en-research-analytics/perception-of-ukraine-abroad-usa/>
2. Розумна О. П. «Оптимізація посилення культурної присутності України в Європі». Аналітична записка. НІСД. URL <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/optimizaciya-posileniya-kulturnoi-prisutnosti-ukraini-v-evropi>
3. Трегуб Г. Тетяна Філевська: «У Європі нині основна тенденція полягає в розумінні міжнародних культурних взаємин як зв'язку між рівними». Український тиждень. URL <https://tyzhden.ua/tetiana-filevska-u-ievropi-nyni-osnovna-tendentsiia-poliah-ai-e-v-rozuminni-mizhnarodnykh-kulturnykh-vzaiemyh-iak-zv-iazku-mizh-ri-vnymy/>
4. Дзюба І. Проблеми і перспективи української культури. Радіо свобода. URL <https://www.radiosvoboda.org/a/1495357.html>
5. Епізод №7 «Популяризація Української культури всередині країни та Український контекст за кордоном: Богдан Логвиненко. Ukraïner». Gallery101. URL <https://gallery101.com.ua/podcast-2-7/>

Збірник містить матеріали міжнародної наукової конференції «Діалог між культурами: цінності, принципи, перспективи». Автори тез доповідей презентують результати досліджень проблематики з теорії та історії культури, філософії, інших сфер гуманітаристики. Матеріали збірника можуть бути використані для подальших досліджень культури, а також при вивченні культурологічних дисциплін.

© Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2024

© Автори матеріалів, 2024